

วารสาร ศาสตร์เทคโนโลยีวิชาการ

ISSN 1686-1868

วารสารหาดใหญ่วิชาการ

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2552

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการทั้งในสายมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์
2. เพื่อเผยแพร่ผลการศึกษาวิจัย
3. ส่งเสริมให้คณาจารย์และนักวิชาการทั่วไปได้เสนอบทความที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

เจ้าของ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

คณะที่ปรึกษา

อาจารย์ประณีต คิษยะศรีน
รองศาสตราจารย์ ดร.วัน เดชพิชัย

บรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล เหล่าสุวรรณ

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำกองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์
ศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา จันทร์ฉาย

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อาจารย์เจรจา บุญวรรณโม

ประจำกองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์
ศาสตราจารย์ ดร.ศรีศักดิ์ จามรมาน
ศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา จันทร์ฉาย
ศาสตราจารย์ ดร.วรงค์ จันทร์ศร
ศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ เหมะรัชตะ
รองศาสตราจารย์ทัศนีย์ ประธาน
รองศาสตราจารย์ ดร.สุจิตรา จรจิตร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ ทิพย์รัตน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร เทพนวล

บรรณาธิการฝ่ายบริหารจัดการ

อาจารย์รวี มโนมัยสันติภาพ

กองบรรณาธิการประจำสาขา

อาจารย์ฤๅชุตตา เทพยากุล
อาจารย์กัลยา นันทา
อาจารย์สวาย หล้าเมือง
อาจารย์สุภาภรณ์ โกสิย์
อาจารย์วันเฉลิม ว่องสนั่นศิลป์

กองจัดการธุรการ

นางสาวอรสา บุญทอง

ผู้ช่วยกองจัดการธุรการ

นางสาวธัญญา พงศ์พิทักษ์

ติดต่อสอบถาม ส่งบทความเพื่อลงตีพิมพ์ บรรณาธิการวารสารหาดใหญ่วิชาการ สำนักส่งเสริมและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110 E-mail : orasa@hu.ac.th (<http://www.hu.ac.th/opes>)

๑ บทความทุกเรื่องจะได้รับการตรวจความถูกต้องทางวิชาการ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ๑ ข้อความและบทความในวารสารหาดใหญ่วิชาการ เป็นแนวคิดของผู้เขียน มิใช่เป็นความคิดเห็นของผู้จัดทำและมิใช่ความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ๑ กองบรรณาธิการ ไม่สงวนสิทธิ์การคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารหาดใหญ่วิชาการ

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2552

สารบัญ

บทความวิจัย

สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ศักยภาพในการให้ผลผลิตของทานตะวันในภาคใต้ตอนล่าง

และการใช้น้ำมันเพื่อผลิตเชื้อเพลิงทดแทน

ไพศาล เหล่าสุวรรณ, ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล, ขนิษฐา ศิริรัตน์

และฉันทนา กงนกร.....1

สาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ผลกระทบต่อสุขภาพภาวะเครียดจากการย้ายถิ่นของสมาชิกครัวเรือน

ในชุมชน จังหวัดสงขลา

รุ่งรัตน์ เจริญวิศาล, สุรียา เหมตะศิลป์ และสุธาสินี บุญญาพิทักษ์.....15

การท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนาช้าง 1. พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

วิวัฒน์ จันทร์กึ่งทอง.....27

การท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนาช้าง 2. ความพึงพอใจต่อ

ส่วนประสมการตลาดบริการและความต้องการของนักท่องเที่ยว

วิวัฒน์ จันทร์กึ่งทอง.....39

บทความวิชาการ

สิทธิมนุษยชนในบริบทรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550

ธีรทัต ชูคำ.....49

เส้นทางการจำหน่ายสู่ผู้บริโภค

มณีรัตน์ รัตนพันธ์.....71

วิจารณ์หนังสือ

ทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ ของ ศาสตราจารย์ ดร.วรงค์ จันทรส

รวี มโนมัยสันติภาพ.....81

HATYAI ACADEMIC JOURNAL

Vol.7 No.1 January - June 2009

CONTENTS

Research Article

Science and Technology

Yield Potential of Sunflower in Lower Southern Thailand and Use of Sunflower Oil
as Alternative Fuel

*Paisan Laosuwan, Parichat Singsaktrakul, Khanita Sirirat,
and Chantana Kongnakhon*.....1

Social Science and Humanities

Household Wellbeing as Impacted by the Migration of
Household Members in Songkhla

Rungrat Charoenwisal, Suriya Hemtasilpa and Suthasinee Boonyapithak 15

Tourism in Ton Nga - Chang Wildlife Sanctuary, 1. Tourist Behavior

Wiwat Jankingtong..... 27

Tourism in Ton Nga - Chang Wildlife Sanctuary, 2. The Satisfaction on Service
Marketing Mix and other Demands

Wiwat Jankingtong..... 39

Technical Paper

The Human Rights in Constitution of Thailand 2007

Teeratut Choodum..... 49

Channel to Customer

Maneerat Rattanaphan..... 71

Book Review..... 81

ศักยภาพในการให้ผลผลิตของทานตะวันในภาคใต้ตอนล่าง และการใช้น้ำมันเพื่อผลิตเชื้อเพลิงทดแทน

Yield Potential of Sunflower in Lower Southern Thailand and Use of Sunflower Oil as Alternative Fuel

ไพศาล เหล่าสุวรรณ^{1*}, ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล², ขนิษฐา ศิริรัตน์² และ ฉันทนา คงนคร³

Paisan Laosuwan, Parichat Singsaktrakul, Khanita Sirirat, and Chantana Kongnakhon

Abstract

Sunflower (*Helianthus annuus* L.) is an important oil crop of the world. In Thailand, it is grown in the upper central part of the country as an oil crop and tourist attraction. Sunflower oil has been used as an alternative fuel in the United States of America. The study (1) evaluated yield potential of sunflower in the lower Southern Thailand and (2) studied the potential of sunflower oil as alternative fuel. Sunflower varieties, synthetic and hybrid, were tested in three planting dates in 2008 comprising a randomized complete block design with three replications. The planting dates were March 19th, July 8th, and November 17th. Characteristics recorded were seed yield, days to flowering, plant height, head size and shelling percentage. The planting dates in March and July were found suitable for sunflower. Average yield of for these two dates ranged from 248 to 316 kg rai⁻¹. Suranaree 475 gave the highest yield (316 kg rai⁻¹). For single season, Pacific 44 gave the highest seed yield (500 kg rai⁻¹). All varieties flowered 47 - 51 days after planting. Variety Low Oil Cross gave the highest plant height (176 cm) and Suranaree 475 gave the highest seed size (15.67 g/100 seeds)

Sunflower oil may be used as alternative fuel at three stages : used directly, used after degumming, and after the production of biodiesel. Laboratory analysis showed that gum constitutes 2.88 mg kg⁻¹ of sunflower oil - lower than standard level of 10 mg kg⁻¹. It was also found that free fatty acid (FFA) constituted 3.77 % of sunflower oil and must be reduced to not more than 1% before tranesterification . After the reduction of fatty acid, 90% biodiesel was produced. In conclusion, due to low gum percentage, sunflower oil may be used directly for low speed diesel engines. The production of biodiesel is commercially feasible when the meal can be sold out and biodiesel is priced higher than 23 Thai bath per one litre.

Key words : *Sunflower, oil crop, alternative fuel, biodiesel.*

¹ศาสตราจารย์ ²อาจารย์ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่ 125/502 ถ.พลพิชัย อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

³นักวิชาการเกษตร ศูนย์วิจัยพืชไร่สงขลา อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

*ผู้ให้การติดต่อ

บทคัดย่อ

ทานตะวัน (*Helianthus annuus* L.) เป็นพืชน้ำมันที่สำคัญพืชหนึ่งของโลก ในประเทศไทยมีการปลูกกันมากในภาคกลางตอนบน เพื่อเป็นพืชน้ำมันและดึงดูดการท่องเที่ยว และการใช้น้ำมันเป็นเชื้อเพลิงทดแทนได้มีมานานแล้วในสหรัฐอเมริกา การทดลองนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ศักยภาพของการผลิตทานตะวันในภาคใต้ตอนล่างและ (2) ความเป็นไปได้ในทางเศรษฐกิจในการใช้น้ำมันทานตะวันปั่นน้ำมันเชื้อเพลิง ได้นำทานตะวันพันธุ์ต่างๆ ทั้งพันธุ์สังเคราะห์และพันธุ์ลูกผสมมาปลูกทดลองที่ศูนย์วิจัยพืชไร่สงขลาใน 3 วันปลูก คือ วันที่ 19 มีนาคม (ฤดูแล้ง), วันที่ 8 กรกฎาคม 2551 (ต้นฤดูฝน) และวันที่ 17 พฤศจิกายน 2551 (ปลายฤดูฝน) ทุกวันปลูกใช้แผนการทดลองแบบ randomized complete block จำนวน 3 ซ้ำ (replication) ลักษณะที่สังเกตคือ ผลผลิต อายุออกดอก ความสูง ขนาดดอก และอัตราการรอด ผลปรากฏว่า การปลูกได้ผลดีใน 2 วันปลูก คือ เดือนมีนาคมและกรกฎาคม โดยทานตะวันให้ผลผลิตเฉลี่ยจากทุกพันธุ์อยู่ระหว่าง 246 ถึง 316 กก. ต่อไร่ เฉลี่ยทั้งสองฤดูพบว่า พันธุ์สุรนารี 475 ให้ผลผลิตเฉลี่ยสูงสุด คือ 316 กก. ต่อไร่ สำหรับผลผลิตฤดูเดียว พันธุ์แปซิฟิก 44 ให้ผลผลิตสูงสุด 500 กก. ต่อไร่ ทานตะวันทุกพันธุ์ออกดอกเมื่ออายุ 47 - 51 วัน พันธุ์ Low Oil Cross ให้ต้นสูงที่สุดคือ 178 ซม. พันธุ์สุรนารี 475 ให้ขนาดเมล็ดโตที่สุด (15.67 กรัมต่อ 100 เมล็ด)

การใช้น้ำมันทานตะวันเป็นเชื้อเพลิงทดแทน มี 3 ระดับ คือ การใช้โดยตรง ใช้เมื่อลดยางเหนียวแล้ว และใช้เมื่อผลิตเป็นไบโอดีเซล ในขั้นตอนการผลิตเป็นไบโอดีเซลต้องลดยางเหนียวและกรดไขมันไม่อิ่มตัว ผลการทดลองปรากฏว่า น้ำมันทานตะวัน มียางเหนียว 2.88 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งต่ำกว่าค่าสูงสุดที่กำหนดคือ 10 มิลลิกรัมต่อน้ำมัน 1 กก. แต่มีกรดไขมันไม่อิ่มตัว 3.77 เปอร์เซ็นต์ จึงต้องลดไขมันไม่อิ่มตัว เมื่อลดไขมันแล้วผลิตไบโอดีเซลได้ประมาณ 90 เปอร์เซ็นต์ ของน้ำมันดิบ เมื่อสามารถขายกากได้ ราคาไบโอดีเซลก็จะเท่ากับราคาน้ำมันดีเซลราคาปัจจุบัน (คิดราคา 23 บาท) โดยสรุปเนื่องจากน้ำมันทานตะวันมียางเหนียวต่ำ ดังนั้นสามารถใช้เป็นน้ำมันกับเครื่องยนต์ดีเซลหมุนช้าได้โดยตรง การผลิตไบโอดีเซลจะคุ้มค่าเมื่อสามารถจำหน่ายกากได้ และน้ำมันดีเซลราคาสูงกว่าลิตรละ 23 บาท

คำสำคัญ : ทานตะวัน, พืชน้ำมัน, น้ำมันทดแทน, ไบโอดีเซล

บทนำ

ทานตะวัน (Sunflower, *Helianthus annuus* L.) เป็นพืชน้ำมันที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่สี่ของโลกรองจากถั่วเหลือง (*Glycine max* L. Merr.) ปาล์มน้ำมัน (*Eleias guineensis* L.) และคาโนลาหรือเรปซิด (*Brassica napus* Jacq.) นอกจากเป็นพืชน้ำมันแล้วยังเป็นไม้ดอก ไม้ประดับที่มีความสวยงามอย่างยิ่ง ปลูกไว้เพื่อใช้ดึงดูดนักท่องเที่ยว เมล็ดทานตะวันมีน้ำมันประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนักและเป็นน้ำมันที่มีคุณภาพสูง คือมีองค์ประกอบที่เป็นกรดไขมันไม่อิ่มตัวเป็นกรด โอลีอิก และลิโออิลิก (oleic, lioleic) ประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์และส่วนใหญ่เป็น กรดลิโออิลิก

เป็นพวกที่ไม่เพิ่มคอเลสเตอรอลในเลือด ในทางเกษตรทานตะวันเป็นพืชทนแล้ง ปลูกและดูแลรักษาง่าย อายุสั้นประมาณ 100 วัน เก็บเกี่ยวได้ง่าย ใช้แรงงานน้อย ทานตะวันเป็นพืชที่มีความสามารถในการปรับตัวที่กว้าง สามารถปลูกได้แพร่หลายในหลายสภาพแวดล้อม แหล่งปลูกทานตะวันในประเทศไทย ส่วนใหญ่อยู่ในภาคกลางคือสระบุรี ลพบุรี และเพชรบูรณ์ อย่างไรก็ตาม พื้นที่บางส่วนในภาคอื่น ๆ ก็อาจเหมาะสมต่อการปลูกทานตะวัน เช่น พื้นที่นาหลังจากการปลูกข้าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเกษตรกรต้องการปลูกไว้ผลิตน้ำมันเชื้อเพลิง

ทดแทน เมื่อน้ำมันมีราคาสูงขึ้น หรือปลูกไว้สำหรับผลิตน้ำมันเพื่อบริโภคในครัวเรือน

พืชสำคัญที่ใช้ผลิตพลังงานทดแทนของไทยในปัจจุบันคือ ปาล์ม น้ำมัน และสบู่ดำ การปลูกปาล์ม น้ำมันต้องใช้พื้นที่มาก ต้นทุนสูง และใช้เวลาหลายปีจึงเก็บเกี่ยวได้ ปาล์ม น้ำมันให้น้ำมันอัตรา 1:6 (ปาล์ม 6กก. ให้น้ำมัน 1 ลิตร) ถ้าราคาปาล์มน้ำมันหน้าฟาร์ม กก.ละ 4 บาท ต้นทุนน้ำมันดิบก็ประมาณ 24 บาท ต่อลิตร สบู่ดำ ให้น้ำมันในอัตรา 1:4 ถ้าราคาสบู่ดำหน้าฟาร์ม กก.ละ 10 บาท ก็จะมีต้นทุนประมาณ 40 บาทต่อลิตร ทานตะวันให้น้ำมันอัตรา 1:3 ถ้าราคาหน้าฟาร์ม กก.ละ 15 บาท ต้นทุนน้ำมันดิบก็ประมาณ 45 บาท ต่อลิตร แม้จะแพงกว่าพืชอื่น ๆ ดังกล่าวแล้ว แต่ยังสามารถขายกากทานตะวันเป็นอาหารสัตว์ได้อีก กก.ละ 10 - 12 บาท ดังนั้น จากน้ำมันแต่ละลิตรสามารถขายกากคืนมาได้อีกประมาณ 25 บาท เป็นอย่างน้อย ดังนั้นราคาน้ำมันทานตะวันจึงเหลือเพียงประมาณลิตรละ 20 บาทเท่านั้น ดังนั้นในสภาวะที่ ประเทศไทย กำลังขาดแคลนกากถั่วเหลืองเพื่อใช้เป็นอาหารสัตว์ และสามารถใช้กากทานตะวันทดแทนได้ก็สามารถลดต้นทุนการผลิตน้ำมันทานตะวันลงได้

การใช้น้ำมันทานตะวันเป็นน้ำมันเชื้อเพลิงได้กระทำมานานแล้วในบางประเทศ ในสหรัฐอเมริกา มีคำแนะนำว่าให้เกษตรกรที่ทำฟาร์มปลูกทานตะวัน โดยใช้พื้นที่ 10 เปอร์เซ็นต์ของฟาร์ม ก็สามารถผลิตน้ำมันเชื้อเพลิงได้เพียงพอต่อการป้อนเครื่องจักรกลที่ทำงานในฟาร์มได้ตลอดปี (Hofman and Harck, 1982) การใช้น้ำมันทานตะวัน เป็นน้ำมันเชื้อเพลิง อาจกระทำโดยวิธีการง่าย ๆ คือ หีบน้ำมัน ระเหยน้ำ โดยใช้ความร้อน เข้าเครื่องกรองแล้วใช้เป็นน้ำมันเชื้อเพลิงได้โดยตรง หรืออาจแยกยางเหนียวโดยวิธีการทางเคมีแล้วใช้กับเครื่องยนต์ดีเซลหมุนช้า (Suda, 1984 ; Goering et al., 1987) หรือผลิตเป็น ไบโอดีเซล

การทดลองนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพในการเจริญเติบโตและให้ผลผลิตของทานตะวันในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง และศึกษาความเป็นไปได้ในทางเศรษฐกิจในการใช้น้ำมันเป็นพลังงานทดแทน

วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการ

การทดสอบศักยภาพของทานตะวัน

การทดลองครั้งนี้ได้ทำการทดสอบทานตะวัน พันธุ์ต่าง ๆ ณ ศูนย์วิจัยพืชไร่สงขลา พันธุ์ที่ใช้ทดสอบแสดงไว้ในตารางที่ 1 วิธีการทดลองใช้แผนการทดลองทางสถิติแบบ randomized complete block จำนวน 3 ซ้ำ (replication) ทำการทดลอง 3 วันปลูก คือ ถดถ่วง (ปลูก 19 มีนาคม 2551) ต้นถดถ่วง (ปลูก 8 กรกฎาคม 2551) และปลายถดถ่วง (ปลูก 17 พฤศจิกายน 2551)

การเตรียมดินและการปลูก การเตรียมดินกระทำโดยการไถ 3 ครั้ง คือ ไถตะ ไถแปร และไถพรวน แต่ละครั้งห่างกันประมาณ 10 วัน หลังจากไถพรวนทำการแยกแถวห่างกัน 75 ซม. แล้วปลูกทานตะวันพันธุ์ต่างๆ พันธุ์ละ 3 ซ้ำ แต่ละแปลงย่อยปลูก 4 แถวแถวยาว 5 เมตร โดยปลูกเป็นหลุมห่างกัน 20 ซม. หยอดเมล็ดหลุมละ 3-4 เมล็ดแล้วกลบหลุมลึก 2-3 ซม. หลังจากปลูก 10 - 15 วัน ทำการถอน แยกให้เหลือ 1 ต้นต่อหลุม และใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 ในอัตรา 40 กก./ไร่ ในขณะที่ทดลองการดูแลแปลงทดลองมีขั้นตอนต่าง ๆ คือ ถ้าปลูกในถดถ่วงทำการรดน้ำโดยระบบสปริงเกอร์ 7 - 10 วัน ต่อครั้ง กำจัดวัชพืชโดยใช้จอบคายหญ้าระหว่างแถว 1-2 ครั้ง ถ้าปลูกในถดถ่วงที่มีโรคระบาดก็ฉีดป้องกันโดยใช้เบนโนมิล (BenomyI) การบันทึกลักษณะต่าง ๆ ดำเนินดังนี้

(1) **ผลผลิต** ทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่อสุกแก่เต็มที่เก็บเกี่ยวทุกแถวและทุกต้น วัดความยาวของแถวแล้วแปลงพื้นที่เป็นตารางเมตร ตัดดอกแต่ละแปลงที่โคนดอกในระดับเท่ากัน ไล่ลงใน

กระสอบแล้วสุ่มมา 10 ดอก แล้วนับเพื่อคำนวณอัตรานวด (shelling percentage) นำเมล็ดชดเชยกันนี้ไปชั่งน้ำหนักหาเปอร์เซ็นต์ความชื้นและชั่งน้ำหนักทานตะวันทั้งกระสอบ และคำนวณผลผลิตโดยใช้อัตรานวด และคำนวณเป็นผลผลิตต่อไร่ที่ความชื้น 12 เปอร์เซ็นต์ ดังนี้

$$\text{ผลผลิตต่อไร่ (กก./ไร่)} = \frac{A}{1,000} \times \frac{1,600}{B} \times \frac{88}{100 - C}$$

กำหนดให้ A = ผลผลิต (กรัม/แปลง)

B = พื้นที่เก็บเกี่ยว (ตารางเมตร)

C = เปอร์เซ็นต์ความชื้น

(2) อายุออกดอก อายุออกดอกบันทึกถึงวันที่ 10 ต้นแรกดอกเริ่มบาน คือวันที่ดอกแรกในแต่ละช่อดอกถ่ายละอองเกสร แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ยเป็นค่าของอายุถึงวันออกดอก

(3) ความสูง วัดความสูงก่อนเก็บเกี่ยว แต่ละแปลงย่อยสุ่มวัด 10 ต้น วัดจากพื้นดินถึง คอดอก แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ยเป็นค่าความสูงของแต่ละแปลง

(4) ขนาดดอก วัดเส้นผ่าศูนย์กลางของดอกตามความโค้งของหน้าดอก โดยสุ่มจำนวน 10 ดอก แล้วหาค่าเฉลี่ย

(5) ความสม่ำเสมอของความสูงและขนาดดอก ประเมินโดยให้คะแนน 1 - 5, 1 แสดงว่ามีความสม่ำเสมอ ดีที่สุด, 5 = ไม่มี ความสม่ำเสมอ

(6) เปอร์เซนต์น้ำมันได้จากการวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการ โดยใช้เมล็ด จากการทดลองในฤดูที่ 2

การวิเคราะห์ผลทางสถิติ

(1) การวิเคราะห์หว่าเรียนซ์

นำผลการทดลองที่ใช้วันปลูกและใช้ซ้ำมา

วิเคราะห์หว่าเรียนซ์ ทั้งนี้ให้วันปลูกและพันธุ์เป็นปัจจัยสุ่ม (random model) ได้ผลดังแสดงไว้ในตารางที่ 2 การทดสอบความแตกต่างกระทำโดยใช้มินสแควร์ของ pooled error เพื่อทดสอบปฏิกิริยาของฤดู-พันธุ์ (S x V) ถ้าหากว่าไม่แตกต่างก็ใช้ pooled error ทดสอบพันธุ์ต่อไป แต่ถ้าแตกต่างก็ใช้มินสแควร์ของฤดู-พันธุ์เพื่อทดสอบพันธุ์และใช้มินสแควร์ของ blocks/seasons เพื่อทดสอบฤดูปลูก

(2) สหสัมพันธ์ระหว่างลักษณะ (phenotypic correlation)

ตรวจสอบสหสัมพันธ์ระหว่างลักษณะต่างๆ จำนวนโดยใช้สมการดังนี้

$$r = \text{Cov}(XY) / [\text{Var}(X) \cdot \text{Var}(Y)]^{1/2} \quad \text{ทั้งนี้ให้}$$

Cov (XY) = โควาเรียนซ์ของลักษณะ X และ Y

Var (X), Var (Y) = วาเรียนซ์ของลักษณะ X และ Y ตามลำดับ

ทั้งนี้ สหสัมพันธ์ได้จากการวิเคราะห์จากค่าเฉลี่ยของซ้ำในฤดูที่ 2

(3) การวิเคราะห์เส้นทาง (path analysis)

การวิเคราะห์เส้นทางเป็นการแยกผลกระทบสหสัมพันธ์ออกเป็นผลทางตรง (direct effect) และผลทางอ้อม (indirect effect) ตามวิธีการที่แสดงโดย Singh และ Chaudhary (1978) จากสมการ

$$Y = X_1 + X_2 + X_3 + R \quad (1)$$

คือลักษณะ Y เกิดจากผลของลักษณะ X_1, X_2, X_3 และ R

$$r_{X_1Y} = \text{Cov}(X_1Y) / [\text{Var}(X_1) \cdot \text{Var}(Y)]^{1/2} \quad (2)$$

เมื่อแทนค่า Y จากสมการ (1) ใน Cov(X_1Y) ของสมการ (2) ก็ได้

$$r_{X_1Y} = \text{Cov}[X_1(X_1 + X_2 + X_3 + R)]/A$$

$$= \text{Cov}(X_1X_1)/A + \text{Cov}(X_1X_2)/A + \text{Cov}(X_1X_3)/A$$

$$+ \text{Cov}(X_1R)/A \quad (3)$$

เมื่อ $A = [\text{Var}(X_1) \cdot \text{Var}(Y)]^{1/2}$; $\text{Cov}(X_1R) = 0$;
 $\text{Cov}(X_1X_1) = \text{Var}(X_1)$;
 $\text{Cov}(X_1X_2) = r_{X_1X_2} \text{Var}(X_1) \cdot \text{Var}(X_2)$

ดังนั้นจากสมการ (3) ได้

$$r_{X_1Y} = \sigma_{X_1}/\sigma_Y + r_{X_1X_2} \sigma_{X_2}/\sigma_Y + r_{X_1X_3} \sigma_{X_3}/\sigma_Y \quad (4)$$

ให้ $\sigma_{X_1}/\sigma_Y = P_1$; $\sigma_{X_2}/\sigma_Y = P_2$ และ $\sigma_{X_3}/\sigma_Y = P_3$
 เมื่อ P_1 , P_2 และ P_3 เป็นสัมประสิทธิ์เส้นทาง P_1 ,
 P_2 และ P_3 ดังนั้นจากสมการ (4) จะได้

$$r_{X_1Y} = P_1 + P_2 r_{X_1X_2} + P_3 r_{X_1X_3}$$

อาจหาสมการ r_{X_2Y} และ r_{X_3Y} ในทำนองเดียวกันก็ได้สมการ 3 สมการดังนี้

$$r_{X_1Y} = P_1 + P_2 r_{X_1X_2} + P_3 r_{X_1X_3}$$

$$r_{X_2Y} = P_1 r_{X_2X_1} + P_2 + P_3 r_{X_2X_3}$$

$$r_{X_3Y} = P_1 r_{X_3X_1} + P_2 r_{X_3X_2} + P_3$$

เมื่อจัดในรูปแบบเมทริกซ์ก็ได้

$$\begin{bmatrix} 1 & r_{X_1X_2} & r_{X_1X_3} \\ r_{X_2X_1} & 1 & r_{X_2X_3} \\ r_{X_3X_1} & r_{X_3X_2} & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} P_1 \\ P_2 \\ P_3 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} r_{X_1Y} \\ r_{X_2Y} \\ r_{X_3Y} \end{bmatrix}$$

เราสามารถวิเคราะห์หาค่ากลับเมทริกซ์เพื่อหาค่า P_1 , P_2
 และ P_3 คือ $P_{(1,2,3)} = (r_{xy})^{-1} (r_{xy})$

กระบวนการแปรรูปน้ำมันทานตะวันให้เป็นน้ำมัน
 เชื้อเพลิง

ในน้ำมันทานตะวันและน้ำมันพืชอื่น ๆ มี
 องค์ประกอบจำพวกกลีเซอไรด์ ได้แก่ ไตรกลี

เซอไรด์ ไดกลีเซอไรด์และโมนอกลิเซอไรด์
 เป็นองค์ประกอบหลัก นอกจากนั้นยังมีองค์ประกอบ
 จำพวกนอนกลีเซอไรด์ (non-glyceride) ได้แก่
 กรดไขมันอิสระ, phosphatides, wax และอื่น ๆ ซึ่งทำ
 ให้น้ำมันพืชไม่อยู่ในสภาพที่จะนำมาใช้เป็น
 น้ำมันเชื้อเพลิงได้โดยตรงต้องผ่านกระบวนการ
 แปรรูป ดังนี้

1. การลดยางเหนียว (degumming)

การลดยางเหนียวเป็นการขจัด phospholipids
 และ hydrophobic protein ซึ่งสามารถแยกออกได้
 ดังนี้

(1) ใช้กรดฟอสฟอริก 0.1 เปอร์เซ็นต์
 โดย น้ำหนักของน้ำมัน ผสมกับน้ำ 9 เท่าของกรด
 ฟอสฟอริก

(2) เติสารละลายกรดฟอสฟอริกลงใน
 น้ำมันซึ่งอุ่นให้ร้อน 80°C กวนส่วนผสมอย่าง
 ท้วมถึง สารละลายจะจับกับยางเหนียว ให้ความร้อน
 แก่สารละลายถึง 120°C และกวนต่ออีก 30 นาที

(3) ยางเหนียวจะตกตะกอนอยู่ชั้นล่าง
 แยกออกโดยการล้างด้วยน้ำอุ่น (ประมาณ 60 °C)
 หลาย ๆ ครั้ง

2. การลดไขมันอิสระ

การลดไขมันอิสระดำเนินการเป็นขั้น ๆ ดังนี้

(1) ตรวจสอบค่าของไขมันอิสระ

(2) ลดไขมันอิสระโดยใช้กรดซัลฟิวริก
 เข้มข้นจำนวน 1 เปอร์เซ็นต์ ของกรดไขมันอิสระ
 ละลาย ในเมทานอล 15 เปอร์เซ็นต์ ของน้ำหนัก
 น้ำมัน โดยเติมสารละลายเมทานอล-กรดซัลฟิวริก
 ลงในน้ำมัน

(3) กวนส่วนผสมในอุณหภูมิ 65 - 70 °C
 เวลาประมาณ 4 ชั่วโมง ภายในภาชนะปิดสนิท

(4) เมื่อมีการแยกชั้นของน้ำและน้ำมันก็
 ถ่ายน้ำและตะกอนออก

(5) นำน้ำมันไปผลิตไบโอดีเซลต่อไป

3. การผลิตไบโอดีเซล

นำน้ำมันทานตะวันที่จัดวางเหนียวแล้วมาผลิตไบโอดีเซล ในการผลิตไบโอดีเซลต้องลดไขมันอิสระ (free fatty acid, FFA) เสียก่อน โดยมีกรดไขมันอิสระประมาณ 1 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนัก โดยมีขั้นตอนดังนี้

(1) เตรียมสารละลายเมทานอล 25 เปอร์เซ็นต์ โดยน้ำหนักของน้ำมัน และด่างโพแทสเซียม ไฮดรอกไซด์ (KOH) 0.8 - 1.4 เปอร์เซ็นต์ โดยน้ำหนัก ของน้ำมัน ผสมเข้าด้วยกันแล้วกวนประมาณ 10 นาที

(2) ให้ความร้อนแก่น้ำมันจนถึงอุณหภูมิ 120°C นาน 2 ชั่วโมง เพื่อระเหยน้ำออกให้หมดหรือขจัดน้ำ โดยการกรองเกลือ

(3) ผสมสารละลายเมทานอลและด่างลงในน้ำมันเมื่อมีอุณหภูมิ 60°C แล้วกวน 30 นาที บ่มไว้ 3-4 ชั่วโมง มีการแยกตัวของไบโอดีเซลและกลีเซอรอล โดยไบโอดีเซลซึ่งมีน้ำหนักเบาจะอยู่ด้านบน และกลีเซอรอลซึ่งหนักกว่าจะอยู่ด้านล่าง แล้วถ่าย กลีเซอรอลออกทางก้นถัง

(4) ล้างน้ำมันไบโอดีเซลโดยใช้น้ำอุ่น (อุณหภูมิประมาณ 60 °C) ในอัตราส่วน 1 : 1 ล้าง 5 ครั้งแต่ละครั้งใช้น้ำ 1 ใน 5 ส่วน

(5) ขจัดน้ำโดยการระเหยที่อุณหภูมิ 120 °C หรือโดยการกรองเกลือ

ผลการวิจัย

ผลของวันปลูกต่อการพัฒนาของทานตะวัน

ทานตะวันเป็นพืชที่ปรับตัวได้กว้าง พันธุ์เดียวกันสามารถปลูกได้หลายสภาพแวดล้อมและหลายประเทศ โดยธรรมชาติทานตะวันเป็นพืชทนแล้ง แต่มีความต้องการสภาพแวดล้อมพิเศษสำหรับการให้ผลผลิต คือเมื่อสุกแก่ต้องปลอดฝน

ทั้งนี้เพราะพันธุ์ส่วนมากเมื่อได้รับฝนและความชื้นทำให้เกิดโรค ดอกเน่า หรือเกิดเชื้อราบริเวณดอก ทำให้ผลผลิตลดหรือเสียหายบางส่วน การทดลองนี้ดำเนินการใน 3 วันปลูก หรือฤดูปลูก คือวันที่ 19 มีนาคม 2551 (ฤดูแล้ง), 8 กรกฎาคม 2551 (ต้นฤดูฝน) และ 17 พฤศจิกายน 2551 (ปลายฤดูฝน) ผลปรากฏว่าการปลูกในฤดูแล้งทานตะวันเจริญเติบโตดี ทั้งนี้เพราะเป็นปีที่มีฝนตกมากกว่าปกติ มีการให้น้ำเสริมเพียง 2-3 ครั้ง อย่างไม่ดี พอใกล้วันเก็บเกี่ยวเกิดโรคที่ดอกและลำต้น ทำให้ผลผลิตเสียหาย เนื่องจากเมล็ดไม่สุกแก่ตามปกติ เมล็ดไม่เจริญเต็มที่ มีเมล็ดลีบ การปลูกในต้นฤดูฝนทานตะวันเจริญเติบโตดี มีฝนกระจายอย่างเหมาะสม ให้ดอกขนาดใหญ่ เนื่องจากมีการสันนิษฐานว่า จะมีโรคระบาดในฤดูนี้ เพราะมีฝนตกอย่างต่อเนื่องจนถึงวันเก็บเกี่ยว จึงมีการฉีดสารเคมีป้องกันเชื้อราโดยใช้เบนโนมิล (Benomyl) ซึ่งได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ทานตะวันให้ดอกที่สมบูรณ์เมล็ดเจริญเติบโตเต็มที่ ให้ผลผลิตสูง

ส่วนการปลูกในปลายฤดูฝนทานตะวันไม่เจริญเติบโตตามปกติหลังการปลูก เมื่อทานตะวันมีอายุได้ประมาณ 10 วัน ฝนตกหนักติดต่อกันหลายวัน ทานตะวันทุกพันธุ์ให้ต้นเล็ก ออกดอกเร็วกว่าปกติประมาณ 10 วัน ยกเว้นพันธุ์ลูกผสมแปซิฟิก 44 ซึ่งออกดอกในระยะเวลาปกติ เมื่อสังเกตจากการเจริญเติบโต การให้ผลผลิต และการกระจายของฝนแล้ว ต้นฤดูฝนน่าจะเป็นฤดูที่เหมาะสมต่อการปลูกทานตะวันในจังหวัดสงขลา หรือรวมถึงภาคใต้ตอนล่าง

อย่างไรก็ดี ถ้าหากว่ามีระบบชลประทานอย่างเหมาะสม อาจปลูกได้ตั้งแต่หมดฤดูฝน คือประมาณปลายเดือนธันวาคม เพราะเป็นช่วงฤดูแล้ง หรือฝนตกน้อยเหมาะสมที่ทำให้ทานตะวันสุกแก่อย่างมีคุณภาพ

ตารางที่ 1 พันธุ์ทานตะวันที่ใช้ในการทดลอง

Table 1 Sunflower varieties used in the experiment.

No	Variety ⁽¹⁾	Origin ⁽²⁾
1	Suranaree 471	SUT
2	Suranaree 473	SUT
3	Suranaree 475	SUT
4	High Oil Cross	SUT
5	Low Oil Cross	SUT
6	Low Oil Open	SUT
7	Chiangmai 1	DOA
8	Pacific 44	Pacific Seed Co.

¹ No. 1-7 = synthetic varieties, 8 = hybrid

² SUT = Suranaree University of Technology

DOA = Department of Agriculture

การวิเคราะห์ผลทางสถิติ

(1) การวิเคราะห์หว่าเรียนซ์

เนื่องจากการเก็บข้อมูลไม่ครบถ้วน เกิดจากแปลงทดลองครั้งที่ 3 เสียหาย เก็บผลผลิตได้เพียงบางพันธุ์จึงทำการวิเคราะห์หว่าเรียนซ์รวม (combined analysis) เฉพาะ 2 การทดลอง และมีบางลักษณะที่วิเคราะห์ เพียงการทดลองเดียว ดังผลแสดงในตารางที่ 2 จากผลการวิเคราะห์ พบว่า ฤดูปลูกมีผลต่อผลผลิตและความสูงของทานตะวันในต้นฤดูฝน ทานตะวันให้ผลผลิตและความสูง-สูงกว่าการปลูก ในฤดูแล้ง ทั้งนี้เนื่องมาจากความแตกต่างของความชื้นที่ทานตะวันได้รับ และอาจเนื่องมาจากการที่ทานตะวัน มีอาการไวต่อแสง (Seiler, 1997) ในฤดูแล้ง ซึ่งเป็นฤดูปลูกที่ 1 มีช่วงเวลากลางวันสั้นกว่าฤดูปลูกที่ 2 อย่างไรก็ดี ฤดูปลูกไม่มี

ผลกระทบต่อขนาดของดอก

จากผลการเปรียบเทียบพันธุ์พบว่า ผลผลิต ความสูง และขนาดของดอกมีความแตกต่างกันในระดับ นัยสำคัญยิ่ง ($P < 0.01$) และระดับนัยสำคัญ ($P < 0.05$) ตามลำดับ แต่ไม่พบว่าอายุออกดอกและอัตราการกะเทาะ (เปอร์เซ็นต์ให้เมล็ด) แตกต่างกันในทางสถิติแต่อย่างใด ในการวิเคราะห์ปฏิกิริยาของพันธุ์ต่อสภาพแวดล้อม พบว่าผลผลิตและความสูงของทุกพันธุ์ มีปฏิกิริยากับสภาพแวดล้อม หมายถึงว่า ลำดับความสำคัญของลักษณะเหล่านี้แต่ละฤดูไม่เป็นไปในทางเดียวกัน ซึ่งให้เห็นถึงความไม่เสถียรของบางพันธุ์

(2) ผลผลิตและลักษณะต่าง ๆ ของพันธุ์ทานตะวัน

ผลผลิตและลักษณะต่าง ๆ ของพันธุ์ทานตะวัน 8 พันธุ์ แสดงไว้ในตารางที่ 3 พันธุ์ที่ได้รับการทดลอง ทั้ง 2 ฤดู มี 6 พันธุ์ (ส่วนพันธุ์สุรนารี 473 และพันธุ์แปซิฟิก 44 รวมเข้าไปในการทดลองฤดูที่ 2 เนื่องจากเพิ่งได้รับเมล็ดพันธุ์) จากผลผลิตเฉลี่ยสองฤดูพบว่าพันธุ์สุรนารี 475 ให้ผลผลิตสูงสุด คือ 316 กก.ต่อไร่ รองลงมาคือพันธุ์เชียงใหม่ 1 (301 กก.ต่อไร่) และพันธุ์ High Oil Open (293 กก.ต่อไร่) การทดลองที่ผ่านมาในโครงการปรับปรุงพันธุ์ทานตะวัน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีก็พบว่าพันธุ์สุรนารี 475 ให้ผลผลิตสูงสุด (พันธุ์ดังกล่าวมีชื่อ High Oil Cross-HOC) ให้ผลผลิตถึง 400 กก.ต่อไร่ สูงกว่าพันธุ์แปซิฟิก 44 ซึ่งได้ผลผลิต 371 กก.ต่อไร่ (ไพศาล เหล่าสุวรรณ, 2550)

อย่างไรก็ดีในการทดลองในฤดูที่ 2 พบว่าพันธุ์แปซิฟิก 44 ให้ผลผลิตสูงมาก คือ 500 กก.ต่อไร่ ซึ่งให้ผลผลิตสูงกว่าทุกพันธุ์ แต่เป็นการทดสอบเพียงฤดูเดียว

ตารางที่ 2 ค่ามีนสแควร์จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนของผลผลิตและลักษณะอื่น ๆ ของทานตะวันที่ปลูกใน 2 ฤดู จังหวัดสงขลา ปี 2552

Table 2 Mean squares from analyses of variance for yield and other characters of sunflower grown in two seasons at Songkhla, 2008.

Sources	df ⁽¹⁾	Yield	Height	Head size	Days to flowering	Shelling %
Seasons (S)	1	40,484*	1,387*	28.19		
Blocks/seasons	4 (2)	2,802	106	9.90	1.56	23.34
Varieties (V)	7 (7)	42,887**	243*	4.81	2.42	13.88
S x V	7	3,408	174	10.52		
Pooled error	28 (14)	2,573	98	0.35	2.20	12.57

*,** = significantly different at $P < 0.05$ and $P < 0.01$, respectively.

df = degrees of freedom

(1) df in parenthesis are for the second season.

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยของผลผลิตและลักษณะต่าง ๆ ของทานตะวันซึ่งปลูก 2 ฤดู ในสงขลาปี 2552

Table 3 Means yield and other characters of sunflower grown in two seasons at Songkhla, 2008.

Varieties	Yield (kg rai ⁻¹)	Days to flowering	Plant height	Head size (cm)	Shelling (%)	Oil (%)
1. Suranaree 471	290 b ⁽¹⁾	49	162 b	15.50	63.33	39.08
2. Suranaree 475	316 a	49	171 ab	15.67	61.67	42.80
3. High Oil Open	293 b	47	161 b	14.50	59.00	40.30
4. Low Oil Cross	258 c	51	176 a	14.33	61.33	36.95
5. Low Oil Open	248 c	50	178 a	14.50	59.33	37.86
6. Chiangmai 1	301 ab	51	171 ab	15.33	60.63	33.86
7. Suranaree 473	(327) ⁽²⁾	(49)	(163)	(16.35)	(61.07)	37.58
8. Pacific 44	(500)	(49)	(151)	(15.87)	(65.67)	41.71

(1) Means followed by different letters are significantly different at $P < 0.05$ according to DMRT (Duncan Multiple Range Test)

(2) Figures in parenthesis are the results of the second season.

อายุออกดอกของทานตะวันจากการบันทึกในการทดลองที่ 1 (ฤดูแล้ง) พบว่าทานตะวันดอกแรกบานเมื่ออายุ 47 - 51 วัน พันธุ์ต่าง ๆ ไม่แตกต่างกันในทางสถิติ ทานตะวันพันธุ์ Low Oil Open ให้ลำต้นสูงสุด (178 ซม.) พันธุ์ High Oil Open ให้ลำต้นเตี้ยสุด (161 ซม.) ทานตะวันที่ปลูก ฤดูที่ 2 ให้ลำต้นสูงกว่าการปลูกในฤดูที่ 1 และพบว่าการปลูกในปลายฤดูฝน (เดือนพฤศจิกายน) มีต้นเตี้ยที่สุดในช่วงนี้อากาศค่อนข้างเย็นและช่วงระยะที่กลางวันสั้นกว่าช่วงอื่น ๆ ดังนั้นเห็นได้ว่าความแปรปรวนของความสูงขึ้นอยู่กับช่วงแสงและอุณหภูมิซึ่งแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย แต่ก็มีผลต่อความสูงของทานตะวันอย่างชัดเจน

ขนาดของดอกทานตะวันพันธุ์สังเคราะห์มีความแปรปรวนแปรมาก เมื่อยังไม่สุกแก่อาจมีขนาดตั้งแต่ 15 - 30 ซม. ส่วนพันธุ์ลูกผสมมีขนาดสม่ำเสมอแต่ขนาดดอกไม่โต เท่าพันธุ์สังเคราะห์ เมื่อสุกแก่ขนาดของดอกจะลดลง และมีการบิดงอ ทำให้เส้นผ่านศูนย์กลางลดลง 30-40 เปอร์เซ็นต์ ขนาดของดอกโดยเฉลี่ยทุกพันธุ์มีความใกล้เคียงกันคือ 14.33 - 16.33 ซม. เปอร์เซ็นต์กะเทาะคือเปอร์เซ็นต์เมล็ดที่นำออกจากรวมเมล็ด มีค่าระหว่าง 59.00 - 65.67 เปอร์เซ็นต์ อย่างไรก็ตามไม่มีความแตกต่างกันในทางสถิติ อาจใช้เปอร์เซ็นต์เหล่านี้ประเมินผลผลิตก็ได้

พันธุ์ทานตะวันที่ร่วมทดสอบครั้งนี้ แทบทุกพันธุ์ให้เปอร์เซ็นต์น้ำมันสูงอยู่ระหว่าง 36.95 ถึง 42.80 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้ยกเว้นพันธุ์เชียงใหม่ 1 ซึ่งให้น้ำมันต่ำ (33.86 เปอร์เซ็นต์) พันธุ์สุรนารี 475 ให้น้ำมันสูงสุด (42.80 เปอร์เซ็นต์) รองลงมาคือพันธุ์แปซิฟิก 44 (41.71 เปอร์เซ็นต์) พันธุ์สุรนารี 475 เป็นพันธุ์สังเคราะห์ที่เกิดจากการผสมกันระหว่างสายพันธุ์ที่ให้เปอร์เซ็นต์น้ำมันสูง

(ไพศาล เหล่าสุวรรณ, 2550)

จากการพิจารณาผลผลิต ลักษณะต่าง ๆ และสภาพแวดล้อมสำหรับการปลูกทานตะวันในจังหวัดสงขลา ที่อาจครอบคลุมภาคใต้ตอนล่างซึ่งปกติจะมีฝนชุกและกระจายตัวกว้าง ถ้าจะปลูกทานตะวัน อาจเป็นการปลูกเพื่อการท่องเที่ยว หรือใช้ในระบบการปลูกพืช ช่วงเวลาที่เหมาะสม น่าจะเป็นต้นฤดูฝน รองลงมาคืออาจ เป็นฤดูแล้ง โดยปกติการปลูกทานตะวันในภาคกลาง เช่นจังหวัดสระบุรี ลพบุรี ฯลฯ ปลูกในเดือนตุลาคม หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวโพดแล้ว ทั้งนี้ เพราะยังมีฝนตกอยู่บ้างและมีความชื้นในดินทำให้เมล็ดงอก แต่ในภาคใต้เมื่อหมดฝน จะหยุดไป 2 - 3 เดือน ถ้าจะปลูกทานตะวันก็ต้องมีระบบชลประทาน อย่างไรก็ตามการปลูก ดังกล่าวเป็นการปลูกเพื่อเก็บเกี่ยวผลผลิต แต่ถ้าปลูกเพื่อความสวยงาม การท่องเที่ยว หรือใช้เพื่อการเลี้ยงผึ้งก็สามารถปลูกได้ตลอดปี เพราะไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บเกี่ยวผลผลิต

(3) สหสัมพันธ์ระหว่างลักษณะและการวิเคราะห์เส้นทาง

สหสัมพันธ์ทางภายนอก (Phenotypic correlation) แสดงไว้ในตารางที่ 4 พบว่า ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตสูง คือความสูง ซึ่งค่าสหสัมพันธ์มีความแตกต่างจากศูนย์ อย่างมีนัยสำคัญยิ่ง ($r = 0.891^{**}$) ลักษณะที่มีความสัมพันธ์กับผลผลิตรองลงมาคือ ขนาดของดอก (0.621) แต่ไม่ถึงระดับนัยสำคัญ ส่วนลักษณะ อื่น ๆ มีความสัมพันธ์ระหว่างกันค่อนข้างน้อย

เมื่อนำสหสัมพันธ์ระหว่างลักษณะมาแยกเป็นผลทางตรงและทางอ้อมโดยวิธีวิเคราะห์เส้นทาง ได้ผลทางตรงและทางอ้อมจากลักษณะต่าง ๆ ไปยังผลผลิต (เมล็ด) ดังนี้

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์สัมพัทธ์ระหว่างลักษณะต่าง ๆ ของทานตะวัน

Table 4 Correlation coefficients among characters of sunflower.

Character	Seed size	Head size	Oil	Yield
Height	0.842	0.453	0.253	0.891**
Seed size		0.317	0.457	0.409
Head size			0.232	0.621
Oil content				0.451

** = highly significant difference from zero

ก. ผลของความสูงต่อผลผลิต ($r = 0.891$) แยกออกได้ดังนี้	แยกออกได้ดังนี้		
(1) ผลทางตรง	0.791	(1) ผลทางตรง	0.271
(2) ผลทางอ้อมผ่านขนาดเมล็ด	-0.084	(2) ผลทางอ้อมผ่านความสูง	0.200
(3) ผลทางอ้อมผ่านขนาดดอก	0.116	(3) ผลทางอ้อมผ่านขนาดเมล็ด	-0.079
(4) ผลทางอ้อมผ่านเปอร์เซ็นต์น้ำมัน	0.068	(4) ผลทางอ้อมผ่านขนาดดอก	0.059
รวม	0.891	รวม	0.451

ข. ผลของขนาดเมล็ดต่อผลผลิต ($r = 0.409$) แยกออกได้ดังนี้

(1) ผลทางตรง	-0.175
(2) ผลทางอ้อมผ่านความสูงของต้น	0.381
(3) ผลทางอ้อมผ่านขนาดดอก	0.080
(4) ผลทางอ้อมผ่านเปอร์เซ็นต์น้ำมัน	0.123
รวม	0.409

ผลสรุปข้างบนเห็นได้ว่า ความสูงมีผลต่อผลผลิตสูงสุด ($r = 0.891$) และแยกเป็นผลโดยตรง 0.791 นอกนั้นเป็นผลทางอ้อมเพียงเล็กน้อย โดยผ่านทางขนาดของดอก (0.116) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าลักษณะต้นสูงมีผลต่อผลผลิตโดยตรง อาจเป็นเพราะทานตะวันต้นสูง มีขนาดต้นสูงใหญ่ รับแสงได้มากกว่า สังเคราะห์แสงได้มากกว่าพวกต้นเตี้ย จึงให้ผลผลิตสูงกว่าพวกต้นเตี้ย ขนาดเมล็ดมีสหสัมพันธ์กับผลผลิตค่อนข้างต่ำ ($r = 0.409$ และมีผลต่อผลผลิตใน ทางลบ -0.175) แสดงให้เห็นว่าการคัดเลือกพวกเมล็ดโตมีแนวโน้มที่ทำให้ผลผลิตลดลง

ค. ผลของขนาดดอกต่อผลผลิต ($r = 0.621$) แยกออกได้ดังนี้

(1) ผลทางตรง	0.255
(2) ผลทางอ้อมผ่านความสูง	0.358
(3) ผลทางอ้อมผ่านขนาดเมล็ด	-0.055
(4) ผลทางอ้อมผ่านเปอร์เซ็นต์น้ำมัน	0.063
รวม	0.621

การศึกษาการใช้น้ำมันทานตะวันเป็นน้ำมันเชื้อเพลิงทดแทน

(1) การลดยางเหนียว

จากการวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการพบว่า ในน้ำมันทานตะวันมีสารพวกฟอสฟอรัสอยู่เพียง 2.88 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม (มก./กก.) ซึ่งน้อยกว่าค่า

ง. ผลของเปอร์เซ็นต์น้ำมันต่อผลผลิต ($r = 0.451$)

กำหนดให้มีฟอสฟอรัสได้ไม่เกิน 10 มก./กก.หรือ 0.001 เปอร์เซ็นต์ โดยน้ำหนักของน้ำมันที่ใช้เป็นน้ำมันเชื้อเพลิง ซึ่งเมื่อดำเนินการลดยางเหนียวตามขั้นตอน จำนวน 2 ครั้ง ปรากฏว่า ได้น้ำมัน 97.51 และ 98.03 เปอร์เซ็นต์ และมีค่าเฉลี่ย 97.77 เปอร์เซ็นต์ คือน้ำมัน 1 ลิตร ให้น้ำมันลดยางเหนียวแล้ว 97.7 มิลลิลิตร (ซีซี) (ตารางที่ 5) ซึ่งสามารถนำไปใช้กับเครื่องยนต์ดีเซลรอบช้า เช่น รถไถเดินตาม รถไถเครื่องสูบน้ำ ฯลฯ อย่างไรก็ดี เนื่องจากมีอัตราส่วนของยางเหนียวต่ำกว่าระดับที่กำหนด จึงอาจใช้น้ำมันทานตะวันดิบเป็นน้ำมันเชื้อเพลิงในเครื่องยนต์ประเภทดังกล่าวได้โดยตรง โดยไม่จำเป็นต้องมีขั้นตอนการกำจัดยางเหนียว

(2) การผลิตไบโอดีเซล

ทำการวิเคราะห์หาค่ากรดไขมันอิสระ (FFA-free fatty acid) ในห้องปฏิบัติการ พบว่ามีกรดไขมันอิสระ 3.77 เปอร์เซ็นต์ ในการผลิตไบโอดีเซลนั้น กำหนดว่าต้องมีกรดไขมันอิสระประมาณ 1 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้นจึงทำการลดกรดไขมันอิสระ ในการทดลองครั้งนี้สามารถลดกรดไขมันอิสระลงเหลือ 1.5 เปอร์เซ็นต์ แต่ดำเนินการผลิตไบโอดีเซลโดยใช้วัตถุดิบทั้ง 2 ชนิด คือน้ำมันที่ลดและไม่ลดกรดไขมันอิสระ ได้ผลแสดงในตารางที่ 5 ซึ่งพบว่าถ้าหากไม่ลดไขมันอิสระทำให้ได้น้ำมัน ไบโอดีเซลเพียง 81.70 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากกรดไขมันอิสระจะทำปฏิกิริยากับโพแทสเซียมไฮดรอกไซด์ (KOH) ซึ่งใช้เป็นตัวเร่งในปฏิกิริยาทรานส์เอสเตอริฟิเคชัน เกิดเป็นสบู่ ส่งผลให้เกิดการสูญเสียน้ำมันออกไปในขั้นตอนการแยกกลีเซอรอล และขั้นตอนการล้างไบโอดีเซล แต่เมื่อทำการกำจัดกรดไขมันอิสระในน้ำมันออกจนเหลือเพียง 1.5 เปอร์เซ็นต์เมื่อนำไปผลิตไบโอดีเซล พบว่า จะได้ปริมาณไบโอดีเซลเพิ่มขึ้นเป็น 90.23 เปอร์เซ็นต์ โดยปฏิกิริยาที่เกิดสมบูรณ์ขึ้น มีการแยกชั้นระหว่างไบโอดีเซลและกลีเซอรอลที่

ชัดเจนและสูญเสียไบโอดีเซลในขั้นตอนการล้างน้อย เนื่องจากเกิดสบู่ซึ่งรบกวนปฏิกิริยาน้อยนั่นเอง

การใช้น้ำมันทานตะวันเป็นน้ำมันเชื้อเพลิง ต้องคำนึงถึงต้นทุน ปัจจุบันนี้ราคาทุนการผลิตเมล็ดประมาณกิโลกรัมละ 10 บาท ราคาซื้อขายเมล็ดกิโลกรัมละ 15 - 18 บาท พันธุ์ปัจจุบันให้น้ำมันประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์ และถ้าหีบเมล็ดร้อนโดยใช้เครื่องหีบแบบเกลียว ทานตะวัน 3 กก. จะให้น้ำมัน 1 ลิตร กากทานตะวันใช้เป็นอาหารสัตว์ก็ถือว่าได้ดี ปัจจุบันราคาประมาณกิโลกรัมละ 12 บาท ดังนั้นในสภาพราคาปัจจุบัน (น้ำมันดีเซลลิตรละ 23 บาท) ถ้าไม่มีการจำหน่ายกากทานตะวัน อัตราของราคาปัจจุบันจะให้ราคา 2 : 1 (ไบโอดีเซล : น้ำมันดีเซล) คือ ราคาไบโอดีเซลจากเมล็ดทานตะวันจะสูงกว่า น้ำมันดีเซลเป็น 2 เท่า แต่ถ้ามีการจำหน่ายกากอัตรา ราคาจะเป็น 1 : 1 แต่ถ้าราคาน้ำมันดีเซลสูงขึ้นกว่า ลิตรละ 23 บาท การใช้น้ำมันทานตะวันเพื่อผลิตน้ำมันเชื้อเพลิงจะมีความเป็นไปได้สูงขึ้น

อภิปรายผล

ศักยภาพของการผลิตทานตะวันในภาคใต้ ในการทดลองนี้ทำการปลูกทานตะวัน 3 ครั้ง คือ ถดูล้าง (เดือนมีนาคม) ดันถดูล้าง (เดือนกรกฎาคม) และปลายถดูล้าง (เดือนพฤศจิกายน) พบว่าในการทดลองในถดูล้างมีฝนกระจายอย่างผิดปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาใกล้เก็บเกี่ยว ทำให้เกิดโรคใบและลำต้น มีผลกระทบต่อผลผลิตบางส่วน อย่างไรก็ดี เมื่อสังเกตการกระจายของฝนในปีที่ผ่านมาแล้ว ถดูล้างในช่วงนี้จะเหมาะสมกับทานตะวัน เพราะโดยปกติในจังหวัดภาคใต้จะเริ่มมีฝนในเดือนเมษายน ซึ่งเพียงพอสำหรับปลูกพืชอื่น ๆ เช่น ถั่วเขียว และ ถั่วลิสง เป็นต้น ซึ่งน่าจะเหมาะสมต่อทานตะวันด้วย อย่างไรก็ดี เนื่องจากปริมาณน้ำฝนโดยรวมค่อนข้างน้อย อาจทำให้ผลผลิตไม่สูงเท่าที่ควร

เดือนกรกฎาคมซึ่งเป็นฤดูที่เริ่มต้นของฤดูฝนในภาคใต้ตอนล่าง แต่จะเป็นฤดูที่เหมาะสมต่อการปลูกทานตะวันช่วงหนึ่ง แต่อาจจะมีฝนชุกในระยะเก็บเกี่ยว ทำให้เกิดโรคได้หลายชนิด อย่างไรก็ตามในการทดลองครั้งนี้พบว่า ทานตะวันให้ผลผลิตเป็นที่น่าพอใจ

เดือนพฤศจิกายนมักจะเป็นเดือนสุดท้ายของฤดูฝนในจังหวัดสงขลา แต่ในปีที่ทดลองฝนยังคงหนักมาก ทำให้แปลงทดลองเสียหาย ฝนตกที่รุนแรงทำให้การเจริญเติบโตของทานตะวันผิดปกติในเวลากลางวันท้องฟ้ามืด พืชได้รับแสงไม่เพียงพอทำให้ต้นเตี้ย เล็ก และออกดอกเร็วกว่าปกติประมาณ 10 วัน อย่างไรก็ตามพบว่าพันธุ์ลูกผสมซึ่งเป็นพันธุ์เปรียบเทียบมีการเจริญเติบโตเป็นที่น่าพอใจ แต่ยังคงดอกเล็ก จึงจัดได้ว่าวันปลูกที่ใช้ยังไม่เหมาะสมน่าจะเลื่อนวันปลูกออกไปอีก 15 - 30 วัน แต่ทั้งนี้จะต้องมีระบบการให้น้ำ เพราะหลังจากกลางเดือน

ธันวาคมจะเข้าสู่ฤดูแล้งอย่างสิ้นเชิง

จากการทดลองนี้พบว่าผลผลิตของทานตะวันอยู่ในระดับเดียวกับผลการทดลองในแหล่งอื่น ๆ เช่น ในจังหวัดสระบุรี ลพบุรี และนครราชสีมา (ไพศาล เหล่าสุวรรณ, 2550) อย่างไรก็ตาม อาจจะมีการปลูกทานตะวันในภาคใต้เพื่อการท่องเที่ยวซึ่งเหมาะสมในทุกฤดู ทั้งนี้เพราะไม่มีวัฏดุประสงค์ในการเก็บเกี่ยวผลผลิต

การใช้น้ำมันทานตะวันเป็นเชื้อเพลิงทดแทน

การใช้น้ำมันทานตะวันเป็นน้ำมันเชื้อเพลิงมีอยู่ 3 ระดับ คือ (1) ใช้น้ำมันที่ไม่ผ่านกระบวนการใด ๆ นอกจากมีการระเหยน้ำ (2) ใช้น้ำมันที่ลดยางเหนียว (degumming) และ (3) ผลิตเป็นน้ำมันไบโอดีเซล ในการทดลองพบว่าทานตะวันมียางเหนียวต่ำมาก ดังนั้นอาจใช้เป็นน้ำมันเชื้อเพลิงโดยไม่ต้องลดยางเหนียว

ตารางที่ 5 ผลผลิตจากน้ำมันทานตะวันดิบ 1 ลิตร

Table 5 Production of one litre of sunflower crude oil.

Production	Quality (CC)	Percent (%)	Ester (%)	RC1 ⁽¹⁾ S/D	RC2 S/D
Degummed Oil	997	99.7	-	2:1	1:1
Biodiesel					
With FFA (3.7%)	719	71.9	81.70	2.3:1	1.5:1
Without FFA	902.3	90.23	97.31	2:1	1:1

RC1 = relative cost of sunflower oil to diesel with no meal was sold for animal feed.

RC2 = relative cost when meal was sold for animal feed.

(1) the calculation based on diesel price at 23 baht/litre.

ได้มีการค้นคว้าวิจัยการใช้น้ำมันพืช ชนิดต่าง ๆ กับเครื่องยนต์มาแล้วเป็นจำนวนมาก รวมทั้งน้ำมันทานตะวัน ได้ให้ข้อสรุปว่า ถ้าใช้ผสมกับน้ำมันดีเซล ในอัตราส่วนต่าง ๆ ก็ได้ผลดี เนื่องจากน้ำมันพืช มีค่าพลังงานต่อหน่วยน้อยกว่าน้ำมันดีเซล ดังนั้นจึงมีความสิ้นเปลืองมากกว่าเล็กน้อย แต่ข้อที่น่าเป็นห่วงเกี่ยวกับการใช้น้ำมันทานตะวันกับเครื่องยนต์ โดยตรงคือ อายุของเครื่องยนต์ เมื่อใช้ไปนาน ๆ ก็จะมีการสะสมของคาร์บอนในหัวฉีด ลูกสูบ ช่องจุดระเบิด และส่วนอื่น ๆ ทุกรูปแบบ ผลกระทบเหล่านี้ขึ้นอยู่กับเครื่องยนต์ พวกเครื่องดีเซล IDI สามารถใช้น้ำมันได้หลากหลายชนิดกว่าเครื่องดีเซล DI ในปัจจุบันนี้ผู้ผลิตเครื่องยนต์ดีเซลพยายามพัฒนาให้สามารถใช้กับน้ำมันพืชได้หลากหลายขึ้น เช่นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1982 เป็นต้นมา บริษัท แคตเทอร์พิลลาร์ (Caterpillar, Inc.) ได้อนุญาต ให้ลูกค้าในประเทศบราซิล ใช้น้ำมันพืชที่ลดยางเหนียวแล้วผสมกับน้ำมันดีเซลในอัตรา ส่วน 30 ต่อ 70 โดยปริมาตร เพื่อใช้ในจักรกลสร้าง ถนนและบุกเบิก (Zaffaroni et al., 1987) และบริษัท ดอยซ์ (Deutz) อนุญาตให้ใช้น้ำมันทานตะวันลดยางเหนียวกับเครื่องดีเซล IDI ในประเทศแอฟริกาใต้ (Goering et al., 1987) ทุกรูปแบบ เมื่อมีการผลิตเป็น ไบโอดีเซลปัญหาหลายชนิดก็หมดไป เหลือเพียง ปัญหาเล็ก ๆ ใน เครื่องยนต์ เช่น การเสื่อมคุณภาพของยางของปั้มน้ำ และค่าความร้อนที่ต่ำกว่าน้ำมันดีเซล จุดอ่อนเหล่านี้แก้ไขโดยการผสมไบโอดีเซลกับน้ำมันดีเซลอัตราส่วนต่าง ๆ เช่น 5 : 95 และ 20 : 80 เป็นต้น

สรุปผลการวิจัย

(1) ศักยภาพของการปลูกทานตะวันในภาคใต้ตอนล่าง ในเบื้องต้นสรุปได้ว่า สามารถปลูก ทานตะวัน ได้ 3 ฤดู คือ (1) ปลายฤดูแล้ง (หรือในช่วงฤดูฝนแรก) คือ เดือนมีนาคม - มิถุนายน ซึ่งให้ผลผลิตระดับ

ปานกลาง และควรมีการให้น้ำเสริม (2) ต้นฤดูฝน (กรกฎาคม - ตุลาคม) เป็นฤดูที่มีฝนมากเพียงพอ แต่อาจชุกมากในระยะเก็บเกี่ยวทำให้เกิดโรค ทำให้คุณภาพและผลผลิตลดลงในฤดูนี้อาจแก้ไขหรือลดผลกระทบ โดยการใส่สารเคมีป้องกันโรค และ (3) ในปลายฤดูฝนต่อฤดูแล้ง (ธันวาคม - มีนาคม) ในช่วงดังกล่าวนี้ ต้องมีการให้น้ำอย่างต่อเนื่อง

(2) ศักยภาพของการใช้น้ำมันทานตะวันเป็นน้ำมันเชื้อเพลิง เนื่องจากน้ำมันทานตะวันมียางเหนียวระดับต่ำกว่ามาตรฐานกำหนด จึงอาจใช้เป็นน้ำมันเชื้อเพลิงในเครื่องดีเซลหมุนช้าได้โดยตรง ทุกรูปแบบ ก็ดี ต้องมีการบำรุงรักษาเครื่องอย่างถูกวิธี เพราะมักมีเขม่าคาร์บอนจับตามส่วนต่าง ๆ ของเครื่อง แต่ถ้าลดยางเหนียวลงก็ทำให้คุณภาพดีขึ้นในการผลิต เป็นไบโอดีเซล ต้องมีการลดกรดไขมันไม่อิ่มตัว เพอร์เซ็นต์น้ำมันไบโอดีเซลที่ผลิตได้สูงกว่า 90 เพอร์เซ็นต์ การคุ้มทุนของการผลิตไบโอดีเซล เกิดจากการจำหน่ายกากทานตะวันเป็นอาหารสัตว์

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้มีส่วนช่วยเหลือดังนี้ : ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยพืชไร่สงขลา ซึ่งอนุญาตให้ใช้พื้นที่ของศูนย์วิจัยเพื่อการทดลองครั้งนี้และเจ้าหน้าที่พนักงานของศูนย์ฯ ทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือในการดูแลแปลงวิจัยและเก็บข้อมูล ขอขอบคุณ คุณรวมพร นิคม นักศึกษาระดับบัณฑิตฯ สาขาวิชาวิศวกรรมเคมี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่อนุเคราะห์ดูแลกระบวนการวิจัย ทางเคมี และสถานวิจัยและพัฒนาพลังงานทดแทนน้ำมันปาล์มและพืชน้ำมัน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ให้ความช่วยเหลือในการตรวจสอบกระบวนการผลิตไบโอดีเซลอย่างดียิ่ง และขอขอบคุณมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ที่ให้ทุนสนับสนุนและเวลาที่ทำการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- ไพศาล เหล่าสุวรรณ. 2550. โครงการปรับปรุงพันธุ์ทานตะวัน. การปรับปรุงทานตะวันลูกผสมที่ให้ผลผลิตและเปอร์เซ็นต์น้ำมันสูง. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ รายงานต่อ สกว.
- Goering, C. E., Schrock, M.D., Kaufman, K. R., Hanna, M. A., Haris, F. D., and Marley, S. J. 1987. Evaluation of vegetable oil fuels in engines. ASAE Pap. 87-1586. ASAE, St. Joseph, MI.
- Hofman, V. L., and Harck, D. D. 1982. Demonstrating extraction and use of sunoil. ASAE. Pap. 82-3609. ASAE, St. Joseph, MI.
- Seiler, G. J. 1997. Anatomy and morphology of sunflower. *In* Sunflower Technology and Production. American Society of Agronomy, Medison, Wisconsin, USA.
- Seiler, G.J. 1997. Anatomy and morphology of sunflower. *In* Sunfolwer Technology and Production. American Society of Agronomy, Medison, Wisconsin, USA.
- Singh, R. K., and Chaudhary, B. D. (1978). Biometrical Methods in Quanlitative Genetics Analysis. Kalyani Pablishers, New Delhi.
- Suda, K. J. 1984. Vegetable oil for diesel fuel a flexible option. SAE Pap. 840004 Soc. Am. Eng., Warendale, PA.
- Zaffaroni, E., Kaufman, K. R., and Pratt, G. L. 1987. Vegetable oil substitute for diesel oil in Brazil. Trans. ASAE. 3 : 265-269.

ผลกระทบด้านสุขภาวะครัวเรือนจากการย้ายถิ่นของสมาชิกครัวเรือน ในชุมชน จังหวัดสงขลา

Household Wellbeing as an Impacted by the Migration of Household Members in Songkhla

รุ่งรัตน์ เจริญวิศาล¹* สุริยา เหมตะศิลา² และ สุธาสนี บุญญาพิทักษ์²

Rungrat Charoenwisal, Suriya Hemptasipa and Suthasinee Boonyapithak

Abstract

This study evaluated household well-being as affected by the migration of household members in a community in Songkhla during 2006 - 2008 by integrating research knowledge in the main study frame of Participatory Impact Evaluation (PIE). This was done in five steps : (1) Problem searching and preparation through a community profile approach and documentary study; (2) Planning work with the community and searching for a suitable well-being index by using qualitative methods; (3) Generating evaluation questions and research & development of the instrument with stakeholders and 14 specialists; (4) Data-gathering and analysis using an applied semi-structure experimental idea by dividing stakeholders into three groups for comparison (30 direct group households, 30 control group households, and 30 observers), then analyzing the quantitative data for descriptive values (frequency, percentage, mean and standard deviation), inferential hypothesis test value (at-dependent test to compare household well-being before and after household members migrate and at-independent test to compare household well-being between non-member migrated and member migrated households), and establishing the standard criteria from the results and; (5) Reflection and action through a participatory workshop, scenario, time line, mind map, problem tree, ranking then coding, and memo writing, before writing a report and sending display data back to the community for discussion and explanation.

The study indicated that integrating research knowledge in the PIE frame was very useful to understanding well-being in the community impacted by household member migrations. The results showed that the migration of household members negatively effected the local livelihood and well-being of household members who were left behind. All methods were identified as producing the same results.

Key words : *Participatory impact evaluation, well-being, migration*

¹ มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาวิชาการศึกษาวิจัยและประเมิน ² อาจารย์ภาควิชาการประเมินผลและวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
อ.เมือง จ.สงขลา 90000

* ผู้ให้การติดต่อ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลกระทบด้านสุขภาวะครัวเรือนจากการย้ายถิ่นของสมาชิกครัวเรือนในชุมชน จังหวัดสงขลา ระหว่างปี 2549 - 2551 โดยประมวลความรู้และทักษะด้านการวิจัยผ่านรูปแบบการประเมินผลกระทบแบบมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน คือ (1) ค้นหา ดำรวจ เตรียมการร่วมกับชุมชน โดยใช้ฐานข้อมูลและศึกษาบริบทชุมชน (2) วางแผน กำหนดกรอบการทำงาน ค้นหาชี้วัดสุขภาวะร่วมกับชุมชนโดยวิธีการเชิงคุณภาพ (3) ชุมชนร่วมกำหนดประเด็นคำถาม ทำการวิจัยและพัฒนาเครื่องมือร่วมกับผู้เกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญ (4) เก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผลโดยใช้เครื่องมือที่ผ่านการพัฒนา โดยนำความรู้ด้านการวิจัย กิ่งทดลองมาประยุกต์แบ่งผู้ใช้เครื่องมือเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้เกี่ยวข้องโดยตรง กลุ่มเปรียบเทียบ และกลุ่มผู้สังเกต วิเคราะห์ผลโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย และสถิติอ้างอิง รวมทั้งหาเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดร่วมกัน (5) สะท้อนผลให้ผู้เกี่ยวข้องร่วมตรวจสอบเพื่อตัดสินใจระดับสุขภาวะ โดยจัดประชุมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และใช้วิธีการเชิงคุณภาพอื่น ๆ ได้แก่ เทคนิคการฉายออก เส้นแบ่งเวลา แผนภูมิจินตภาพ ต้นไม้ชุมชน และการลำดับความสำคัญของปัญหา แล้ววิเคราะห์และประมวลผล ตามแนวทางของการวิจัยเชิงคุณภาพก่อนนำมาเขียนรายงานและส่งกลับชุมชนเพื่อร่วมอภิปรายและอธิบายผล ซึ่งพบว่า การใช้รูปแบบการประเมินผลกระทบแบบมีส่วนร่วม โดยการประมวลและประยุกต์ความรู้ทางการวิจัยที่หลากหลาย มาใช้ศึกษาในครั้งนี้ มีประโยชน์ช่วยให้เข้าใจเรื่องราวของผลกระทบด้านสุขภาวะ อันเนื่องมาจากการย้ายถิ่นของสมาชิกในครัวเรือนได้ดีขึ้น โดยผลที่ได้ในทุกวิธีการสะท้อนว่าการย้ายถิ่นของสมาชิกครัวเรือน ส่งผลกระทบต่อระดับสุขภาวะด้านการดำรงชีวิตของสมาชิกที่หลงเหลืออยู่ในครัวเรือน และทุกวิธีการให้ผลสอดคล้องกัน

คำสำคัญ : การประเมินผลกระทบแบบมีส่วนร่วม, สุขภาวะ, การย้ายถิ่น

บทนำ

โลกปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของประชากรมากขึ้น ซึ่งองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ พบว่า แนวโน้มที่ประชากรจะเคลื่อนย้ายจากพื้นที่ชนบท เข้าสู่พื้นที่เมืองมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง (FAO, 2005) ปรากฏการณ์ดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อสุขภาวะของประชาชนทั้งด้านบวกและด้านลบ ด้านบวกของการย้ายถิ่นพบว่า เป็นสาเหตุให้เกิดการเคลื่อนย้ายทรัพยากรแรงงานและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครัวเรือนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งคุชฎี อายุวัฒน์ และคณะ (2549 : 80-111) พบว่า เป็นสาเหตุนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้ย้ายถิ่น ก่อให้เกิดผลกระทบด้านบวกด้านเศรษฐกิจกับครัวเรือน

โดยเฉพาะการส่งเงินกลับครัวเรือน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในชนบท ใช้การย้ายถิ่นเป็นช่องทางในการเลื่อนฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้สภาพการยังชีพของครัวเรือนที่มีผู้ย้ายถิ่นแตกต่างไปจากเดิม ส่วนผลกระทบด้านลบของการย้ายถิ่น พบว่า เป็นสาเหตุให้ที่ดินเพื่อการเกษตรถูกละทิ้ง เกิดปัญหาการขยายตัวอย่างไร้ทิศทางของพื้นที่เมืองเกิดระบบผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เหมาะสมและเป็นปัญหาต่อเนื่องที่นำไปสู่ความเสื่อมโทรมของสถานะสิ่งแวดล้อมและมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคน ทั้งในเมืองและชนบทตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548) นอกจากนี้งานของ Layard (2005) พบว่าการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานที่มากขึ้น ยังเป็นสาเหตุทำให้

ความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในสังคมปัจจุบันลดน้อยลง

จากข้อมูลของโครงการวิจัยความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในประเทศกำลังพัฒนา (RANQ, 2006) และการลงพื้นที่เพื่อศึกษานำร่อง พบว่า ผู้ย้ายถิ่นในภาคใต้ ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนนักศึกษาเป็นการย้ายถิ่นที่มีการดึงทรัพยากรออกนอกครัวเรือนและชุมชน โดยพบว่า การย้ายถิ่นส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและลบต่อครัวเรือนในชุมชนดังกล่าว ซึ่งผลกระทบด้านบวกที่พบคือ เป็นช่องทางในการยกระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ ส่วนด้านลบมีผลกระทบต่อสุขภาวะด้านจิตใจของสมาชิกที่เหลืออยู่ในครัวเรือน ทำให้ครอบครัวขาดความอบอุ่น ส่วนนักเรียนหรือนักศึกษาที่ย้ายถิ่นออกไปนอกชุมชนกลายเป็นภาระของครัวเรือนที่ต้องส่งเงิน และมีการขายทรัพย์สินเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุตรหลาน แต่ยังไม่ทราบระดับความสำคัญของปัญหาและประเด็นปัญหาที่ชัดเจน ตลอดจนยังขาดข้อมูลเชิงเปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนที่มีและไม่มีสมาชิกย้ายถิ่นจากการประเมินตนเอง และจากการสังเกตของคนในชุมชน

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลกระทบด้านสุขภาวะครัวเรือนอันเนื่องมาจากการย้ายถิ่นของสมาชิกครัวเรือน โดยใช้รูปแบบการประเมินผลกระทบแบบมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง โดยกำหนดขอบเขตการประเมินเป็น 2 ระดับ คือ (1) ระดับบุคคล ประเมินใน 3 ประเด็นหลัก คือ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางใจ และสุขภาวะด้านการดำรงชีวิต และ (2) ระดับชุมชน ทำการประเมินใน 2 ประเด็นหลัก คือ การเข้าถึงบริการพื้นฐานของชุมชนกับทางด้านสังคม และเพื่อรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง “สุขภาวะ” “การย้ายถิ่น” และ “การประเมินผลกระทบ แบบมีส่วนร่วม” เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง ใช้สำหรับ

วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงพัฒนาในระดับท้องถิ่นและอาจเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาเชิงพัฒนาที่เกิดขึ้นในสังคมอีกด้วย

ในการวิจัยนี้มีการกำหนดนิยาม คือ **สุขภาวะ (Wellbeing)** หมายถึง ภาวะที่ปราศจากปัญหาหรือสิ่งที่คิดว่าเป็นปัญหาทั้งทางร่างกาย จิตใจ การดำรงชีวิต และสามารถอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข ซึ่งแยกย่อยออกเป็น 2 ระดับ 5 กลุ่ม คือ ระดับบุคคล (Personal level) มี 3 กลุ่มคือ (1) การมีสุขภาวะทางกาย (Physical) (2) สุขภาวะทางใจ (Mental) (3) สุขภาวะ ด้านการดำรงชีวิต (Livelihood) และระดับชุมชน (Community level) มี 2 กลุ่มคือ (4) การเข้าถึงบริการพื้นฐานของชุมชน (Facilities/Utilities approach) และ (5) สุขภาวะทาง ด้านสังคม (Social life) ทั้งนี้นิยามสุขภาวะทั้งหมด ได้มาจากชุมชนโดยผ่านการตรวจสอบซ้ำของผู้เชี่ยวชาญและกำหนดนิยาม **การประเมินผลกระทบอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Impact Evaluation, PIE)** ว่าหมายถึง กระบวนการ การตัดสินใจระดับสุขภาวะครัวเรือน โดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบด้านสุขภาวะของครัวเรือนหรือ ชุมชน ตนเอง นับตั้งแต่การร่วมให้ข้อมูลเพื่อกำหนดประเด็นในการตั้งคำถาม สังเกตและลงมือประเมินระดับสุขภาวะครัวเรือนจากประเด็นคำถามดังกล่าว โดยใช้มุมมองและประสบการณ์ตรงของตนเอง ร่วมวิเคราะห์ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและเสนอวิธีการตัดสินใจผลการประเมินที่เหมาะสม ส่วนผู้วิจัยนั้นทำหน้าที่เป็นเพียงผู้รวบรวม เรียบเรียงและนำเสนอข้อมูลให้กับชุมชน เพื่อร่วมกันสะท้อนประเด็นที่เป็นปัญหาและร่วมกันหาแนวทางแก้ไขให้กับผู้เกี่ยวข้องและชุมชน

วิธีการวิจัย

การประเมินผลกระทบด้านสุขภาวะครัวเรือนจากการย้ายถิ่นของสมาชิกครัวเรือน ในชุมชน

จังหวัดสงขลาเป็นกรณีศึกษาในบริบทชุมชนเกษตรกรรมที่มีองค์ประกอบของการย้ายถิ่นสมบูรณ์ ทั้งการย้ายถิ่นเข้าและการย้ายถิ่นออกของสมาชิกในชุมชน เป็นการนำความรู้ต่าง ๆ ด้านการวิจัยทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพผ่านรูปแบบการประเมินผลกระทบแบบมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน (ดังแสดงในรูปที่ 1)

1. ค้นปัญหา/สำรวจชุมชน เตรียมการร่วมกับชุมชน โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การศึกษาข้อมูลจากฐานข้อมูลของโครงการวิจัยความอยู่ดีมีสุข เพื่อหาครัวเรือนที่มีและไม่มีสมาชิกย้ายถิ่นในชุมชน ค้นข้อมูลจากเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วเลือกพื้นที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ก่อนลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบและศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม ร่วมกับชุมชน

2. วางแผน/กำหนดกรอบการทำงาน/ค้นหาดัชนีชี้วัดสุขภาวะร่วมกับชุมชน เพื่อสร้างกระบวนการประเมินผลกระทบแบบมีส่วนร่วม (Participatory Impact Evaluation) ขึ้นในชุมชน โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured in depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้อง

3. ชุมชนร่วมกำหนดประเด็นคำถามการประเมิน ประยุกต์แนวคิดด้านการวิจัยและพัฒนาในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

(1) ชุมชนร่วมกำหนดประเด็นคำถาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวน 15 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาเทศบาล ผู้นำศาสนา เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.) ครู และหัวหน้าครัวเรือนที่มีสมาชิกย้ายถิ่น ทั้งย้ายถิ่นเข้าและย้ายถิ่นออกนอกชุมชน ทั้งชาวไทยพุทธ และชาวไทยมุสลิม เพื่อให้ได้ประเด็นคำถามย่อยที่ควรถาม และดัชนีชี้วัดที่เหมาะสม

(2) หลังจากนั้นจึงนำประเด็นคำถามย่อยที่ได้มาประมวลกับความรู้ที่ได้จากการสำรวจเอกสาร และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มาสร้างเครื่องมือและ

ทำการวิจัยและพัฒนาเครื่องมือขึ้น โดยให้ผู้เชี่ยวชาญทั้งภายในและภายนอกชุมชน จำนวน 14 คน ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนที่มีสมาชิกย้ายถิ่นทั้งเข้าและออกนอกชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองกิจการบริหาร ส่วนตำบล สมาชิกสภาเทศบาล โต๊ะอิหม่าม ประธานกลุ่ม อสม. ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลที่ชุมชนนิยมไปใช้บริการ ผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์จาก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประจำชุมชน พัฒนาการจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคใต้ หัวหน้าโครงการวิจัยความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในประเทศกำลังพัฒนา สาขาภาคใต้ และผู้เชี่ยวชาญทางด้านกรวิจัยในท้องถิ่น โดยมาร่วมแสดงความคิดเห็นแล้วหาค่าสอดคล้องของความคิดเห็น (Index of item Objective Congruence, IOC) โดยเลือกเฉพาะประเด็นที่มีระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป มาใช้

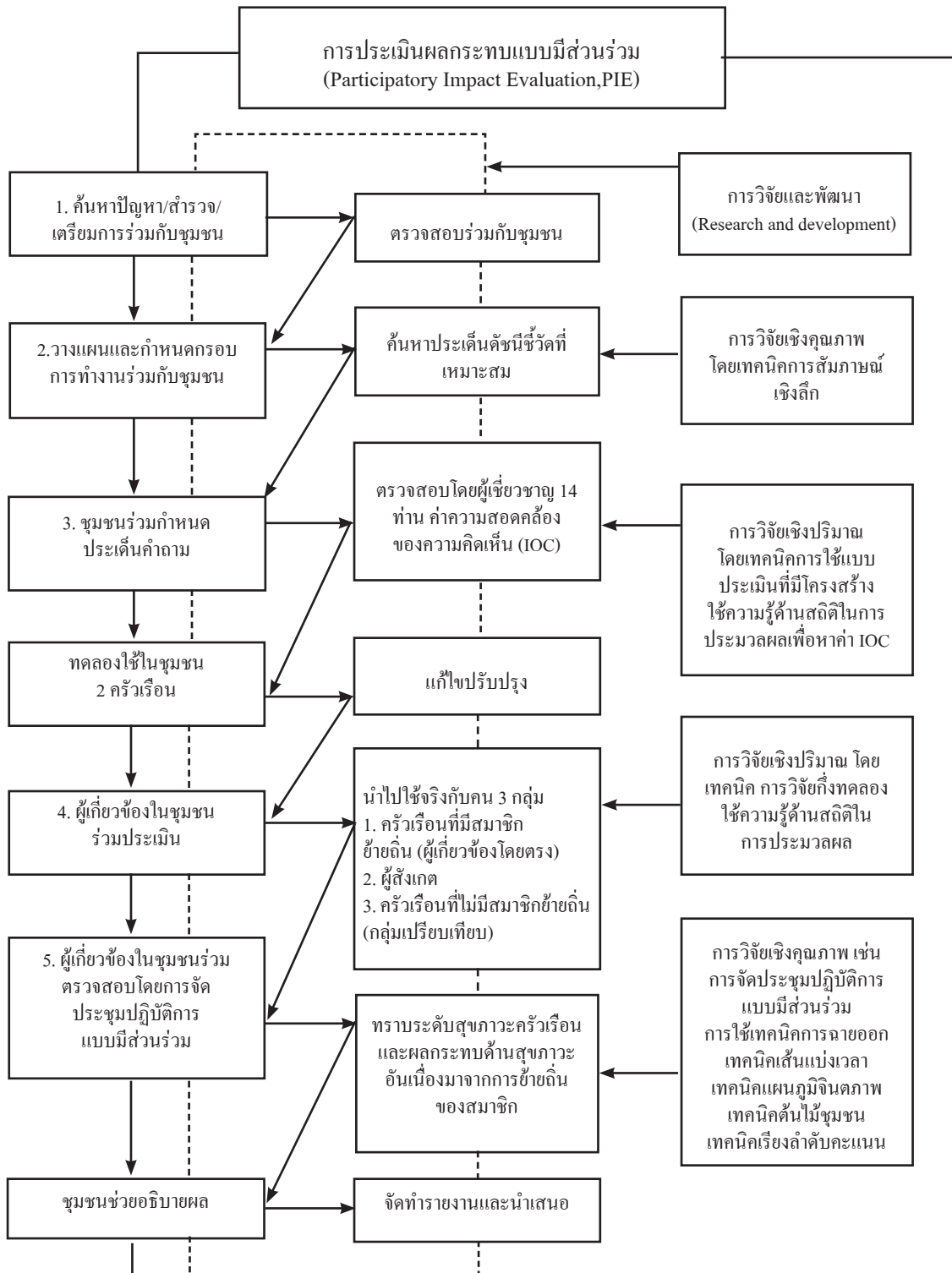
(3) นำไปทดลองถามหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นไทยพุทธ และไทยมุสลิมอย่างละหนึ่งคน

(4) หลังจากนั้นจึงทำการปรับปรุงเครื่องมือและนำไปใช้จริง

4. เก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผลโดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้น โดยนำไปให้กลุ่มผู้เกี่ยวข้องจำนวน 90 คน ร่วมประเมินระดับสุขภาวะครัวเรือนของตนเองและคนในชุมชน แบ่งผู้ประเมินเป็น 3 กลุ่ม คือ

- กลุ่มผู้เกี่ยวข้องโดยตรง (Direct group-หัวหน้าครัวเรือนที่มีสมาชิกย้ายถิ่น) จำนวน 30 คน
- กลุ่มผู้เกี่ยวข้องทางอ้อมหรือผู้สังเกต (Observers- ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้นำศาสนา กลุ่ม อสม. กลุ่มครู และกลุ่มผู้ย้ายถิ่นเข้า ทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม กลุ่มละ 6 คน) จำนวนรวม 30 คน

- กลุ่มเปรียบเทียบ (Control group-ครัวเรือนที่ไม่มีสมาชิกย้ายถิ่น) จำนวน 30 คน

รูปที่ 1 แสดงแบบแผนการวิจัย (research design)

(1) หลังจากนั้นใช้ความรู้ด้านสถิติและคอมพิวเตอร์ในการจัดการข้อมูล โดยหาค่าสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

(2) ทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบระดับสุขภาวะครัวเรือนก่อน และหลังมีสมาชิกย้ายถิ่นที่ผู้เกี่ยวข้องโดยตรงประเมินตนเองรวมทั้งเปรียบเทียบระดับสุขภาวะครัวเรือนก่อนและหลังมีสมาชิกย้ายถิ่นในชุมชนที่ประเมินโดยผู้สังเกตโดยใช้สถิติ t-dependent test ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

(3) ทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบระดับสุขภาวะครัวเรือนของครัวเรือน ที่มีและไม่มีสมาชิกย้ายถิ่น ที่กลุ่มผู้เกี่ยวข้องโดยตรงและกลุ่มเปรียบเทียบประเมินตนเอง รวมทั้งที่ผู้เกี่ยวข้องโดยทางอ้อม ประเมินระดับสุขภาวะครัวเรือนที่มีและไม่มีสมาชิกย้ายถิ่นในชุมชน โดยใช้สถิติ t-independent test ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

5. สะท้อนผลให้ชุมชนช่วยตรวจสอบและอธิบายผล โดยการจัดประชุมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory workshop) ใช้เทคนิคการฉายออก (scenario) เทคนิคเส้นแบ่งเวลา (time line) เทคนิค แผนภูมิจินตภาพ (mind map) เทคนิคต้นไม้ชุมชน (problem tree) และเทคนิคการให้เรียงลำดับคะแนน (ranking) ในการเก็บข้อมูลแล้วนำมาประมวลผล และเขียนรายงานก่อนนำผลที่ได้ไปให้ชุมชนช่วยอธิบายผล

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

การวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังแสดงไว้ในรูปที่ 1 ได้ผลดังนี้

1. ผลการค้นปัญหา/สำรวจและตรวจสอบร่วมกับชุมชน จากฐานข้อมูลพบว่า ในชุมชนที่ศึกษาดังเดิมมีครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธและมุสลิมในสัดส่วนที่เท่ากัน ครัวเรือนส่วนใหญ่ที่พบในปัจจุบัน

มีภูมิลำเนาจากที่อื่นในภาคใต้ สำหรับสัดส่วนการย้ายถิ่นออกนอกชุมชน โดยเฉลี่ยประมาณครัวเรือนละ 2 คน ส่วนใหญ่เป็นบุตรหลาน และพบการย้ายถิ่นในกลุ่มชาวไทยมุสลิมมากกว่าชาวไทยพุทธ โดยชาวไทยมุสลิมนิยมย้ายถิ่นไปใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือประเทศมาเลเซีย ส่วนชาวไทยพุทธส่วนใหญ่นิยมย้ายเข้าสู่กรุงเทพมหานคร วัตถุประสงค์หลักของการย้ายถิ่นคือเพื่อไปทำงานและเพื่อการศึกษาต่อหัวหน้าครัวเรือนที่ยังคงอยู่ในครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ครัวเรือนที่มีสมาชิกย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีบุตรมากกว่า 3 คนขึ้นไป ในการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่มีโครงสร้างพบว่า ผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในชุมชนในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นคนมาจากภาคใต้ด้วยกัน นอกนั้นก็จะเป็นชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือและชาวมลายู โดยคนไทยส่วนใหญ่เข้ามาอาศัยในชุมชนเพื่อรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ทำไร่ ปลูกผัก ทำนา กรีดยาง และดูแลสวนยาง ส่วนคนพม่าส่วนใหญ่เข้ามาประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรม การก่อสร้าง และทำสวนยาง โดยมีสัดส่วนการย้ายถิ่นเข้า (ที่ถูกต้องตามกฎหมาย) และผู้ที่ย้ายถิ่นออกนอกชุมชนประมาณร้อยละ 10

2. การวางแผน/กำหนดกรอบการทำงาน/ค้นหาดัชนีชี้วัดสุขภาวะร่วมกับชุมชน เป็นการสร้างกระบวนการประเมินผลกระทบแบบมีส่วนร่วมขึ้นในชุมชน พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ไม่มีปัญหาการทำงานร่วมกันระหว่างชาวไทยพุทธ และชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ เมื่อนำประเด็นดัชนีชี้วัดสุขภาวะ (Wellbeing issue) ที่ได้มาสรุปแยกเป็นประเด็นทางบวกและทางลบแล้วจัดเป็น 2 ระดับ 5 กลุ่ม คือ ประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาวะ ในระดับบุคคล (Personal level) แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ ทางกาย (Physical) ทางใจ (Mental) ทางการดำรงชีวิต (Livelihood) กับประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาวะ ในระดับชุมชน (Community

level) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ การเข้าถึงบริการพื้นฐาน (Facilities/Utilities approach) และทางด้านสังคม (Social life) ผลการศึกษาได้ประเด็นดัชนีชี้วัด จำนวน 126 ประเด็น แบ่งเป็น ประเด็นสุขภาวะทางกาย 25 ประเด็น สุขภาวะทางใจ 30 ประเด็น สุขภาวะด้านการดำรงชีวิต 33 ประเด็น สุขภาวะด้านการเข้าถึงบริการพื้นฐานของชุมชน 14 ประเด็น และสุขภาวะทางด้านสังคม 24 ประเด็น

3. ชุมชนร่วมกำหนดประเด็นคำถามการประเมิน ผลการศึกษาพบประเด็นดัชนีชี้วัดคงเหลือ 80 ประเด็น กล่าวคือ สุขภาวะทางกายเหลือ 14 ประเด็น สุขภาวะทางใจ 17 ประเด็น สุขภาวะด้านการดำรงชีวิต 29 ประเด็น การเข้าถึงบริการพื้นฐานของชุมชน 9 ประเด็น และสุขภาวะทางด้านสังคมคงเหลือ 11 ประเด็น

4. ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในชุมชนร่วมประเมินโดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้น นำเครื่องมือไปให้กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง ร่วมประเมินระดับสุขภาวะครัวเรือนของตนเองและคนในชุมชน พบว่า กลุ่มผู้สังเกตเห็นว่า ก่อนและหลังมีสมาชิกย้ายถิ่นครัวเรือนในชุมชน มีระดับสุขภาวะทางด้านการดำรงชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และยังสังเกตเห็นว่า ระหว่างครัวเรือนที่มี และไม่มีสมาชิกย้ายถิ่น มีระดับสุขภาวะทางด้านการดำรงชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รวมทั้งเมื่อให้กลุ่มผู้เกี่ยวข้องโดยตรง และกลุ่มเปรียบเทียบประเมินตนเอง พบว่า ระดับสุขภาวะทางด้านการดำรงชีวิตที่ได้จากการประเมินตนเองของทั้งสองกลุ่ม แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เช่นเดียวกัน (ตารางที่ 1-3) และมีทิศทางเป็นไปในเชิงลบ และเมื่อนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน ที่กำหนดร่วมกัน 3 ระดับ คือ ดี ปานกลาง ต่ำพบว่า ระดับสุขภาวะครัวเรือนของทุกกลุ่มในทุกองค์ประกอบ และโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

5. สะท้อนผลให้ชุมชนช่วยตรวจสอบและอธิบายผล ผู้เกี่ยวข้องส่วนใหญ่เห็นว่า การย้ายถิ่นออกนอกชุมชนของสมาชิกในครัวเรือน มีผลกระทบทางลบต่อการดำรงวิถีชีวิตของสมาชิกที่เหลืออยู่ในครัวเรือนในชุมชนมาก โดยชุมชนอธิบายว่า เนื่องจากลักษณะทั่วไปของชุมชนดังกล่าวมีลักษณะเป็นชุมชนชานเมืองที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้คนในชุมชนไม่นิยมย้ายถิ่นออกนอกชุมชน แต่เหตุผลที่ทำให้คนจำเป็นต้องย้ายถิ่นออก เนื่องจากมีปัจจัยผลักดันจากในพื้นที่ที่สำคัญคือ ปัญหาเสพติดและบ่อนการพนันเป็นปัจจัยทำให้ผู้ประกอบการต้องส่งบุตรหลานออกนอกชุมชนเพื่อให้ห่างไกลจากปัญหาดังกล่าว ปัญหาคนต่างด้าวที่เข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย ที่นำโรคติดต่อหรือการแย่งงานคนในพื้นที่ รวมทั้งสถาบันการศึกษาที่มีอยู่ใกล้เคียงชุมชนในปัจจุบัน ยังมีการจัดการศึกษาที่ไม่สอดคล้องตามต้องการของผู้ปกครอง นอกจากนั้นยังมีปัจจัยอื่นนอกพื้นที่คือ ความต้องการไปทำงานหรือไปศึกษาต่อในเมืองอื่น รวมทั้ง ในกลุ่มชาวไทยมุสลิมยังต้องการให้บุตรหลานมีทักษะทางด้านศาสนาที่เข้มข้น และมีทักษะทางภาษาต่างประเทศทั้งอาหรับ มลายูและภาษาอังกฤษ จึงนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือส่งไปประเทศมาเลเซีย

ผลกระทบเหตุผลอื่น ที่การย้ายถิ่นมีต่อการดำรงวิถีชีวิตในชุมชน สมาชิกในชุมชนอธิบายว่า การย้ายถิ่นทำให้เกิดการแยกออกเป็นสองครัวเรือนหรือมากกว่านั้น ทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น นอกจากนั้น ผู้ที่ย้ายถิ่นมักจะอยู่ในวัยแรงงาน จึงทำให้กำลังแรงงานในครัวเรือนลดลง ผู้ที่ย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานนั้น ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานทำให้ต้องไปเป็นแรงงานไร้ฝีมือ ที่มีค่าตอบแทนต่ำ ส่งผลให้สามารถส่งเงินกลับครัวเรือนตนเองได้น้อย จำเป็นต้องพึ่งพาทรัพยากรจากใน ครัวเรือนออกนอกชุมชน ส่วนการย้ายถิ่นเพื่อออกไปศึกษาเล่าเรียนเป็นเวลานานหลายปีนั้น

ตารางที่ 1 ระดับสุขภาวะครัวเรือนที่มีและไม่มีการย้ายถิ่นของสมาชิกครัวเรือน เมื่อให้กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง โดยตรงและกลุ่มเปรียบเทียบประเมินตนเอง

ประเด็น	ระดับสุขภาวะ				t - independent test	Sig. (2-tailed)
	กลุ่มผู้เกี่ยวข้องโดยตรง		กลุ่มเปรียบเทียบ			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
ระดับบุคคล	113.87	17.64	123.90	29.67	-1.59	0.12
สุขภาวะทางกาย	33.17	6.11	35.50	6.39	-1.45	0.15
สุขภาวะทางใจ	28.93	8.08	28.37	9.32	0.25	0.80
สุขภาวะทางการดำรงชีวิต	51.77	12.51	60.03	18.09	-2.06*	0.04
ระดับชุมชน	42.23	9.26	46.40	8.09	-1.86	0.07
การเข้าถึงบริการพื้นฐานของชุมชน	21.33	5.77	23.33	3.64	-1.61	0.11
สุขภาวะทางด้านสังคม	20.90	5.85	23.07	5.58	-1.47	0.15
สุขภาวะโดยรวม	156.10	24.00	170.30	35.24	-1.82	0.07

ตารางที่ 2 ระดับสุขภาวะครัวเรือนที่มีและไม่มีการย้ายถิ่นของสมาชิกครัวเรือน เมื่อประเมินโดยผู้สังเกต

ประเด็น	ระดับสุขภาวะ				t - independent test	Sig. (2-tailed)
	มีสมาชิกย้ายถิ่น		ไม่มีสมาชิกย้ายถิ่น			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
ระดับบุคคล	105.37	21.77	112.50	31.25	-1.03	0.31
สุขภาวะทางกาย	30.60	7.54	29.83	9.43	0.35	0.73
สุขภาวะทางใจ	26.80	9.00	26.60	11.35	0.08	0.94
สุขภาวะทางการดำรงชีวิต	47.97	14.17	56.07	14.31	-2.20*	0.03
ระดับชุมชน	42.83	11.56	41.87	13.09	0.30	0.76
การเข้าถึงบริการพื้นฐานของชุมชน	20.93	7.17	21.90	6.91	-0.53	0.60
สุขภาวะทางด้านสังคม	21.90	6.61	19.97	7.18	1.09	0.28
สุขภาวะโดยรวม	148.20	29.35	154.37	42.82	-0.65	0.52

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบระดับสุขภาวะครัวเรือนก่อนและหลังมีการย้ายถิ่นของสมาชิกครัวเรือน เมื่อประเมินโดยผู้สังเกต

ประเด็น	ระดับสุขภาวะ				t - independent test	Sig. (2-tailed)
	ก่อน		หลัง			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
ระดับบุคคล	112.50	31.25	105.37	21.77	-1.44	0.16
สุขภาวะทางกาย	29.83	9.43	30.60	7.54	0.46	0.65
สุขภาวะทางใจ	26.60	11.35	26.80	9.00	0.08	0.94
สุขภาวะทางการดำรงชีวิต	56.07	14.31	47.97	14.17	-3.61*	0.00
ระดับชุมชน	41.87	13.09	42.83	11.56	0.66	0.52
การเข้าถึงบริการพื้นฐานของชุมชน	21.90	6.91	20.93	7.17	-1.29	0.21
สุขภาวะทางด้านสังคม	19.97	7.18	21.90	6.61	1.71	0.10
สุขภาวะโดยรวม	154.37	42.82	148.20	29.35	-1.03	0.31

ทำให้ไม่มีเวลาทำงานของครัวเรือน ส่งผลให้สมาชิกที่เหลือต้องทำงานในครัวเรือนมากขึ้น ให้เวลาในการร่วมกิจกรรมกับชุมชน หรือกิจกรรมทางศาสนา กับชุมชนน้อยลง ทำให้โอกาสในการแลกเปลี่ยนแรงงาน หรือการลงแขกเหมือนสมัยอดีตลดลง ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้บางครั้งครัวเรือนจำเป็นต้องกู้ยืมเงิน หรือบางครั้งต้องขายที่ดิน ทรัพย์สิน ทำให้ทรัพย์สินของครัวเรือนลดลงหรือบางครั้ง ก่อให้เกิดหนี้สินการย้ายถิ่นยังส่งผลทำให้ขาดผู้สืบทอดอาชีพดั้งเดิม ซึ่งเป็นการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากผู้ที่ย้ายถิ่นไปเรียนส่วนใหญ่มักจะทำงานในสาขาที่ตนสำเร็จการศึกษาซึ่งมักจะไม่ใช่เกี่ยวข้องกับเกษตร ส่งผลกระทบต่อเนื่อง ทำให้ผู้ที่หลงเหลืออยู่ในครัวเรือน ซึ่งมักจะเป็นผู้สูงอายุไม่สามารถทำการเกษตรได้มากเหมือนเช่นในอดีตจึงจำเป็นต้องขายที่ดิน หรือเครื่องมือและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรทำให้การดำรงวิถีชีวิตของคนในชุมชน

เปลี่ยนแปลงไปในทางลบ

สรุปผลการวิจัย

ผลของการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การย้ายถิ่นก่อให้เกิดผลกระทบทางลบ ต่อองค์ประกอบของสุขภาวะด้านการดำรงชีวิตของครัวเรือนในชุมชน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนที่มี และไม่มีสมาชิกย้ายถิ่น ทั้งจากการประเมินตนเองของทั้งสองกลุ่ม และจากการให้ผู้สังเกตร่วมประเมิน รวมทั้งผลการศึกษาจากวิธีการศึกษาที่แตกต่างกันตั้งแต่ขั้นตอนที่ 1 ถึง ขั้นตอนที่ 5 นับตั้งแต่การลงพื้นที่เพื่อสำรวจตรวจสอบ ร่วมกับชุมชน การค้นหาดัชนีชี้วัดร่วมกับชุมชนการให้ชุมชนร่วมกำหนดประเด็นคำถาม ผ่านการตรวจสอบซ้ำ โดยผู้เชี่ยวชาญทั้งภายในและภายนอกชุมชน การให้ทุกฝ่ายร่วมประเมินโดยใช้เครื่องมือที่ผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนา ตลอดจนผลการตัดสินใจโดยใช้กระบวนการเชิง

คุณภาพผ่านเวทีการประชุมปฏิบัติกรแบบมีส่วนร่วม ต่างให้ผลสอดคล้องกัน

โดยผลกระทบของสุขภาพครัวเรือนด้านการดำรงชีวิตจากการศึกษา แม้มองผิวเผิน อาจไม่ใช่ปัญหาสำคัญที่เด่นชัด แต่พบว่าเป็นเบื้องหลังของปัญหาสังคมอื่น ๆ เช่น คนแก่และเด็กถูกทอดทิ้ง ปัญหาครอบครัว การเกิดกระแสสังคมบริโภคนิยม ความไว้วางใจของคนในสังคมลดลง ปัญหาการสูญหายของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะภูมิปัญญาด้านการเกษตร ซึ่งส่งผลกระทบต่อไปยังการลดพื้นที่เพาะปลูก ทำให้ขาดแคลนพืช อาหารซึ่งปัญหาเหล่านี้ในมุมมองของนักพัฒนาบางท่าน อาจเห็นว่าเป็นเรื่องไกลตัว และมองข้ามไป ด้วยเห็นว่าการย้ายถิ่นเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงหนึ่งที่มาพร้อมกับยุคโลกาภิวัตน์และยากที่จะหยุดยั้งได้ แต่ในมุมมองของผู้วิจัยเห็นว่าแม้เราไม่สามารถหยุดการย้ายถิ่นได้ทั้งหมด แต่เราสามารถลดปัจจัยผลักดันของการย้ายถิ่นได้ โดยอาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจจากทุกฝ่ายได้หันกลับมาทำความเข้าใจกับปัญหาตามความเป็นจริงและร่วมกันพัฒนาเพื่อให้เกิดภาวะชุมชนเข้มแข็งเศรษฐกิจพอเพียง และการพึ่งตนเองเพื่อให้สังคมไทยสามารถอยู่รอดได้ในภาวะวิกฤติในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย เพื่อลดปัจจัยผลักดันและผลกระทบของการย้ายถิ่นของสมาชิกในชุมชน ด้านนโยบาย คือ (1) สถาบันการศึกษาควรจัดหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และความต้องการของชุมชนมากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับภูมิปัญญา และองค์ความรู้ในท้องถิ่นมากกว่าเดิม (2) ผู้รับผิดชอบชุมชน ควรดูแลป้องกันและปราบปรามยาเสพติด บ่อนการพนัน และควรจัดให้มีการควบคุมคนต่างด้าว ที่เข้าสู่พื้นที่อย่างผิดกฎหมาย

(3) ศูนย์พัฒนาครอบครัวอบอุ่น ชุมชนควรจัดให้มีวันครอบครัวและมีการสอดแทรกกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้กับเยาวชน เพื่อแก้ปัญหาการหลงใหลไปกับค่านิยมผิด ๆ ในสังคมภายนอก

หากมีการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาผลกระทบด้านสุขภาพ อันเนื่องมาจากการย้ายถิ่นของสมาชิกครัวเรือน ให้ครอบคลุมในทุกบริบทชุมชน ทั้งเมือง ชานเมือง และชนบท ในทุกภูมิภาคของประเทศ เพื่อจะได้ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบที่ชัดเจนมากขึ้นกว่าเดิม และควรพัฒนารูปแบบการประเมินผลกระทบแบบมีส่วนร่วม และการประยุกต์ความรู้ และเทคนิควิธีวิจัยที่หลากหลายไปใช้ในการศึกษา ปัญหาสังคมที่ซับซ้อนอื่น ๆ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ : สภาวิจัยเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหราชอาณาจักร (Economic and Social Research Council of United Kingdom, ESRC), Dr. Alister McGregor, Anne Yate, Dr. Laura Camfield และ ผศ. ดร. อาแว มะแส ผู้อนุญาตให้ใช้ข้อมูลของโครงการวิจัยความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ในประเทศกำลังพัฒนาในการศึกษานำร่อง ขอขอบคุณ ผู้ร่วมประเมินตลอดจนผู้เชี่ยวชาญผู้ร่วมตรวจนิยามศัพท์และแบบประเมินทุกท่าน คณาจารย์ภาควิชาประเมินผลและวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ดร.ปริดา เบ็ญการ, ผศ.สุเทพ ทิพย์ธารา Prof. Dr. Graham Bruce และ Dr. Francois-Xavier Pelletier ผู้ได้เสียสละเวลาอ่าน และให้คำแนะนำอันมีค่าทีมงาน WeD Project ทุกท่าน กองทุนวิจัยผู้สนับสนุนทุน การศึกษา และผู้อยู่เบื้องหลังของความสำเร็จทุกท่านแม้มิได้เอ่ยนามไว้ในที่นี้

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. 2548. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2550. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2548, จาก <http://www.nesdb.go.th>.
- คุชฎี आयुวัฒน์ และคณะ. 2549. การย้ายถิ่น : วิถียังชีพเพื่อความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนอีสาน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 23 : 80-111.
- Food and Agriculture Organization of The United Nations, FAO. 2007. Statistic Information, Retrieved October 6, 2005, from <http://www.fao.org>.
- Layard, R. 2005. Happiness : Lesson from a New Science. Retrieved October 6, 2005, from <http://www.dmhstaff@dmhthai.com>.

การท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนงาช้าง 1. พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว Tourism in Ton Nga - Chang Wildlife Sanctuary, 1. Tourist Behavior

วิวัฒน์ จันทรกึ่งทอง¹

Wiwat Jankingtong

Abstract

This research (1) studied the behavior of tourists in the Ton Nga-Chang Wildlife Sanctuary and (2) evaluated the relationship between the subjects' profile and their traveling behavior. The subjects in this research were four hundred Thai tourists who traveled to the Ton Nga-Chang Wildlife Sanctuary. The instruments of data collection were an accidental sampling and a questionnaire analyzed by using percentage, mean $\bar{X}$ standard deviation (S.D.), and Chi-square test. It was found that the subjects mainly visited Ton Nga-Chang for travel and relaxation, most of them used their own vehicle to get to the Ton Nga-Chang Waterfalls, groups tended to include more than five persons, in the past two years they had visited Ton Nga-Chang 2-3 times, the high season occurred between April and June, and the weekend (Saturday or Sunday) was found to be the favorite choice of the subjects. Age, occupation, average income, and the marital status of tourists effected the type of vehicle used. Also, frequency of travel and the days of travel depended on the place of residence, education levels, occupations, average income, and marital status, while the type of soft drinks and food carried depended on age, education level, income, and occupation.

Key words : *Tourism, tourist behavior, Ton Nga-Chang wildlife sanctuary*

¹ อาจารย์สาขาวิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ 125/502 ถ.พลพิชัย อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โตนงาช้าง 2) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนงาช้าง โดยศึกษา กับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาท่องเที่ยว ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนงาช้าง จำนวน 400 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ และแบบโควตา ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม โดยใช้สถิติพื้นฐาน และใช้สถิติไคสแควร์

ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเข้ามาเพื่อท่องเที่ยว และพักผ่อน โดยใช้รถยนต์ส่วนตัวมากที่สุด และจำนวนคนที่เข้ามาท่องเที่ยวด้วยกัน ส่วนใหญ่จะมีจำนวน มากกว่า 5 คน จำนวนครั้งในการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในช่วงประมาณ 2 ปีที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะอยู่ที่ 2 - 3 ครั้ง โดยช่วงเดือนที่นักท่องเที่ยวเข้ามามากที่สุด คือ เดือนเมษายน - มิถุนายน และวันที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นวันหยุดเสาร์หรืออาทิตย์

ปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว ได้แก่ อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และสถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับพาหนะในการเดินทาง ภูมิภูมามีความสัมพันธ์กับจำนวนครั้งในการเดินทาง นอกจากนี้พบว่า อาชีพ รายได้ต่อเดือน และสถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับวันที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ในขณะที่อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และสถานภาพสมรส มีความสัมพันธ์กับการนำอาหารและเครื่องดื่มมารับประทาน

คำสำคัญ : การท่องเที่ยว, พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว, เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนงาช้าง

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นอุตสาหกรรมที่ส่งผลต่อการขยายตัวทั้งทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาของประเทศไทยในปัจจุบัน ในปีหนึ่ง ๆ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสามารถนำรายได้ให้แก่ประเทศไทยมากกว่ารายได้จากการส่งออกสินค้าที่สำคัญหลายประเภท (ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์, 2550) ทั้งนี้ เนื่องจาก ประเทศไทยมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามมากมาย มีศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีที่งดงาม โบราณสถาน ศาสนสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ หรืองานสร้างสรรค์ ทางศิลปะ ตลอดจนกิจกรรมที่ผสมผสานอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ ผู้ที่ได้เคยมาท่องเที่ยวจะได้รับความประทับใจและกลับมาใหม่อีกครั้ง นอกจากนี้รัฐบาลยังกระตุ้น และให้การ

สนับสนุนคนไทยท่องเที่ยวในประเทศไทย เพื่อไม่ให้เงินตราไหลออกนอกประเทศ โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐทำภารกิจประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่สำคัญของแต่ละจังหวัด โดยการออกสำรวจ สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ในประเทศไทยและมีการปรับปรุงพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวให้สะอาด สวยงาม เพื่อเป็นอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยที่มีความยั่งยืนตลอดไป

ปัจจุบันการท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง เพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เริ่มหันมาให้ความสนใจท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในจังหวัดสงขลามีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักจากนักท่องเที่ยว ที่อยู่ในจังหวัดใกล้เคียงหรือจังหวัดอื่น เช่น แหลมสมิหลา โดยมีประติมากรรม

นางเงือกเป็นภาพที่คุ้นตาของนักท่องเที่ยวมากที่สุด ส่วนอำเภอหาดใหญ่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่น่าสนใจ ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตงนาซ่าง ซึ่งมีน้ำตกที่สวยงามติดอันดับในภาคใต้ (กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสารสำนักงานจังหวัดสงขลา, 2551 : http://www.songkhla.go.th/web_sk/tour/placetour.php?menu=2)

จากการสำรวจของจำนวนนักท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตงนาซ่าง พบว่า ปี พ.ศ. 2547 มีจำนวนนักท่องเที่ยวประมาณ 145,000 คน และปี พ.ศ. 2548 มีประมาณ 140,000 คน (เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตงนาซ่าง, ติดต่อบริษัท) ซึ่งน้อยกว่าปี พ.ศ. 2547 สาเหตุหลักอาจเป็นเพราะราคาน้ำมันที่ปรับตัวสูงขึ้น ทำให้เป็นต้นทุนในการเดินทางของนักท่องเที่ยว และขาดการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ทำให้ไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากนัก และเมื่อนำจำนวน นักท่องเที่ยว ที่เดินทางเข้ามาในอำเภอหาดใหญ่ในปี พ.ศ.2547 และ ปี พ.ศ. 2548 เทียบกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตงนาซ่าง พบว่า ร้อยละของจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตงนาซ่าง เมื่อเทียบกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในอำเภอหาดใหญ่มีเพียงร้อยละ 6.1

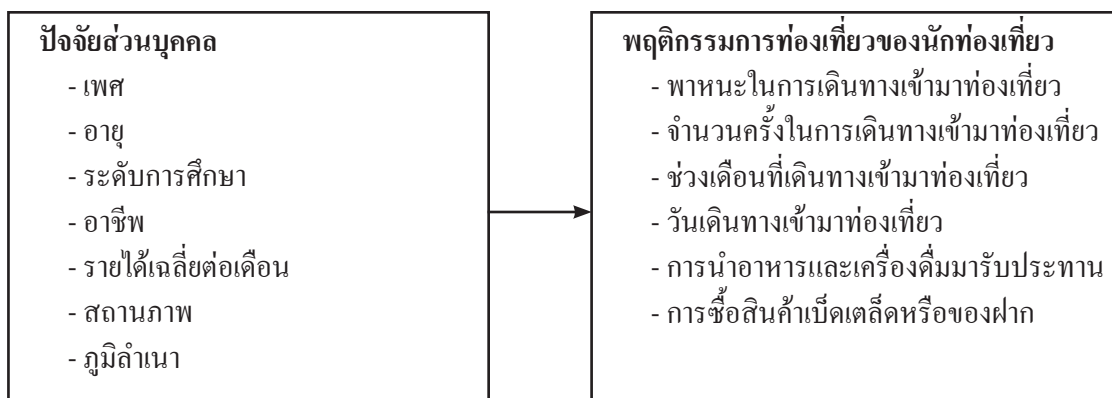
และ 5.9 ตามลำดับ

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยซึ่งสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรม ของนักท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตงนาซ่าง เพราะการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยว จะทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการซื้อ ก่อนและหลังการใช้บริการอย่างไร (Kotler and Keller, 2006) เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว สามารถจัดกลยุทธ์ และกิจกรรมการตลาดเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตงนาซ่าง และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตงนาซ่าง

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีกรอบแนวคิดดังแสดงในรูปที่ 1 ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ ดังต่อไปนี้

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เก็บข้อมูล

ประชากรที่ศึกษาครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าไถนงาช้าง ในช่วงเดือนกรกฎาคม 2550 - มิถุนายน 2551 โดยได้จำนวนประชากรทั้งสิ้น 142,500 คน และการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยการใช้นักท่องเที่ยว 142,500 คน จำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของยามานะ (Yamane, 1973 : 729) ซึ่งคำนวณได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ส่วนวิธีการสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) และแบบโควตา (Quota Sampling) ให้ครอบคลุมจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งเพศ และช่วงอายุที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าไถนงาช้างจำนวนเท่า ๆ กันโดยมีรายละเอียด ดังแสดงในตารางที่ 1

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามจากการศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นผู้บริหารชุมชนจำนวน 5 คน และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าไถนงาช้างจำนวน 5 คน โดยแบ่งโครงสร้างของแบบสอบถามเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของนักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาดำเนินการ 1 ปี ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2550 - มิถุนายน 2551 โดย

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกับผู้ช่วยวิจัยที่ผ่านการชี้แจงในข้อคำถาม กระบวนการดำเนินการสัมภาษณ์ และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างละเอียด ก่อนดำเนินการทุกครั้งและจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกเดือน โดยจะกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละเดือน ให้สอดคล้องกับปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าไถนงาช้าง เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ครอบคลุมทุกช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพการท่องเที่ยวตลอดจนให้มีการกระจายในช่วงวันธรรมดา วันหยุดเสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดในเทศกาล ส่วนช่วงเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล เริ่มตั้งแต่วันที่ 12.00-16.00 น. โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยจะกระจายแต่ละสถานที่ และเวลา 16.30 น. จะรวบรวมแบบสอบถาม และตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อคำถาม ซึ่งจำนวนแบบสอบถามที่เก็บได้ใน 1 เดือนเฉลี่ยประมาณ 40 คน ดำเนินการจนครบจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด 400 คน

ตารางที่ 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามเพศและช่วงอายุ

ช่วงอายุแต่ละวัย ⁽¹⁾	เพศชาย	เพศหญิง	รวม
วัยรุ่น			
ตั้งแต่ 12 - 19 ปี	50	50	100
วัยผู้ใหญ่			
ตั้งแต่ 20 - 29 ปี	50	50	100
วัยกลางคน			
ตั้งแต่ 30 - 39 ปี	50	50	100
ผู้ที่มีอายุ			
ตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป	50	50	100
รวม	200	200	400

⁽¹⁾ วัยรุ่น อายุ 12 - 19 ปี, วัยผู้ใหญ่ 20 - 29 ปี, วัยกลางคน 30 - 39 ปี, วัยสูงอายุ 40 ปีขึ้นไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในงานสถิติเพื่อการวิจัยประกอบด้วย

(1) ค่าร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

(2) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวโดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Cramer's และทดสอบความสัมพันธ์ด้วยไคสแควร์

ผลการวิจัยและอภิปราย

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ที่มาเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงช้าง จำนวน 400 คน ดังแสดงในตารางที่ 2 พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป หรือกำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังไม่มีรายได้ สาเหตุที่ไม่มีรายได้เพราะกำลังศึกษาอยู่ และนักท่องเที่ยวที่มีรายได้ส่วนใหญ่จะมีรายได้ในช่วง 5,001 - 10,000 บาท/เดือน และมีสถานภาพส่วนใหญ่เป็นโสด ซึ่งมีภูมิลำเนาปัจจุบันอยู่ที่จังหวัดสงขลา และนักท่องเที่ยวจากต่างจังหวัดที่เข้ามามากที่สุดคือ จังหวัดพัทลุง ส่วนจังหวัดอื่น ๆ ที่เข้ามาท่องเที่ยวรองลงมา ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา ปัตตานี สตูล ฯลฯ จะเห็นได้ว่าอัตราการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาอาชีพ รายได้ สถานภาพและระยะทางระหว่างที่อยู่ของนักท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว

ในส่วนของพฤติกรรมการท่องเที่ยว พบว่าวัตถุประสงค์ในการเดินทาง โดยส่วนใหญ่จะเข้ามาเพื่อท่องเที่ยวและพักผ่อนโดยใช้รถยนต์ส่วนตัว อาจเป็นเพราะมีความสะดวกรวดเร็ว และสามารถ

จัดสรรเวลาได้ตามต้องการ รวมถึงสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้ดีกว่า อีกทั้งผลการวิจัยพบว่าแต่ละครั้งที่มาเที่ยวนักท่องเที่ยวนิยมมาเป็นกลุ่มซึ่งจะมีจำนวนมากกว่า 5 คน อาจเป็นเพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมเข้ามาท่องเที่ยวเป็นครอบครัว หรือเป็นกลุ่มเพื่อนจำนวนหลายคน เพราะจะได้รับความสนุกสนานจากการท่องเที่ยวมากขึ้น สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว (สุกัลักษณ์ อัครางกูร, 2548) ที่กล่าวไว้ว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวเป็นกลุ่มเนื่องจากจะทำให้ได้รับความสนุกสนานมากขึ้น และจำนวนครั้งในการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในช่วงประมาณ 2 ปีนี้ ส่วนใหญ่จะอยู่ที่ 2 - 3 ครั้ง โดยมักเดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงเดือนเมษายน - มิถุนายนอาจเป็นเพราะเป็นช่วงปิดเทอม และในเดือนเมษายนมีเทศกาลวันสงกรานต์ ในส่วนของผลการวิจัยพบว่านักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงช้าง ส่วนใหญ่จะขึ้นไปท่องเที่ยวบนชั้นน้ำตกเพียงบางชั้นเท่านั้น และชั้นน้ำตกที่ชอบขึ้นไปเที่ยวมากที่สุด คือ ชั้น 3 โดยให้เหตุผลว่าเป็นชั้นที่สวยงามและบรรยากาศดี ในส่วนของอาหารและเครื่องดื่ม รวมถึงสินค้าเบ็ดเตล็ดหรือของฝากนั้นนักท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่นิยมซื้อในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงช้างและสิ่งที่นักท่องเที่ยวซื้อมากที่สุดคือเครื่องดื่มและของรับประทานเล่นอาจเป็นเพราะความสะดวกในการรับประทานและลดภาระในการนำเข้ามา โดยมีรายละเอียดดัง แสดงในตารางที่ 3

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงช้าง พบว่าอายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และสถานภาพสมรสของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับพาหนะในการเดินทาง อาจเป็นเพราะนักท่องเที่ยวที่อยู่ใน

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของนักท่องเที่ยว

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (ร้อยละ)
1. ระดับการศึกษา	
ต่ำกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 3	80 (20.00)
มัธยมศึกษาปีที่ 3	36 (9.00)
มัธยมศึกษาปีที่ 6 /ปวช.	84 (21.00)
อนุปริญญา (ปวส.)	81 (20.30)
ปริญญาตรีขึ้นไป	119 (29.70)
2. อาชีพ	
นักเรียน / นักศึกษา	158 (39.50)
พนักงานบริษัทเอกชน	59 (14.70)
ราชการ / รัฐวิสาหกิจ	22 (5.50)
ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว	68 (17.00)
รับจ้างทั่วไป	59 (14.70)
เกษตรกร / ประมง	19 (4.80)
แม่บ้าน / พ่อบ้าน	15 (3.80)
3. รายได้ต่อเดือน	
ไม่มีรายได้	151 (37.70)
- กำลังศึกษาอยู่	(136) (90.00)
- เป็นพ่อบ้านแม่บ้าน	(15) (10.00)
ต่ำกว่า 5,000 บาท	42 (10.50)
5,001 - 10,000 บาท	131 (32.80)
10,001- 20,000 บาท	60 (15.00)
มากกว่า 20,000 บาท	16 (4.00)
4. สถานภาพ	
โสด	234 (58.50)
สมรส	160 (40.00)
หย่า หรือแยกกันอยู่	6 (1.50)
5. ภูมิลำเนาปัจจุบัน	
จังหวัดสงขลา	265 (66.20)
จังหวัดอื่น ๆ	135 (33.80)
- จังหวัดพัทลุง	40 (29.60)
- จังหวัดตรัง	6 (4.50)

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (ร้อยละ)
- จังหวัดสตูล	19 (14.10)
- จังหวัดนราธิวาส	25 (18.50)
- จังหวัดปัตตานี	22 (16.30)
- จังหวัดยะลา	12 (8.90)
- จังหวัดนครศรีธรรมราช	8 (5.90)
- จังหวัดกระบี่	3 (2.20)

ช่วงวัยรุ่นที่มีอายุตั้งแต่ 12 - 19 ปี มีอาชีพเป็นนักเรียน หรือนักศึกษา ไม่มีรายได้ มีสถานภาพโสด โดยส่วนใหญ่นิยมเดินทางมาในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนาซ้างโดยรถจักรยานยนต์ อีกทั้งยังพบว่า ภูมิลำเนาที่มีความสัมพันธ์กับจำนวนครั้งในการเดินทาง

ทั้งนี้ เพราะนักท่องเที่ยวที่มีภูมิลำเนาปัจจุบันอยู่ในจังหวัดสงขลา จะมีจำนวนครั้งในการเข้ามาท่องเที่ยวในรอบประมาณ 2 ปี จำนวนหลายครั้ง อาจเป็นเพราะระยะทางในการเดินทางใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยว ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีภูมิลำเนาปัจจุบันอยู่ต่างจังหวัด จะมีจำนวนครั้งในการเข้าท่องเที่ยวในรอบประมาณ 2 ปี จำนวนน้อยกว่า อาจเป็น เพราะระยะทาง ในการเดินทางไกลกว่า จึงไม่สะดวกที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวบ่อยครั้ง อีกทั้ง นักท่องเที่ยวที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับการนำอาหาร และเครื่องดื่มมารับประทานอาจเป็นเพราะ นักท่องเที่ยวที่เป็นวัยรุ่น ซึ่งมีอายุอยู่ในช่วง 12 - 19 ปี เป็นนักเรียน หรือนักศึกษาที่มีระดับการศึกษาตั้งแต่มัธยมศึกษา ปีที่ 3 จนถึงอนุปริญญา สถานภาพโสด และยังไม่มียาไรได้ ส่วนใหญ่นิยมซื้ออาหารและเครื่องดื่ม ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนาซ้างอาจเป็นเพราะต้องสะดวกในการรับประทาน

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของนักท่องเที่ยว จำแนกตามพฤติกรรมการท่องเที่ยว

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. วัตถุประสงค์ในการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนงาช้าง		
ท่องเที่ยว/พักผ่อน	378	94.50
ทัศนศึกษา	18	4.50
ประชุม/สัมมนา	4	1.00
2. พาหนะในการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนงาช้าง		
รถจักรยานยนต์	91	22.70
รถยนต์ส่วนตัว	280	70.00
รถบริการนำเที่ยว	13	3.30
รถโดยสารไม่ประจำทาง	4	1.00
อื่น ๆ เช่น รถโรงเรียน, รถบริษัท	12	3.00
3. จำนวนคนที่เข้ามาท่องเที่ยวด้วยกัน		
2 คน	21	5.30
3 คน	30	7.50
4 คน	58	14.50
5 คน	62	15.50
มากกว่า 5 คน	229	57.20
4. จำนวนครั้งในการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในช่วง 2 ปี		
1 ครั้ง	75	18.70
2 - 3 ครั้ง	224	56.00
4 - 5 ครั้ง	67	16.80
มากกว่า 5 ครั้ง	34	8.50
5. ช่วงเดือนที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว		
มกราคม - มีนาคม	54	13.50
เมษายน - มิถุนายน	302	75.50
กรกฎาคม - กันยายน	24	6.00
ตุลาคม - ธันวาคม	20	5.00
6. วันเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว		
วันธรรมดา (จันทร์ - ศุกร์)	35	8.70
วันหยุดเสาร์หรืออาทิตย์	264	66.00
วันหยุดเทศกาล	101	25.30

ตารางที่ 3 (ต่อ)

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
7. ลักษณะการขึ้นน้ำตกโดนงาช้าง		
ทุกชั้นน้ำตก	16	4.00
บางชั้นน้ำตก	384	96.00
8. ชั้นน้ำตกโดนงาช้างที่ชอบที่สุด		
น้ำตกชั้นที่ 1	87	21.70
น้ำตกชั้นที่ 2	112	28.00
น้ำตกชั้นที่ 3	156	39.00
น้ำตกชั้นที่ 4	22	5.50
9. เหตุผลที่เลือกเที่ยวชั้นน้ำตกแต่ละชั้น		
น้ำตกชั้นที่ 1		
ไม่มีกำลังที่จะขึ้นชั้นที่สูงกว่านี้	35	40.20
มีความสะดวกสบายและปลอดภัยกว่าชั้นอื่น	44	50.60
สามารถนำอาหารและเครื่องดื่มมารับประทานได้	5	5.70
มีคนจำนวนมาก	3	3.50
น้ำตกชั้นที่ 2		
สวยงามและบรรยากาศดี	45	40.20
ไม่สูงจนเกินไปสามารถขึ้น-ลงได้	32	28.60
มีแอ่งน้ำขนาดใหญ่เหมาะสำหรับการเล่นน้ำ	20	17.80
มีคนจำนวนมาก	15	13.40
น้ำตกชั้นที่ 3		
สวยงามและบรรยากาศดี	75	48.10
สามารถมองเห็นทิวทัศน์โดยรอบ	16	10.30
ไม่สูงจนเกินไปสามารถขึ้น-ลงได้	23	14.70
มีแอ่งน้ำขนาดใหญ่เหมาะสำหรับการเล่นน้ำ	28	17.90
มีคนจำนวนมาก	14	9.00
น้ำตกชั้นที่ 4		
สวยงามและบรรยากาศดี	17	77.30
มีคนจำนวนน้อย	3	13.60
ไม่สามารถขึ้นชั้นต่อไปได้	2	9.10
น้ำตกชั้นที่ 5		
สวยงามและบรรยากาศดี	6	66.70
มีคนจำนวนน้อย	2	22.20
ไม่สามารถขึ้นชั้นต่อไปได้	1	11.10

ตารางที่ 3 (ต่อ)

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
10. จำนวนนักท่องเที่ยวที่ไม่เล่นน้ำตกและเล่นน้ำตก		
ไม่เล่นน้ำตก	107	26.80
เล่นน้ำตก	293	73.20
ชั้นที่ 1	51	17.40
ชั้นที่ 2	73	24.90
ชั้นที่ 3	136	46.40
ชั้นที่ 4	14	4.80
ชั้นที่ 5	7	2.40
ชั้นที่ 6	2	0.70
ชั้นที่ 7	10	3.40
11. การนำอาหารและเครื่องดื่มมารับประทาน		
นำอาหารและเครื่องดื่มมาจากบ้าน	139	34.70
ซื้อจากข้างนอกแล้วนำมารับประทาน	83	20.80
ซื้อในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงช้าง	178	44.50
12. การซื้อสินค้าเบ็ดเตล็ดหรือของฝากที่ขายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงช้าง		
ไม่เคยซื้อ	50	12.50
ซื้อสินค้า	350	87.50
เครื่องดื่มและของรับประทานเล่น	218	62.30
เครื่องแต่งกาย เช่น เสื้อผ้า หมวก รองเท้า	57	16.30
อุปกรณ์ในการเล่นน้ำ เช่น ห่วงยาง แวนตา	48	13.70
เครื่องประดับ เช่น กำไล แหวน ที่หนีบผม	15	4.30
ของที่ระลึก เช่น พวงกุญแจ โหมบาย หนังสือ	12	3.40
ป๊อปปิ้ง กระเป๋าสาน เป็นต้น		

และไม่ยุ่งยากในการจัดเตรียมหรือซื้ออาหารและเครื่องดื่มจากภายนอกเข้ามา และนักท่องเที่ยวที่มีอาชีพ รายได้ต่อเดือน และสถานภาพ มีความสัมพันธ์กับวันที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว อาจเป็นเพราะนักท่องเที่ยวที่เป็นนักเรียนหรือ

นักศึกษา โดยส่วนใหญ่ไม่มีรายได้และมีสถานภาพโสดส่วนใหญ่จะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงช้างในวันเสาร์-อาทิตย์ เนื่องจากเป็นวันหยุดจึงนิยมเข้ามาท่องเที่ยว

ตาราง 4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

พฤติกรรมการท่องเที่ยว	เพศ		อายุ	ระดับการศึกษา		อาชีพ	รายได้		สถานภาพสมรส		ภูมิถิ่น			
	χ^2	v		χ^2	v		χ^2	v	χ^2	v		χ^2	v	
การใช้งานพาหนะ	4.37	0.10	64.92**	0.29	5.73	0.09	49.75**	0.35	45.70**	0.24	38.43**	0.31	3.13	0.09
จำนวนครั้ง	0.25	0.03	8.19	0.08	6.22	0.09	1.17	0.05	4.71	0.08	0.09	0.02	22.08**	0.24
ในการเดินทาง														
ช่วงเดือนที่มาท่องเที่ยว	0.01	0.01	1.43	0.06	0.67	0.04	0.02	0.01	0.98	0.05	3.46	0.09	0.15	0.02
วันเดินทางมาท่องเที่ยว	4.12	0.10	10.52	0.12	11.29*	0.12	14.73**	0.19	13.47**	0.13	25.53**	0.25	0.29	0.03
การนำอาหารและเครื่องดื่ม	3.68	0.10	32.57**	0.20	20.77**	0.16	14.81**	0.19	12.06*	0.12	42.48**	0.33	3.39	0.09
การซื้อสินค้า	1.46	0.06	2.47	0.08	0.99	0.05	1.35	0.06	3.37	0.09	1.70	0.07	0.85	0.05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงช้าง และผู้ที่เกี่ยวข้องโดยจะเสนอแนะจากผลการวิจัย ที่มีดังนี้

(1) พาหนะในการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวมากที่สุด คือ รถยนต์ส่วนตัว และวันที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะเป็นวันหยุดเสาร์หรืออาทิตย์ จึงเสนอให้เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงช้าง จัดเตรียมสถานที่จอดรถยนต์เพิ่มให้เพียงพอกับจำนวนรถยนต์ของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในวันหยุดเสาร์ หรืออาทิตย์

(2) ในช่วงเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวน้อย จึงเสนอให้จัดกิจกรรมพิเศษ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น เดิน-วิ่งการกุศล การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมดูนก เป็นต้น

(3) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมไปเที่ยวน้ำตก

ตั้งแต่ชั้น 1 ถึงชั้น 3 จึงควรมีเจ้าหน้าที่ประจำตามชั้นของน้ำตกเพื่อดูแลความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว

(4) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ นิยมซื้ออาหารและเครื่องดื่มในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงช้าง จึงเสนอให้ควรเพิ่มความหลากหลายของประเภทอาหาร เช่น ร้านก๋วยเตี๋ยว ร้านข้าวแกง ร้านอาหารประเภทยำ และร้านอาหารทะเล เป็นต้น และให้เพิ่มความหลากหลายของประเภทร้านขายเครื่องดื่ม เช่น กาแฟ น้ำดื่มสมุนไพร น้ำผลไม้ น้ำปั่น และไอศกรีม เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกรับประทานอาหารและเลือกดื่มน้ำได้หลากหลายขึ้น และทำให้ผู้ประกอบการมีรายได้เพิ่มขึ้น

(5) ประเภทสินค้าเบ็ดเตล็ดหรือของฝากที่นักท่องเที่ยวซื้อมากที่สุด คือ เครื่องดื่มและของรับประทานเล่น จึงเสนอให้ผู้ประกอบการร้านขายสินค้าเบ็ดเตล็ดควรเพิ่มความหลากหลายของประเภทเครื่องดื่มและของรับประทานเล่นให้มากขึ้น เพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดสงขลา. 2551. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.songkhla.go.th/web_sk/tour/placetour.php?menu=2 (วันที่ค้นข้อมูล : 9 เม.ย. 2551).
- ฉลองศรี พิมลสมพงษ์. 2550. การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุกัลลักษณ์ อัครางกูร. 2548. พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Kotler, P., and Keller, K. L. 2006. Marketing Management. 12th ed. New Jersey : Prentice-Hall.
- Yamane, Taro. 1973. Statistics : An Introductory Analysis. 3rd ed. Tokyo : Harper International Edition.

การท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนงาช้าง 2. ความพึงพอใจต่อส่วน ประสมการตลาดบริการและความต้องการของนักท่องเที่ยว

Tourism in Ton Nga - Chang Wildlife Sanctuary, 2. The Satisfaction on Service Marketing Mix and other Demands

วิวัฒน์ จันทร์กิ่งทอง¹
Wiwat Jankingtong

Abstract

This research (1) compared the level of tourist satisfaction with the Service Marketing Mix and the level of requirements arising from tourist experiences in the Ton Nga-Chang Wildlife Sanctuary, (2) evaluated the tourists' satisfaction with the Service Marketing Mix and their demands based on personal factors and travel behavior, and (3) collected suggestions and issues provided by the tourists at Ton Nga-Chang Wildlife Sanctuary. The subjects in this research were four hundred Thai tourists who traveled to the Ton Nga-Chang Wildlife Sanctuary. The research methodology included a quota sampling and a set of questionnaires to collect the desired data. Statistical procedures used in the data analysis were Chi-square, t-test, and F-test.

The level of tourist satisfaction with the Service Marketing Mix was moderate in most aspects, except that the cleanliness and attractive aspects were rated highly and satisfaction with the publicity aspect was rated low. For publicity, male and female subjects rated differently the level of satisfaction with the Service Marketing Mix. For the venue's rules and regulations, marital status, career, and monthly income differentiated the level of satisfaction with the Service Marketing Mix.

Subjects who prepared their own meals and drinks had different levels of satisfaction with the goods for sale, the pricing of goods and services, and the venue's rules and regulations than those who did not. Furthermore, subjects who prepared their own meals had different demands for services. Dates of travel effected the level of satisfaction with the facility aspect of the Service Marketing Mix. All subjects mentioned variables and specific tourists' personal factors and attributes were highly correlated and highly statistically significant at the 0.01 level.

Key words : *Tourism, service marketing mix*

¹ อาจารย์สาขาวิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ 125/502 ถ.พลพิชัย อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดบริการด้านต่าง ๆ และระดับความต้องการของนักท่องเที่ยว จากการเข้ามาท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้าง 2) เปรียบเทียบความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดบริการ และความต้องการของนักท่องเที่ยวจากการเข้ามาท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้าง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมการท่องเที่ยว และ 3) ปัญหาและข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวจากการเข้ามาท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้าง โดยศึกษากับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้าง จำนวน 400 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกำหนดโควตา ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม และใช้สถิติโคสแควร์ การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อส่วนประสมการตลาด พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดบริการ ในระดับปานกลางทุกข้อ ยกเว้น ด้านความสะอาดและสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีความพึงพอใจในระดับสูง ในขณะที่มีความพึงพอใจด้านการประชาสัมพันธ์ในระดับต่ำ นักท่องเที่ยวที่เป็นเพศชายและเพศหญิง มีความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดบริการด้านการประชาสัมพันธ์แตกต่างกัน นักท่องเที่ยวที่มีอาชีพ สถานภาพสมรส และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดบริการด้านกฎระเบียบแตกต่างกัน นักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมการนำอาหารเครื่องดื่มมารับประทานต่างกัน มีความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดบริการด้านสินค้าที่ขาย ด้านการตั้งราคาสินค้าและบริการ ด้านกฎระเบียบแตกต่างกัน และนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมการเข้ามาท่องเที่ยวในวันที่ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดบริการด้านสิ่งแวดล้อมความสะอาดแตกต่างกัน อีกทั้งยังพบว่า นักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมการนำอาหารและเครื่องดื่มมารับประทานต่างกัน มีความต้องการด้านการบริการของเจ้าหน้าที่แตกต่างกัน โดยทุกประเด็นมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ : การท่องเที่ยว, ส่วนประสมการตลาด

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยและก่อให้เกิดการสร้างงาน ซึ่งส่งผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศมากกว่ารายได้จากการส่งออกสินค้าที่สำคัญหลายประเภท (ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์, 2550) เนื่องจากประเทศไทยมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามมากมาย มีศิลปวัฒนธรรม และประเพณีที่งดงาม โบราณสถาน ศาสนสถาน แหล่งประวัติศาสตร์หรืองานสร้างสรรค์ ทางศิลป ตลอดจนงานกิจกรรมที่ผสมผสานอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น

ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ และผู้ที่ได้เคยมาท่องเที่ยว จะได้รับความประทับใจและกลับมาใหม่อีกครั้ง นอกจากนี้รัฐบาลยังกระตุ้นและให้การสนับสนุนคนไทยท่องเที่ยวในประเทศไทย เพื่อไม่ให้เงินตราไหลออกนอกประเทศและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดทำโครงการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่สำคัญของแต่ละจังหวัด โดยการออกสำรวจสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในประเทศไทยและมีการปรับปรุงพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวให้สะอาดสวยงาม

เพื่อเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยที่มีความยั่งยืนตลอดไป

ปัจจุบันบรรดานักท่องเที่ยวนิยมท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติมากขึ้น และได้กลายเป็นธุรกิจที่มีแนวโน้มเจริญเติบโตเพิ่มสูงขึ้นในแวดวงอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย (วารสารคณาธิศรประเสริฐและคณะ, 2550) และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดสงขลามีจำนวนมากมาย แต่ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวจากจังหวัดอื่น เช่น แหลมสมิหลา โดยมีประติมากรรมนางเงือกเป็นภาพที่คุ้นตาของนักท่องเที่ยวมากที่สุด ส่วนอำเภอหาดใหญ่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่น่าสนใจ ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนาซ้าง ซึ่งมีน้ำตกที่สวยงามติดอันดับในภาคใต้ (กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสารสำนักงานจังหวัดสงขลา, 2551 : http://www.songkhla.go.th/web_sk/tour/placetour.php?menu=2) แต่ไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวจากจังหวัดอื่น และจากการสอบถามนักท่องเที่ยวจำนวนหนึ่งส่วนใหญ่ที่รู้จักเพราะการชักชวนกันมา และบอกต่อแบบปากต่อปาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความพึงพอใจ และความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อนำผลที่ได้มาเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาและปรับปรุงการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยว (Kotler and Keller, 2006) โดยเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการปรับปรุงพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวและพัฒนาผลิตภัณฑ์ในกลุ่มของตนให้เป็นที่น่าสนใจยิ่งขึ้น รวมถึงให้การต้อนรับและให้บริการที่ดีแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนาซ้างเพื่อสร้างความประทับใจแบบไม่รู้ลืม นอกจากนี้หลักการตลาดถือว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นควรที่จะมีการศึกษาความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดบริการและความต้องการของนักท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนาซ้าง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยมี

วัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดบริการด้านต่าง ๆ และระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวจากการเข้ามาท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนาซ้าง เปรียบเทียบความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดบริการ และความต้องการของนักท่องเที่ยวจากการเข้ามาท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนาซ้าง จำแนกตามปัจจัย ส่วนบุคคลและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว และศึกษาปัญหา ตลอดจนข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวจากการเข้ามาท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนาซ้าง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล และกำหนดประชากรในการศึกษา เป็นนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาในช่วงเดือนกรกฎาคม 2550 - มิถุนายน 2551 และสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญแบบกำหนดโควตาจำนวน 400 คน โดยมีเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่พัฒนาโดยผู้วิจัยด้วยการศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นผู้บริหารชุมชนจำนวน 5 คน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนาซ้างจำนวน 5 คน โดยมีโครงสร้างของแบบสอบถามออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของนักท่องเที่ยว จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับส่วนประสมการตลาดบริการ 7 Ps ตามแนวคิดของ Lovelock (1996) ที่มีผลต่อระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วยด้านต่าง ๆ ดังนี้

(1) ด้านผลิตภัณฑ์และสิ่งอำนวยความสะดวก จำนวน 12 ข้อ

(2) ด้านการตั้งราคา จำนวน 4 ข้อ

(3) ด้านสถานที่และความสะดวกในการเดินทาง จำนวน 4 ข้อ

(4) ด้านการประชาสัมพันธ์ จำนวน 3 ข้อ

(5) ด้านบุคลากร จำนวน 2 ข้อ

(6) ด้านกระบวนการ จำนวน 3 ข้อ

(7) ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ จำนวน 3 ข้อ
ส่วนที่ 3 ถามเกี่ยวกับระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนาซา้าง ประกอบด้วยด้านต่าง ๆ ดังนี้

(1) ด้านประเภทสินค้าที่ต้องการ จำนวน 5 ข้อ

(2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จำนวน 7 ข้อ

(3) ด้านการบริการของเจ้าหน้าที่ จำนวน 2 ข้อ
ส่วนที่ 4 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาของการท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนาซา้าง

ส่วนที่ 5 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนาซา้าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ร่วมกับผู้ช่วยวิจัยที่ผ่านการชี้แจงในข้อคำถาม กระบวนการดำเนินการสัมภาษณ์ และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างละเอียดก่อนดำเนินการทุกครั้ง ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาดำเนินการ 1 ปี ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2550-มิถุนายน 2551 โดยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกเดือน และกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละเดือน ให้สอดคล้องกับปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนาซา้าง เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายครอบคลุมทุกช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยวตลอดจนให้มีการกระจายในช่วงวันราชการ วันหยุดเสาร์-อาทิตย์และวันหยุดใน

เทศกาล ส่วนช่วงเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเริ่มตั้งแต่ เวลา 12.00 - 16.00 นาฬิกา โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยจะกระจายเก็บข้อมูลในแต่ละสถานที่และมีการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อคำถามแล้วจึงดำเนินการจนครบจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด 400 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในงานสถิติเพื่อการวิจัย (Statistical Packages for the Social Science ; SPSS) เพื่อประมวลผลสถิติที่ใช้ในงานวิจัย ประกอบด้วย

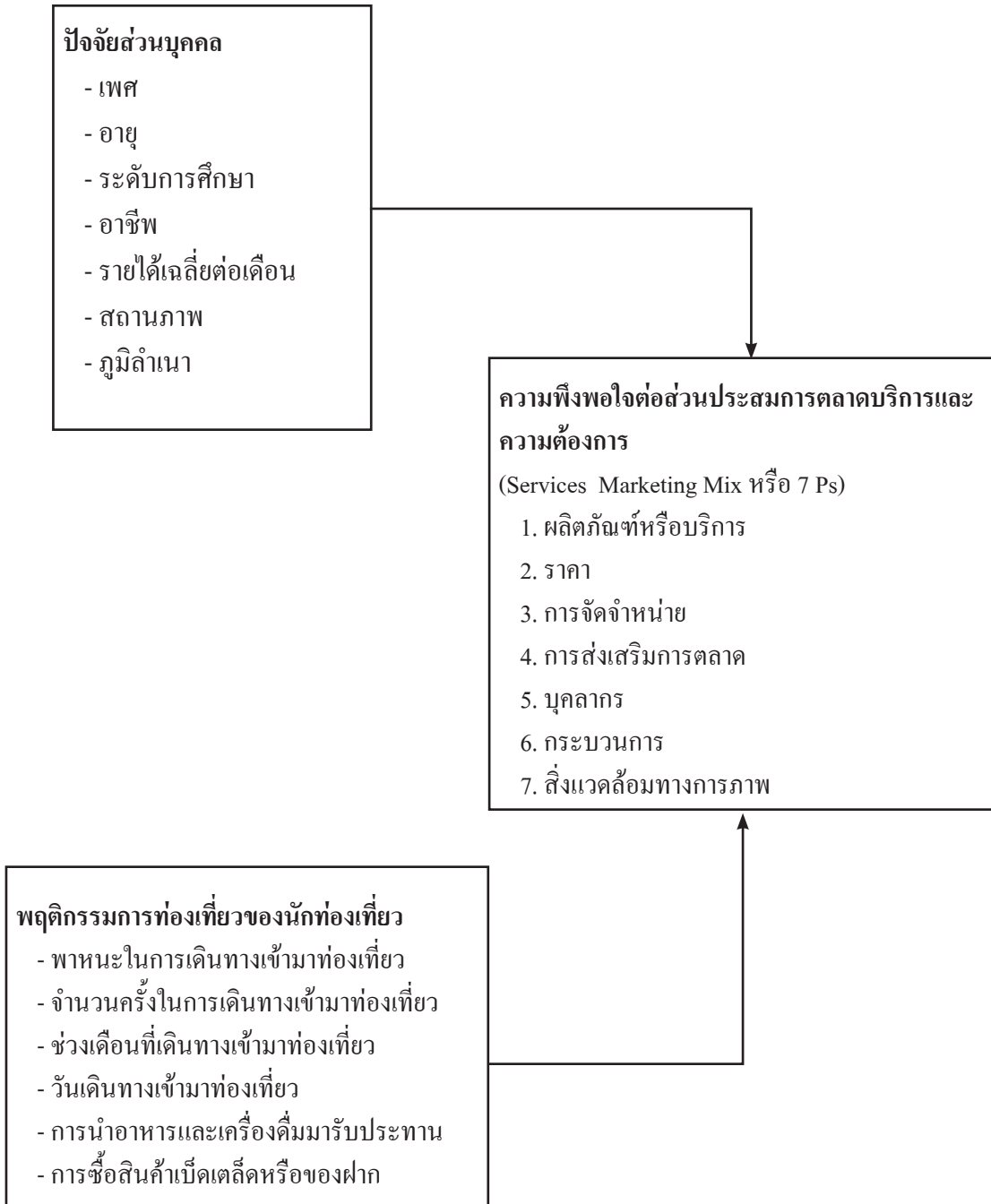
1. ค่าร้อยละ (Percentage) ของข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ของนักท่องเที่ยว

2. ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เกี่ยวกับระดับความพึงพอใจและความต้องการของนักท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนาซา้าง

3. เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดบริการและความต้องการของปัจจัยส่วนบุคคลที่จำแนกเป็นสองกลุ่มที่เป็นอิสระแก่กัน โดยใช้การทดสอบ ค่าที (t-test) และจำแนกกลุ่มมากกว่าสองกลุ่มด้วยการวิเคราะห์ ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และการทดสอบด้วยสถิติเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ (Multiple Comparisons) โดยใช้วิธีของ Scheffe

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนาซา้าง มีความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดบริการทุกประเด็นอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น ส่วนประสมการตลาดบริการด้านความสะอาด และสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะแหล่งท่องเที่ยว

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้างมีความสวยงามในสายตาของนักท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะน้ำตกโดนงาช้าง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้างที่มีความสวยงามมากและนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เข้ามาในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้างเพื่อพักผ่อนและชื่นชมธรรมชาติของน้ำตกโดนงาช้าง

สำหรับความสะอาดในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้างโดยรวมอยู่ในสภาพเรียบร้อยอาจจะมีความสกปรกบ้าง เช่น วันเทศกาลที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาจำนวนมาก เพราะนักท่องเที่ยวบางคนไม่ทิ้งขยะในถังขยะที่ได้เตรียมไว้ จึงทำให้พื้นที่บางส่วนมีขยะอยู่บ้าง แต่ในวันต่อมามีเจ้าหน้าที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้างมาทำการเก็บกวาดในช่วงเช้าของทุกวัน ทำให้สถานที่ท่องเที่ยวมีความสะอาดเรียบร้อยเป็นที่พึงพอใจของนักท่องเที่ยวและมีความพึงพอใจด้านการประชาสัมพันธ์ในระดับต่ำ อาจเป็นเพราะการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐและมีหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวได้ทำการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในภาคใต้ หรือในจังหวัดสงขลา จึงทำให้การท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้างไม่มีความโดดเด่น และไม่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวโดยทั่วไปได้

อีกทั้งสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์มีจำนวนน้อยมาก โดยมีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบพับหรือวารสารการท่องเที่ยว รวมถึงความถี่ในการเผยแพร่มีจำนวนน้อย จึงทำให้ไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวได้ ในส่วนของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้างเองก็ไม่มี การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแต่อย่างใด เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

โดยทางเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้าง เพียงแต่ทำการผลิตสื่อแผ่นพับเพื่อประชาสัมพันธ์อยู่บ้าง

เพียงเล็กน้อย หากแต่เป็นการแจกให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเท่านั้น และเป็นเพียงนักท่องเที่ยวส่วนน้อยที่ได้รับ แต่สำหรับนักท่องเที่ยวที่ไม่เคยเข้ามาท่องเที่ยวจะไม่ทราบข้อมูลข่าวสารของแหล่งท่องเที่ยวเลย และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้าง ส่วนใหญ่จะรู้จักโดยการแนะนำแบบปากต่อปาก จึงเกิดความพึงพอใจต่อการประชาสัมพันธ์ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้างในระดับที่ต่ำผลการศึกษารเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดและความต้องการของนักท่องเที่ยว จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมกรท่องเที่ยว แสดงในตารางที่ 1 และ 2

จากตารางพบว่า นักท่องเที่ยวชายและหญิงมีความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดด้านการประชาสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนักท่องเที่ยวที่มีอาชีพ สถานภาพสมรส อายุ และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาด ด้านกฎระเบียบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนักท่องเที่ยวที่มีภูมิลำเนาแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาด ด้านความสะอาดและความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนักท่องเที่ยวที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดด้านความสะดวกในการเข้ามาท่องเที่ยวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในส่วนของความต้องการของนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวที่มีสถานภาพสมรส และระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีความต้องการด้านประเภทสินค้าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิจัยที่พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพสมรส และภูมิลำเนาที่แตกต่างกัน ทำให้ความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เพศชาย

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดและความต้องการ
 ของนักท่องเที่ยวจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตัวแปร	การทดสอบด้วย t-test				การทดสอบด้วย F-test		
	เพศ (t)	อาชีพ (t)	สถานภาพสมรส (t)	ภูมิลำเนา (t)	อายุ (F)	ระดับการศึกษา (F)	รายได้ (F)
ความพึงพอใจต่อ							
ส่วนประสมการตลาด							
ด้านสินค้าที่ขาย	1.00	0.76	1.47	0.56	1.26	0.15	1.77
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	1.08	0.43	0.17	0.06	0.79	0.71	2.50
ด้านการตั้งราคาสินค้า	1.56	1.22	0.35	0.02	1.53	0.39	0.79
และบริการ							
ด้านความสะดวก	0.74	1.09	0.04	0.04	1.24	4.58**	0.35
ในการเข้ามาท่องเที่ยว							
ด้านการประชาสัมพันธ์	2.84**	0.63	0.89	0.27	1.14	0.71	0.19
ด้านการบริการ	2.04	0.09	0.40	0.16	0.02	0.45	0.17
ของเจ้าหน้าที่							
ด้านกฎระเบียบ	2.00	3.60**	2.79**	0.51	3.56*	0.46	5.79**
ด้านความสะดวก	0.18	0.20	0.04	2.55**	0.10	0.34	0.02
และความสวยงาม							
ความต้องการด้าน	0.22	0.44	2.09*	0.01	1.16	4.01*	1.53
ประเภทสินค้า							
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	0.61	0.01	0.41	0.35	0.27	2.42	1.31
ด้านการบริการ	0.16	1.32	0.04	0.55	0.57	0.47	1.30
ของเจ้าหน้าที่							

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดและความต้องการของนักท่องเที่ยวจำแนกตามพฤติกรรมการท่องเที่ยว

ตัวแปร	การทดสอบด้วย t-test			การทดสอบด้วย F-test		
	ช่วงเดือนที่ มาท่องเที่ยว (t)	การซื้อสินค้า (t)	การใช้ ยานพาหนะ (F)	จำนวนครั้ง ในการเดินทาง (F)	วันเดินทาง มาท่องเที่ยว (F)	การนำอาหาร และเครื่องดื่ม (F)
ความพึงพอใจต่อ						
ส่วนประสมการตลาด						
ด้านสินค้าที่ขาย	0.32	0.89	3.13*	1.50	2.00	12.75**
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	0.06	1.24	2.40	1.00	4.96**	1.29
ด้านการตั้งราคาสินค้า	0.52	1.82	1.33	2.82*	0.86	4.78**
และบริการ						
ด้านความสะดวก	0.40	1.59	0.07	2.70*	1.20	0.68
ในการเข้ามาท่องเที่ยว						
ด้านการประชาสัมพันธ์	2.43*	1.93	0.53	0.88	1.77	0.61
ด้านการบริการ	1.60	2.60*	0.24	0.36	0.40	1.19
ของเจ้าหน้าที่						
ด้านกฎระเบียบ	1.74	0.33	0.27	0.13	0.86	11.13**
ด้านความสะอาด	2.25*	0.77	0.82	0.60	2.09	3.55**
และความสวยงาม						
ความต้องการ	0.16	1.19	0.24	0.90	2.03	2.71
ด้านประเภทสินค้า						
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	1.29	0.29	0.29	2.21	2.26	4.37*
ด้านการบริการ	0.21	1.20	1.62	1.74	1.98	5.68**
ของเจ้าหน้าที่						

จะเป็นผู้นำในการเดินทางท่องเที่ยว จึงจำเป็นจะต้องแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมากกว่าเพศหญิง อีกทั้งนักท่องเที่ยวที่เป็นวัยรุ่นมักชอบการท่องเที่ยวแบบตื่นเต้น ทำทาย มากกว่านักท่องเที่ยวที่เป็นผู้ใหญ่ที่ต้องการความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งทำให้ยอมรับต่อกฎระเบียบต่าง ๆ ได้ดีกว่า

จากตารางพบว่า นักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมมาเที่ยว ในช่วงเดือนที่ต่างกันมีความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดด้านการประชาสัมพันธ์และด้านความสะอาดสวยงาม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมการซื้อสินค้าแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดด้านการบริการของเจ้าหน้าที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมการใช้ยานพาหนะการเดินทางต่างกัน มีความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดด้านสินค้าที่ขายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวด้วยจำนวนครั้งต่างกัน มีความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดด้านการตั้งราคาสินค้าและบริการและความสะดวกในการเข้ามาท่องเที่ยวแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในวันที่ต่างกันมีความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นักท่องเที่ยงที่มีพฤติกรรมนำอาหารและเครื่องดื่มมารับประทานต่างกัน มีความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดด้านสินค้าที่ขาย การตั้งราคาสินค้าและบริการ กฎระเบียบ ความสะอาดและความสวยงามแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อีกทั้งมีความต้องการแตกต่างกันในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการของเจ้าหน้าที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากนักท่องเที่ยวที่ซื้ออาหารและเครื่องดื่มในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดงช้าง โดยส่วนใหญ่มีพึงพอใจใน

ประเภทและรสชาติของอาหารและเครื่องดื่ม รวมถึงยอมรับและเข้าใจกับการตั้งราคาสินค้า และบริการที่สูงกว่าข้างนอก ประกอบกับนักท่องเที่ยวที่ซื้ออาหารและเครื่องดื่มในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดงช้าง สามารถยอมรับกฎระเบียบของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดงช้าง ที่ไม่นำอาหารและเครื่องดื่มไปรับประทานบนชั้นน้ำตก

ผลการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมนำอาหารและเครื่องดื่มมารับประทานแตกต่างกัน มีความต้องการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและด้านการบริการของเจ้าหน้าที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เพราะนักท่องเที่ยวที่ซื้ออาหารและเครื่องดื่มจากข้างนอกแล้วนำมารับประทานโดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มครอบครัว จึงมีความต้องการด้านการบริการของเจ้าหน้าที่เพื่อให้กับตนเองและคนในครอบครัวมีความสะดวกสบายและมีความปลอดภัย แตกต่างจากนักท่องเที่ยวที่ซื้ออาหารและเครื่องดื่ม ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดงช้าง ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นวัยรุ่น มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบง่าย ๆ ไม่ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติม และการบริการของเจ้าหน้าที่เพิ่มมากนัก

จากการรวบรวมปัญหาในการเข้ามาท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดงช้าง พบว่า สินค้าประเภทอาหาร เครื่องดื่มมีน้อย รวมถึงอาหารที่ขายไม่สดใหม่ และการตั้งราคาขายไม่เท่ากัน ในขณะที่ปัญหานักท่องเที่ยวไม่ได้รับความสะดวกในการขึ้น-ลงน้ำตก ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการขึ้น-ลง โดยเฉพาะผู้สูงอายุและผู้ที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง ด้านการบริการของเจ้าหน้าที่ปัญหาที่พบบ่อย ได้แก่ การพูดจาและกิริยาท่าทางของเจ้าหน้าที่ไม่สุภาพ นุ่มนวล ด้านความสะดวกปัญหาที่พบ ได้แก่ ห้องน้ำและห้องสุขามีความสกปรกมาก

จากการรวบรวมข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโคตนาซ่าง พบว่า นักท่องเที่ยวเสนอแนะให้เพิ่มประเภทของสินค้าให้มีความหลากหลายมากขึ้น และควรมีการคิดป้ายราคาอาหารและเครื่องดื่มให้ชัดเจน และเสนอแนะให้มีการปรับพื้นที่ทางขึ้น-ลงน้ำตกให้เกิดความปลอดภัย ในส่วนด้านการประชาสัมพันธ์นั้น นักท่องเที่ยวเสนอแนะ

ให้เพิ่มสื่อในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้มากขึ้น เพื่อให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่มาจากต่างจังหวัด ในส่วนการบริการของเจ้าหน้าที่นั้น นักท่องเที่ยวมีข้อเสนอแนะให้จัดการฝึกอบรมทางด้านบริการให้แก่เจ้าหน้าที่ เพื่อให้การบริการมีความสุภาพนุ่มนวลมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดสงขลา. 2551. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.songkhla.go.th/web_sk/tour/placetour.php?menu=2. (วันที่ค้นข้อมูล : 9 เม.ย. 2551).
- ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์. 2550. การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วรางคณา อติสรประเสริฐ และคณะ. 2550. การปรับปรุงโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปเพื่อตอบสนองความต้องการพฤติกรรมนักท่องเที่ยว สำหรับประเทศไทย กรณีศึกษา 16 จังหวัดภาคกลาง. รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการการท่องเที่ยว.
- Kotler, Philip and Kevin Lane Keller. 2006. Marketing Management. 12th ed. New Jersey : Prentice-Hall.
- Lovelock, Christopher H. 1996. Services Marketing. 3th ed. Singapore : Prentice-Hall.

สิทธิมนุษยชนในบริบทรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550

Human Rights in Context of the Constitution of Thailand 2007

ธีรทัต ชูดำ¹

Teeratut Choodum

Abstract

Rights and liberty are innate to humans; rights and liberty are fundamental in a democratic system. To take the measure of a country's democracy, it is important to examine the rights and liberty of the people. Human rights are flexible concepts and vary over time. Human rights are usually gained through political conflict and they can be divided into political, civil, social, economic, and cultural rights. Human rights have been ratified internationally and independent of state law. In the Constitution of Thailand 2007, the rights and liberty of the Thai people are enumerated in the first part of the general chapter and individual rights and liberty are specified in the third part.

Key words : Rights, liberty, human rights, civil rights, civil liberty

บทคัดย่อ

สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานเป็นสิ่งที่ถือว่ามนุษย์ทุกคนมี เพราะเขาเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ เป็นรากฐานสำคัญในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย การที่จะรู้ว่าการปกครองของประเทศใดมีความเป็นประชาธิปไตยได้มากน้อยเพียงใด ต้องดูที่สิทธิและเสรีภาพของประชาชนในประเทศนั้น ๆ เป็นสำคัญ สิทธิมนุษยชนมิใช่กรอบแนวความคิดที่ตายตัว หากแต่มีพลวัตตามแต่ละกาลสมัย สิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นท่ามกลางการต่อสู้ของผู้คน และแบ่งประเภทที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไปเป็นสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางสังคม สิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางวัฒนธรรม สิทธิมนุษยชนได้ถูกบัญญัติเอาไว้ในกฎหมายและข้อตกลงระหว่างประเทศและกฎหมายภายในแต่ละรัฐตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทยในส่วนที่ 1 บททั่วไป และส่วนที่ 3 สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล

คำสำคัญ : สิทธิ, เสรีภาพ, สิทธิมนุษยชน, สิทธิพลเมือง, เสรีภาพของพลเมือง

¹ อาจารย์สาขาวิชาการเมืองการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาดไทย 125/502 ถ.พลพิชัย อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

บทนำ

หากถือว่า รากฐานของสิทธิมนุษยชน คือ การปลดปล่อยผู้อิสระทั้งจากพลังแห่งธรรมชาติและจากการครอบงำของมนุษย์ด้วยกันเอง แนวคิดสิทธิมนุษยชนก็จะกลายเป็นแนวคิดที่สลับซับซ้อนน่าสนใจ¹ แนวความคิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย แม้จะยังไม่มีการค้นคว้าว่ามีรากฐานมาจากไหน และคนไทยเริ่มนำมาคิด คูย เขียน และดำเนินการเคลื่อนไหวปกป้องคุ้มครองสิทธินี้อย่างจริงจังเมื่อใด กล่าวคือ เมื่อมีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นประชาธิปไตย พ.ศ. 2475 คณะราษฎรผู้นำการปฏิวัติได้ประกาศหลัก 6 ประการ ซึ่งมีเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นหลักหนึ่งอยู่ด้วยและต่อมาเป็นหมวดสำคัญในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวและฉบับถาวรประกาศเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475²

สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขึ้นพื้นฐานเป็นสิ่งที่ถือว่ามนุษย์ทุกคนมีเพราะเขาเป็นมนุษย์แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนในโลกสมัยใหม่ ซึ่งปรากฏในปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งสมัชชาสหประชาชาติลงมติยอมรับและประกาศ ใช้เมื่อ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) มีที่มาจากแนวคิดต่าง ๆ ในเรื่องสิทธิเสรีภาพซึ่งมีมาหลายศตวรรษแล้ว เช่น สิทธิตามธรรมชาติ (natural right) สิทธิพลเมือง (civil right) และเสรีภาพของพลเมือง

(civil liberties)³ ก่อนที่เราจะเข้าใจความหมายของสิทธิมนุษยชนนั้นเราควรมาทำความเข้าใจความหมายเบื้องต้นของคำว่า สิทธิและเสรีภาพ เสียก่อนเพราะมันเป็นพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนโดยทั่วไป

สุขุม นวลสกุล กล่าวว่า สิทธิ คือ อำนาจอันชอบธรรมหรือความสามารถที่จะกระทำกรทำได้โดยชอบธรรม สิทธิของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับโดยธรรมเนียมประเพณีหรือกฎหมาย เพราะฉะนั้นอำนาจอื่นแม้กระทั่งอำนาจของรัฐจะก้าวก่ายในสิทธิของบุคคลไม่ได้ คำนี้ยังสุวรรณภักย์และธีระพล บุญสร้าง ได้อธิบายว่า สิทธิ หมายถึงอำนาจอันชอบธรรมที่บุคคลพึงมีในฐานะเป็นพลเมืองของประเทศภายใต้กฎหมาย เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการประกอบอาชีพ สิทธิในการอยู่อาศัย สิทธิในการเลือกตั้ง⁴ และนรนิติ เศรษฐบุตรกล่าวว่า สิทธิหมายถึงความชอบธรรมหรือประโยชน์อันบุคคลมีอยู่ แต่ประโยชน์จะเป็นสิทธิหรือไม่ก็ต้องแล้วแต่ว่าบุคคลอื่นมีหน้าที่ต้องเคารพหรือไม่ หากบุคคลซึ่งมีหน้าที่ต้องเคารพประโยชน์นั้นก็เป็น “สิทธิ”⁵ จากที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่า สิทธิ คือ ผลประโยชน์ หรืออำนาจอันชอบธรรมที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้

ในประเด็นเรื่องเสรีภาพ สุขุม นวลสกุล ได้อธิบายความหมายว่า เป็นอิสระในการกระทำใด ๆ ได้รับความปรารถนา แต่มีขอบเขตจำกัดว่าการกระทำ

¹ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. 2543. สิทธิมนุษยชน “สากล” กับปัญหาความจริงแท้. ในวิถีสังคมไทย สรรนิพนธ์ทางวิชาการเนื่องในวาระหนึ่งศตวรรษปรีดี พนมยงค์. จรัญ โฆษณานันท์ บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์. หน้า 501.

² จรัล คิยธูวอภิชัย. 2547. สิทธิมนุษยชน สิทธิพลเมือง และสิทธิชุมชน . เอกสารการประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 5 . หน้า 6-1 - 6-15.

³ พงุทธิสถาน ชุมพล. 2546. สิทธิมนุษยชน ในคำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 149-150.

⁴ สุขุม นวลสกุล. 2546. การเมืองการปกครองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, หน้า 12.

⁵ คำนี้ยัง สุวรรณภักย์และธีระพล บุญสร้าง. 2546. ประชาธิปไตยในวิถีชีวิตไทย. กรุงเทพฯ: วิเจ พรินติง, หน้า 9.

⁶ นรนิติ เศรษฐบุตร. 2544. สารานุกรมการเมืองไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาการพัฒนาประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 119.

นั้น ๆ ต้องไม่ละเมิดกฎหมายหรือสิทธิของบุคคลอื่น⁷ คำนี้ ชัยสุวรรณ์รักษ์และธีระพล บุญสร้าง กล่าวว่า เสรีภาพ หมายถึง การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลตามสิทธิที่มีอยู่โดยไม่รุกรานสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการประกอบอาชีพ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น⁸ และสมคิด เลิศไพฑูรย์กล่าวว่า เสรีภาพ หรือ Liberty เป็นภาวะของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่นปราศจากการถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางจากผู้อื่นผู้ใดให้ต้องกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดตนเองไม่ประสงค์จะกระทำหรือกีดกันให้ไม่กระทำในสิ่งที่ตนประสงค์จะกระทำ⁹ จึงสรุปได้ว่า เสรีภาพ คือ อิสระที่จะกระทำหรือไม่กระทำอะไรก็ได้ แต่ต้องไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่าสิทธิ หมายถึง อำนาจหรือผลประโยชน์ของบุคคลที่มีกฎหมายให้ความคุ้มครอง โดยบุคคลอื่นจะต้องให้ความเคารพ จะละเมิดล่วงเกินหรือกระทำการใด ๆ อันก่อให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อสิทธิของบุคคลไม่ได้ เสรีภาพ หมายถึง ความมีอิสระในการกระทำของบุคคล ซึ่งการกระทำนั้นจะต้องไม่ขัดต่อกฎหมายและอีกคำหนึ่งที่เรารู้จักคือ ซึ่ง หมายถึง ภาวะหรือความรับผิดชอบที่บุคคลจะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย

ในการเขียนบทความครั้งนี้ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านได้มีความรู้ สร้างความเข้าใจ ตระหนักและความสำนึกอย่างจริงจังต่อเรื่องสิทธิมนุษยชนในบริบทรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย 2550 ซึ่งได้บัญญัติไว้มีประเด็นอะไรบ้าง พร้อมทั้งกรณีตัวอย่างการละเมิดสิทธิมนุษยชน สิทธิและเสรีภาพ เป็นรากฐานสำคัญ

ในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย การที่จะรู้ว่าการปกครองของประเทศใดมีความเป็นประชาธิปไตยได้มากน้อยเพียงใด ต้องดูที่สิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศนั้น ๆ เป็นสำคัญ ถ้าประชาชนมีสิทธิเสรีภาพมาก ความเป็นประชาธิปไตยของประเทศนั้นก็ยิ่งมาก หากสิทธิเสรีภาพของประชาชนถูกจำกัดหรือถูกฉีกรอนโดยผู้มีอำนาจในการปกครอง ประชาธิปไตยก็จะมีไม่ได้

ความหมายของสิทธิมนุษยชน

เมื่อพูดถึง “สิทธิมนุษยชน” คนส่วนใหญ่ยังคงคิดว่าเป็นเพียงอุดมการณ์บ้าง ระบบคุณค่าบ้างเป็นคำหวานหูลอย ๆ ที่พวกนักกิจกรรมสังคมและนักวิชาการบางกลุ่มชอบนำมาใช้เรื่อยเปื่อยไม่เห็นจะมีประโยชน์อะไรกับผู้คนในสังคม โดยเฉพาะกับกลุ่มคนผู้เสียเปรียบหรือด้อยโอกาสในสังคม ในขณะที่เดียวกันบางคนกลับเห็นว่า “สิทธิมนุษยชน” ถูกนำมาใช้โดยประเทศมหาอำนาจ เพื่อเป็นเครื่องมือต่อรองด้านเศรษฐกิจการค้ากับประเทศยากจนหรือกำลังพัฒนา แต่หาความจริงใจต่อการสร้างสรรค์สิทธิมนุษยชน อย่างจริงจังไม่สิทธิมนุษยชนมิใช่กรอบแนวความคิด (Concept) ซึ่งตายตัวหากแต่มีพลวัตตามความมุ่งมาดปรารถนาหรืออุดมคติของแต่ละกาลสมัยซ้อนทับกันเป็นคลื่นวิวัฒนาการและพัฒนาการของสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นท่ามกลางการต่อสู้ของผู้คน ดังนั้นสิทธิมนุษยชนแบ่งประเภทที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไปเป็น สิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางสังคม สิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางวัฒนธรรม¹⁰

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้ให้

⁷ สุขุม นวลสกุล. 2546. อ่างแล้ว, หน้า 12.

⁸ คำนี้ ชัยสุวรรณ์รักษ์และธีระพล บุญสร้าง. 2546. อ่างแล้ว, หน้า 9.

⁹ สมคิด เลิศไพฑูรย์. 2545. สารานุกรมการเมืองไทย เล่ม 2 นรนิตี เศรษฐบุตร บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาการพัฒนาประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 86.

¹⁰ พุทธิสถาน ชุมพล. 2546. เพิ่งอ้าง. หน้า 157.

ความหมายสิทธิมนุษยชนไว้ว่า หมายถึง ศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาค ของบุคคลที่ได้รับการรับรอง หรือคุ้มครองตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหรือตามกฎหมาย ไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทย มีพันธกรณี ที่จะต้องปฏิบัติตาม เช่น กติการะหว่างประเทศว่า ด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กติการะหว่าง ประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก อนุสัญญาว่า ด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ¹¹

บรรเจิด สิงคะเนติ กล่าวไว้ว่า สิทธิมนุษยชน หรือสิทธิของทุก ๆ คนสิทธิประเภทนี้ ได้แก่ สิทธิที่ รัฐธรรมนูญมุ่งที่จะให้ความคุ้มครองแก่ทุก ๆ คน โดยมีได้แบ่งแยกว่าบุคคลนั้นจะเป็นคนของชาติใด เชื้อชาติใด หรือศาสนาใด หากบุคคลนั้นเข้ามาอยู่ใน ขอบเขตอำนาจรัฐที่ใช้รัฐธรรมนูญของประเทศนั้น บุคคลนั้นย่อมได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญ นั้น ๆ ด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นคุณลักษณะประจำตัว ของมนุษย์ทุกคนเป็นสิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติที่ เป็นของมนุษย์ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์และด้วย เหตุผลแต่เพียงอย่างเดียวว่า เพราะเขาเกิดมาเป็น มนุษย์ มนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้อยู่ แล้วตั้งแต่ก่อนที่จะมีรัฐเกิดขึ้น สิทธิประเภทนี้ ได้แก่สิทธิในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพในทาง ศาสนาเป็นต้น¹²

ชะวักชัย ภาคินธุ อธิบายว่า สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์เกิดมาพร้อมกับ ความเท่าเทียมกันในแง่ศักดิ์และสิทธิ เพื่อดำรง ชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างใน

เรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ ภาษา ศาสนา และ สถานภาพ ทางกายและสุขภาพรวมทั้งความเชื่อทาง การเมืองหรือความเชื่ออื่น ๆ ที่ขึ้นกับพื้นพทางสังคม ชาติกำเนิด สิทธิทางสถานะและการครอบครอง ทรัพย์สินเงินทองความเป็นจริงเหล่านี้ หากไม่เป็นไปตาม สิทธิขั้นพื้นฐาน ย่อมทำให้เกิดการเรียกร้องขึ้นใน ด้านศีลธรรมว่าเป็นสิทธิที่มีมาแต่กำเนิดไม่สามารถ ถ่ายโอนให้กันได้¹³

บันลือ คงจันทร์ กล่าวไว้ว่า สิทธิมนุษยชน ประกอบด้วยสิทธิแบบต่าง ๆ ที่ครอบคลุมการดำรง อยู่ของมนุษย์เพื่อ “ชีวิต” ที่ดีใน “สังคม” ที่ดี สามารถระบุได้ สามประการคือ (1) สิทธิในชีวิต เป็นสิ่งพื้นฐานที่สุด อันหมายถึงการมีชีวิตอยู่และได้ รับความคุ้มครองให้ปลอดภัย บุคคลย่อมต้องการ บางสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค และในบางกรณีเขาก็ ต้องการได้รับความช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ เช่น กรณีของคนพิการ คนชรา คนปัญญาอ่อน เป็นต้น (2) สิทธิในการยอมรับนับถือ หมายถึงการที่บุคคล พึงปฏิบัติต่อกันด้วยความยอมรับกันและกัน ตระหนัก ถึงศักดิ์ศรี และคุณค่าของชีวิตอันเสมอภาคเท่าเทียม กัน (3) สิทธิในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตนเองตาม แนวทางที่ชอบธรรม สังคมต้องให้โอกาสสำหรับสิ่งนี้ และถ้าหากบุคคลกระทำการอันไม่เป็นธรรม ซึ่งเป็นการไม่ “รักษา” ตัวเองและผู้อื่น เขาก็ควรได้รับการ อบรมแก้ไขเสียใหม่สิทธินี้คาดหวังถึงความสามารถ ของบุคคลที่จะปกครองตัวเองตัดสินใจด้วยตัวเอง และตระหนักถึงความสำคัญของพัฒนาชีวิต ผู้ จุดหมายอันพึงปรารถนาทำให้ชีวิตสูงส่งประเสริฐขึ้น¹⁴

¹¹ คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน (กปส.). 2544. กลไกคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท (FES), หน้า 35.

¹² บรรเจิด สิงคะเนติ. 2547. หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, หน้า 63-64.

¹³ ชะวักชัย ภาคินธุ. 2548. กระบวนการเรียนรู้และปฏิบัติการสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์, หน้า 29.

¹⁴ บันลือ คงจันทร์. 2533. คู่มืออาสาสมัครส่งเสริมสิทธิประชาชนทั่วไป. กรุงเทพฯ : สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.), หน้า 44.

อุดม รัฐอมฤต, นพนิต สุริยะ และบรรเจิด สิงคะเนติ กล่าวไว้ว่า สิทธิมนุษยชน ได้แก่ สิทธิที่รัฐธรรมนูญมุ่งที่จะให้ความคุ้มครองแก่บุคคลทุก ๆ คน โดยมีได้แบ่งแยกว่าบุคคลนั้นจะเป็นของชนชาติใด เชื้อชาติใด ภาษาใดหรือศาสนาใด หากบุคคลนั้นเข้ามาอยู่ในอำนาจพื้นที่ที่ใช้รัฐธรรมนูญ บุคคลนั้นย่อมได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญนั้นด้วย สิทธิมนุษยชนเป็นคุณลักษณะประจำตัวของมนุษย์ทุกคน เป็นสิทธิฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์และด้วยเหตุผลเพียงอย่างเดียวว่าเราเกิดมาเป็นมนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติที่เป็นของมนุษย์ในเสรีภาพเหล่านี้อยู่แล้วตั้งแต่เกิด โดยไม่ขึ้นกับว่าเป็นคนที่สังกัดชาติใด¹⁵

เสรี พงศ์พิศกล่าวไว้ว่า สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิที่ติดตัวคนมาตั้งแต่เกิด หากขาดสิทธินี้แล้วคนเราจะอยู่ไม่ได้ สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิการมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรีสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองให้มีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงปลอดภัย สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานให้คนเรามีเสรีภาพที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเอง คุณภาพของความเป็นคน และตอบสนองความต้องการของชีวิตทางกาย จิตวิญญาณและอื่น ๆ สิทธิมนุษยชนเป็นพัฒนาการที่เกิดจากความรู้สึกลับคั่น กัดขี้น ข่มเหงเอาเปรียบ จากบุคคล องค์กร สถาบัน อำนาจรัฐรู้สึกว่าถูกละเมิด ได้รับความไม่เป็นธรรม ความเป็นธรรมเป็นแนวคิดที่มาทับสิทธิมนุษยชน เป็นหลัก

ศีลธรรมที่คนต้องยอมรับและเคารพในการปฏิบัติต่อผู้อื่น โดยไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ว่าชายหรือหญิง เด็กหรือคนชรา คนรวย หรือคนจน เชื้อชาติหรือศาสนา ภาษาหรือเผ่าพันธุ์ อุดมการณ์หรือสีผิว¹⁶

กมล กมลตระกูล กล่าวไว้ว่า สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิในชีวิต การทำลายชีวิต เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ละเมิดกฎหมาย ถือว่าเป็นอาชญากรรมของทุกสังคม สิ่งที่ทำให้ชีวิต ดำรงอยู่ได้คือ ปัจจัยในการดำรงชีวิตอันได้แก่ที่อยู่อาศัย ยาและการรักษาพยาบาล การมีงานทำ และมีโอกาสศึกษา เพื่อนำความรู้ไปทำมาหากินเพื่อแสวงหาปัจจัยดำรงชีพ ความยากจน คือภาวะที่ขาดแคลนปัจจัยดำรงชีพ¹⁷ สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิในความไม่ถูกทำให้เป็นคนจนสิทธิมนุษยชน คือ สิทธิความเป็นมนุษย์หรือสิทธิในความเป็นคนอันเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ ทุกคนที่เกิดมามีสิทธิติดตัวมาตั้งแต่เกิด สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ และไม่มีบุคคล องค์กร หรือแม้แต่รัฐสามารถล่วงละเมิดความเป็นมนุษย์นี้ได้สิทธิในความเป็นมนุษย์เป็นของทุกคนไม่เลือกกว่าจะมีเชื้อชาติ แหล่งกำเนิด เพศ อายุ สีผิว ที่แตกต่างกันหรือ ยากดมีเงินหรือเป็นคนพิการ สิทธิมนุษยชนไม่มีพรมแดน¹⁸ สิทธิมนุษยชนยังหมายถึงแนวคิดเกี่ยวกับ มนุษย์ที่ว่ามนุษย์นั้นมีสิทธิหรือสถานะสากล ซึ่งไม่ขึ้นอยู่กับขอบเขตของกฎหมายหรือปัจจัยท้องถิ่นอื่นใด เช่น เชื้อชาติ หรือ สัญชาติ¹⁹

¹⁵ อุดม รัฐอมฤต, นพนิต สุริยะ และบรรเจิด สิงคะเนติ. 2544. การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ : นานาสังพิมพ์, หน้า 13 (บทคัดย่อ).

¹⁶ http://www.phongphit.com/index.php?option=com_content&task=view&id=19&Itemid=2

¹⁷ กมล กมลตระกูล. 2548. เอกสารบรรยายเรื่องสิทธิมนุษยชนและกลไกการคุ้มครองสิทธิ. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, หน้า 14.

¹⁸ กรมการปกครอง. ม.ป.ป. :เว็บไซต์

¹⁹ <http://th.wikipedia.org/wiki/สิทธิมนุษยชน>.

จากความหมายของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ดังกล่าวข้างต้นผู้เขียนสามารถสรุปได้ว่า สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของการเป็นมนุษย์ เป็นสิทธิที่มนุษย์ทุกคนพึงมีตั้งแต่เกิดและสิทธินี้จะติดตัวไปจนตาย โดยไม่มีความแตกต่างใดๆ ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ ศาสนา สีผิว เพศ ความคิดทางการเมือง หรือการยอมรับนับถือ นอกจากนี้แล้วสิทธิมนุษยชนยังเป็นสิทธิเฉพาะตัวของปัจเจกบุคคลที่ไม่สามารถถ่ายโอนให้กันได้

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 กับสิทธิมนุษยชน

จากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 1 กล่าวว่า “มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระเสรีเท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิทุกคนได้รับการประสิทธิประสาทเหตุผลและมโนธรรมและควรปฏิบัติต่อกันอย่างฉันพี่น้อง”²⁰ ความดำรงอยู่ ความถูกต้อง และเนื้อหาของสิทธิมนุษยชนเป็นหัวข้อที่เป็นที่โต้เถียงกันมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในทางปรัชญาและรัฐศาสตร์ ตามกฎหมายแล้ว สิทธิมนุษยชนได้ถูกบัญญัติเอาไว้ในกฎหมายและข้อตกลงระหว่างประเทศ และในกฎหมายภายในของหลายรัฐ อย่างไรก็ตาม สำหรับคนจำนวนมากแล้ว หลักการของสิทธิมนุษยชนนั้นเกินขอบเขตเลยไปกว่ากฎหมาย และก่อร่างขึ้นเป็นหลักศีลธรรมพื้นฐานสำหรับวางระเบียบภูมิศาสตร์การเมืองร่วมสมัย สำหรับคนกลุ่มนี้แล้วสิทธิมนุษยชน คือ ความเสมอภาคในอุดมคติ

ปัจจุบันรัฐธรรมนูญราชอาณาจักร พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพซึ่งเป็นบทพื้นฐานในเรื่องสิทธิมนุษยชนของประชาชน โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้²¹

1. ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

1) สิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีของความเป็น

มนุษย์ ย่อมได้รับความคุ้มครอง (มาตรา 4)

2) การใช้อำนาจรัฐต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (มาตรา 26)

3) การอ้างศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์หรือการใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลใดจะต้องไม่เป็นการล่วงละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน (มาตรา 28)

2. ความเสมอภาคของบุคคล

1) บุคคลไม่ว่าจะมีแหล่งกำเนิด เพศ ภาษา หรือศาสนาใด ย่อมได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญนี้โดยเสมอภาคกัน (มาตรา 30 วรรคสอง)

2) ชายและหญิงมีสิทธิในการได้รับการรับรอง และคุ้มครองตามกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน (มาตรา 30)

3. สิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

1) ห้ามการทรมาน ทากรรมหรือลงโทษด้วยวิธีการที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม (มาตรา 32 วรรคสอง)

2) บุคคลมีสิทธิที่จะไม่ต้องรับโทษในทางอาญาเว้นแต่จะได้กระทำความผิดตามที่กฎหมายกำหนด (มาตรา 39)

3) การจับหรือคุมขังบุคคลใดจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่ง หรือศาลต้องมีหมายศาล (มาตรา 32 วรรคสาม)

4. สิทธิของผู้ต้องหา

1) ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ความผิดในภายหลัง (มาตรา 39 วรรคสอง)

2) ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง (มาตรา 40 (4))

3) ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญามีสิทธิได้

²⁰ โปรดดูในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

²¹ อ่านเพิ่มเติมรายละเอียดในรัฐธรรมนูญราชอาณาจักร พ.ศ. 2550

รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ (มาตรา 40 (5))

4) ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว (มาตรา 40 (7))

5. สิทธิของพยานและผู้เสียหายในคดีอาญา

1) ผู้เสียหายหรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง (มาตรา 40 (4))

2) ผู้เสียหายและพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ (มาตรา 40 (5))

6. สิทธิของเด็ก

1) สิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย สิทธิในการจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพและของเอกชน (มาตรา 49)

2) เด็กและเยาวชนย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ (มาตรา 40 (6))

3) เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม (มาตรา 52)

4) รัฐต้องส่งเสริมและให้การคุ้มครองแรงงานโดยเฉพาะแรงงานสตรีและเด็ก จัดระบบแรงงานสัมพันธ์ ประกันสังคม และการได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม (มาตรา 84 (7))

7. เสรีภาพในการนับถือศาสนา

1) บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการถือศาสนา นิิกายของศาสนาหรือลัทธินิยมในทางศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน (มาตรา 37)

2) รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นสร้างความสมานฉันท์ระหว่างทุกศาสนาและนำหลักธรรมของศาสนา มาพัฒนาคุณธรรมและคุณภาพของชีวิต (มาตรา 79)

8. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

1) เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายอื่นโดยย่อมได้รับความคุ้มครอง ห้ามการตรวจข่าว ปิดโรงพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ (มาตรา 45)

2) พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่นย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสารและแสดงความคิดเห็น (มาตรา 56)

3) การจัดสรรคลื่นความถี่วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และวิทยุโทรคมนาคมให้ดำเนินการอย่างเสรีและเป็นธรรมเพื่อประโยชน์สาธารณะ ให้มีองค์กรอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่และกำกับดูแลการประกอบกิจการดังกล่าว (มาตรา 47)

4) ห้ามผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นแทน (มาตรา 48)

9. เสรีภาพทางการศึกษา

1) เสรีภาพในทางวิชาการ ได้แก่ การศึกษา อบรม การเรียนการสอน การวิจัย และเผยแพร่ผลงานตามหลักวิชาการ ย่อมได้รับความคุ้มครอง (มาตรา 50)

2) สิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมี

คุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย สิทธิในการจัดการศึกษา
อบรมขององค์กรวิชาชีพและของเอกชน (มาตรา 49)

10. สิทธิในทรัพย์สิน

1) สิทธิในทรัพย์สินและสิทธิในการสืบ
มรดกย่อมได้รับความคุ้มครอง (มาตรา 41)

2) ห้ามการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ยกเว้น
ในกรณีเพื่อการสาธารณูปโภคหรือประโยชน์
สาธารณะอื่น ๆ โดยต้องชดเชยค่าเสียหายจากการ
เวนคืนนั้น (มาตรา 49)

11. สิทธิในบริการสาธารณสุขและสวัสดิการ

1) สิทธิในการได้รับบริการทางสาธารณสุข
ที่เหมาะสมและได้มาตรฐาน มีสิทธิได้รับการป้องกัน
และขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐอย่างเหมาะสม
โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับบริการ
สาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (มาตรา 51)

2) เด็กและเยาวชนมีสิทธิในการอยู่รอดและ
ได้รับการพัฒนาด้านร่างกายจิตใจ และสติปัญญาตาม
ศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม (มาตรา 52)

12. สิทธิของผู้สูงอายุ

1) ผู้ที่มีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มี
รายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับความ
ช่วยเหลือจากรัฐ (มาตรา 53)

2) รัฐต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการแก่
ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้อยู่ใน
สภาวะยากลำบากและผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิต
ที่ดีและสามารถพึ่งตนเองได้ (มาตรา 80 (1))

13. สิทธิของคนพิการหรือทุพพลภาพ

1) คนพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิเข้าถึง
และใช้ประโยชน์จากสวัสดิการสิ่งอำนวยความสะดวก
สะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลืออื่น
จากรัฐ (มาตรา 54)

2) รัฐต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการแก่
ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้อยู่ใน
สภาวะยากลำบากและผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิต

ที่ดีและสามารถพึ่งตนเองได้ (มาตรา 80 (1))

14. สิทธิของผู้บริโภค

1) ผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครองใน
การได้รับข้อมูลที่เป็นความจริง มีสิทธิร้องเรียนเพื่อ
ให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายรวมทั้งรวมตัวกัน
เพื่อพิทักษ์สิทธิของตนตามกฎหมาย (มาตรา 61)

2) ให้มีองค์กรอิสระเพื่อการคุ้มครองผู้
บริโภคที่ประกอบด้วยตัวแทนของผู้บริโภคทำหน้าที่
ตรวจสอบผู้ผลิตและให้การคุ้มครองผู้บริโภค (มาตรา
61 วรรคสอง)

15. สิทธิของชุมชนท้องถิ่น

1) สิทธิของชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชน
ท้องถิ่นดั้งเดิมในการอนุรักษ์ ป่าไม้ ทรัพยากรประเพณี
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม การมีส่วนร่วม
ในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จาก
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล
และยั่งยืน (มาตรา 66)

2) สิทธิของบุคคลในการมีส่วนร่วมกับรัฐ
และชุมชนในการอนุรักษ์บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์
จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทาง
ธรรมชาติ การจัดทำโครงการที่อาจเป็นผลกระทบ
ต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม
และสุขภาพจะต้องจัดให้มีกระบวนการรับฟัง
ความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย
(มาตรา 67)

16. เสรีภาพในการรวมกลุ่มและการชุมนุม

1) เสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม
สหภาพสหพันธ์ สหกรณ์กลุ่มเกษตรกรองค์กรเอกชน
หรือหมู่คณะอื่น (มาตรา 64)

2) เสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งเป็นพรรค
การเมือง เพื่อดำเนินกิจกรรมในทางการเมือง
ตามวิถีทางประชาธิปไตย (มาตรา 65)

3) เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบปราศจาก
อาวุธ (มาตรา 63)

17. สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วม

1) สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นสาธารณะที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐ ยกเว้นการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชนหรือเป็นข้อมูลส่วนบุคคล (มาตรา 56)

2) สิทธิในการรับรู้ข้อมูล คำชี้แจงและเหตุผลจากหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐก่อนการอนุญาต หรือดำเนินโครงการที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือส่วนได้เสียของชุมชน (มาตรา 57)

3) สิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการปกครองที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของตน (มาตรา 58)

18. สิทธิในการร้องทุกข์และฟ้องคดี

1) สิทธิติดตามและร้องขอให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ (มาตรา 62)

2) สิทธิในการฟ้องหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบ เนื่องจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานนั้น ๆ (มาตรา 60)

3) สิทธิในการร้องขอต่อศาลรัฐธรรมนูญให้พิจารณาว่ากฎหมายใดจะขัดรัฐธรรมนูญหรือไม่ และสิทธิในการฟ้องคดีต่อศาลปกครองว่าการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ชอบด้วยกฎหมาย (มาตรา 212, 223)

19. สิทธิและเสรีภาพอื่น ๆ

1) ห้ามเข้าไปในเคหสถานหรือเข้าตรวจค้นเคหสถานของบุคคลอื่น เว้นแต่จะได้รับความยินยอมหรือโดยอาศัยอำนาจของกฎหมาย (มาตรา 33)

2) เสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย ยกเว้นในกรณีเพื่อความมั่นคงของรัฐหรือ

เพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์ (มาตรา 34)

3) สิทธิในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครอง ห้ามการกล่าวหาว่าให้แพร่หลายอันเป็นการละเมิดสิทธิดังกล่าวข้างต้น ยกเว้นในกรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะ (มาตรา 35)

4) ห้ามการเกณฑ์แรงงาน ยกเว้นในกรณีเพื่อประโยชน์ในการป้องกันภัยพิบัติสาธารณะหรือในสถานการณ์ฉุกเฉิน (มาตรา 38)

5) เด็กเยาวชน สตรีและบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ทั้งมีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟูจากเหตุดังกล่าว (มาตรา 52)

6) บุคคลซึ่งไร้ที่อยู่อาศัยและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ (มาตรา 55)

7) บุคคลวิกลจริตย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ (มาตรา 54 วรรคสอง)

8) สิทธิที่จะต่อต้านอย่างสันติต่อการได้มาซึ่งอำนาจปกครองประเทศด้วยวิธีการขัดต่อรัฐธรรมนูญ (มาตรา 29)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สมาชิกในประชาคมโลกตระหนักถึงความสำคัญของการเสริมสร้างให้เกิดสันติภาพขึ้นในโลกเพื่อการคงอยู่ร่วมกันของมนุษยชาติด้วยความมั่นคงและสันติภาพ จึงได้ก่อตั้งองค์การสหประชาชาติโดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการป้องกันมิให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อมวลมนุษยชาติอย่างรุนแรงขึ้นมาอีก

กฎบัตรสหประชาชาติถือเป็นสนธิสัญญาพหุภาคีที่มีผลผูกพันทางกฎหมายต่อรัฐที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ในระบอบต่อมาองค์การสหประชาชาติตลอดจนผู้นำประเทศหลายสิบ

ประเทศได้ร่วมประชุมปรึกษาหารือและมีมติเห็นชอบร่วมกันให้ประกาศ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เพื่อแสดงความมุ่งมั่นในการปกป้องคุ้มครองมิให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของกันและกัน เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1948 โดยมีสาระสำคัญทั้งหมด 30 ข้อพร้อมทั้งคำปรารภ ดังนี้²²

คำปรารภ

ด้วยเหตุที่การยอมรับศักดิ์ศรีประจำตัวและสิทธิซึ่งเสมอกันและไม่อาจโอนแก่กันได้ของสมาชิกทั้งปวงแห่งครอบครัวมนุษยคือรากฐานของเสรีภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพในพิภพ

ด้วยเหตุที่การเฉยเมย และการดูหมิ่นเหยียดหยามสิทธิมนุษยชนได้ก่อให้เกิดการกระทำอันป่าเถื่อนโหดร้ายทารุณ ซึ่งได้กระทบกระเทือนมโนธรรมของมนุษยชาติอย่างรุนแรง และโดยเหตุที่ได้มีการประกาศปณิธานอันสูงสุดของสามัญชนว่าถึงวาระแห่งโลกแล้วที่มนุษย์จะมีเสรีภาพในการพูด และในความเชื่อถือ รวมทั้งมีเสรีภาพจากความหวาดกลัว และความยากไร้ ขาดแคลน

ด้วยเหตุที่เป็นสิ่งจำเป็นที่สิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครองโดยหลักนิติธรรม ถ้าไม่พึงประสงค์ให้มนุษย์ต้องถูกบีบบังคับให้หาทางออกซึ่งเป็นวิถีทางสุดท้ายโดยการกบฏต่อพระราชและการกดขี่

ด้วยเหตุที่บรรดาประชาชนแห่งสหประชาชาติได้ยืนยันไว้ในกฎบัตรถึงความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ในศักดิ์ศรีและคุณค่าของตัวบุคคล และในความเสมอกัน แห่งสิทธิของทั้งชายและหญิง และได้ยื่นหยัดที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าทางสังคมตลอดจนมาตรฐานแห่งชีวิตให้ดีขึ้นได้โดยมีเสรีภาพ

มากขึ้น

ด้วยเหตุที่รัฐสมาชิกได้ปฏิญาณที่จะให้ได้มาโดยการร่วมมือกับสหประชาชาติ ซึ่งการส่งเสริมการเคารพและการถือปฏิบัติโดยสากลต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

ด้วยเหตุที่ความเข้าใจตรงกันในเรื่องสิทธิและเสรีภาพเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้ปฏิญญาให้เกิดสัมฤทธิ์ผลอย่างเต็มเปี่ยม

ดังนั้น บัดนี้ สมัชชาจึงขอประกาศว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จ สำหรับประชาชนทั้งหลายและประชาชาติทั้งปวง ด้วยจุดประสงค์ที่จะให้ปัจเจกบุคคล ทุกผู้ทุกนาม และองค์กรของสังคมทุกหน่วย โดยการระลึกถึงปฏิญญานี้ผู้น้องนิยัพยายามสั่งสอนและให้การศึกษาเพื่อส่งเสริมการเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ และด้วยมาตรการอันก้าวหน้าทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับและการถือปฏิบัติต่อสิทธิเหล่านั้นอันเป็นสากล และได้ผล ทั้งหมู่ประชาชนของรัฐสมาชิกเอง และบรรดาประชาชนในดินแดนที่อยู่ใต้อำนาจของรัฐสมาชิกดังกล่าว

ข้อ 1 มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาอิสระเสรีและเท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิ ทุกคนได้รับการประสิทธิประสาทเหตุผลและมโนธรรมและควรปฏิบัติต่อกัน อย่างฉันพี่น้อง

ข้อ 2 บุคคลชอบที่จะมีสิทธิและเสรีภาพบรรดาที่ระบุไว้ในปฏิญญานี้ ทั้งนี้โดยไม่มีกรจำแนกความแตกต่างในเรื่องใด ๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมือง หรือทางอื่นใด ชาติหรือสังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สินกำเนิดหรือสถานะอื่นใด นอกจากนี้การจำแนกข้อแตกต่าง

²² สุทิน นพเกตุ. 2549. สิทธิมนุษยชนศึกษา: ยุทธศาสตร์สู่การสร้างวัฒนธรรม วิถีชีวิตสิทธิมนุษยชนและสุจริตชน. กรุงเทพฯ:นครปฐมกรพิมพ์. หน้า 36.

โดยอาศัยมูลฐานแห่งสถานะทางการเมือง การศาล หรือทางเรื่องระหว่างประเทศของประเทศ หรือดินแดนซึ่งบุคคลสังกัดจะทำได้ ทั้งนี้ไม่ว่าดินแดนดังกล่าวจะเป็นเอกราช อยู่ในความพิทักษ์มิได้ปกครองตนเอง หรืออยู่ภายใต้การจำกัดแห่งอธิปไตยอื่นใด

ข้อ 3 บุคคลมีสิทธิในการดำรงชีวิต ในอิสรภาพ และในความมั่นคงปลอดภัยของตนเอง

ข้อ 4 บุคคลใดจะถูกบังคับให้เป็นทาสหรืออยู่ภาวะจำยอมใด ๆ มิได้ การเป็นทาสและการค้าทาสจะมีไม่ได้ในทุกรูปแบบ

ข้อ 5 บุคคลใดจะถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือการลงทัณฑ์ซึ่งทารุณโหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือหยามเกียรติมิได้

ข้อ 6 ทุก ๆ คนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลในกฎหมายไม่ว่า ณ ที่ใด

ข้อ 7 ทุก ๆ คนต่างเสมอภาคกันเบื้องหน้ากฎหมายและชอบที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ทุก ๆ คนชอบที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอหน้าจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ อันเป็นการละเมิดปฏิญญานี้ และต่อการยุยงส่งเสริมให้เกิดการเลือกปฏิบัติเช่นนั้น

ข้อ 8 บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอย่างได้ผลจริงจังกโดยศาลแห่งชาติ ซึ่งมีอำนาจเนื่องจากการกระทำใด ๆ อันละเมิดต่อสิทธิขั้นมูลฐานซึ่งตนได้รับจากรัฐธรรมนูญ หรือจากกฎหมาย

ข้อ 9 บุคคลใดจะถูกจับ กักขัง หรือเนรเทศโดยพลการมิได้

ข้อ 10 บุคคลทุกคนมีสิทธิอย่างเสมอภาคบริบูรณ์ในอันที่จะได้รับพิจารณาอย่างเป็นธรรม และเปิดเผยโดยศาลซึ่งเป็นอิสระและได้อคติ ในการวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนข้อที่ตนถูกกล่าวหาใด ๆ ทางอาญา

ข้อ 11 (1) บุคคลทุกคนซึ่งถูกกล่าวหาด้วย

ความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย ในการพิจารณาโดยเปิดเผย ณ ที่ซึ่งตนได้รับหลักประกันทั้งหมดที่จำเป็นในการต่อสู้คดี (2) บุคคลใดจะถูกถือว่ามีความผิดอันมีโทษทางอาญาใด ๆ ด้วยเหตุผลที่ตนได้กระทำหรือละเว้นการกระทำการใด ๆ ซึ่งกฎหมายของประเทศหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่มีการกระทำนั้นมิได้ระบุว่าเป็นความผิดทางอาญามิได้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้น จะหนักกว่าโทษที่ใช้อยู่ในขณะที่ทำความผิดทางอาญานั้นเกิดขึ้นมิได้

ข้อ 12 การเข้าไปแทรกสอดโดยพลการในกิจการส่วนตัว ครอบครัว เคหสถาน การสื่อสาร ตลอดจนการลบลู่ต่อเกียรติยศและชื่อเสียงของบุคคล นั้นจะทำได้ ทุก ๆ คนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายจากการแทรกสอด และการลบลู่ดังกล่าว

ข้อ 13 (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการเคลื่อนย้าย และในถิ่นที่อยู่ภายในขอบเขตดินแดนของแต่ละรัฐ (2) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเดินทางออกจากประเทศใด ๆ รวมทั้งของตนเอง และที่จะกลับคืนสู่บ้านเกิดเมืองนอน

ข้อ 14 (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะแสวงหา และพักพิงในประเทศอื่น ๆ เพื่อลี้ภัยจากการกดขี่ข่มเหง (2) สิทธินี้ จะกล่าวอ้างมิได้ในกรณีการฟ้องคดี ซึ่งโดยความจริงเกิดจากความผิดที่ไม่ใช่เรื่องการเมืองหรือการกระทำที่ขัดต่อความมุ่งประสงค์ และหลักการของสหประชาชาติ

ข้อ 15 (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในการถือสัญชาติ (2) การถอนสัญชาติโดยพลการ หรือการปฏิเสธ สิทธิที่จะเปลี่ยนสัญชาติของบุคคลใดนั้น จะกระทำมิได้

ข้อ 16 (1) ชายและหญิงเมื่อเจริญวัยบริบูรณ์แล้วมีสิทธิที่จะสมรสและที่จะสร้างครอบครัวโดย

ไม่มีการจำกัดใด ๆ เนื่องจากเชื้อชาติ สัญชาติ หรือศาสนา บุคคลชอบที่จะมีสิทธิเท่าเทียมกันในเรื่องการสมรส ในระหว่างการสมรสและในการขาดจากการสมรส (2) การสมรสจะกระทำได้ ก็โดยความยินยอมอย่างเสรี และเต็มใจของคู่บ่าวสาวผู้ตั้งใจจะทำการสมรส (3) ครอบครัว คือ กลุ่มซึ่งเป็นหน่วยธรรมชาติและพื้นฐานของสังคมและชอบที่จะได้รับการคุ้มครองโดยสังคมและรัฐ

ข้อ 17 (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยลำพังตนเอง และโดยการร่วมกับผู้อื่น (2) การยึดเอาทรัพย์สินของบุคคลไปเสียโดยพลการกระทำมิได้

ข้อ 18 บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความคิด โนธรรม และศาสนา สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะเปลี่ยนศาสนา หรือความเชื่อถือ และเสรีภาพที่จะประกาศเปิดเผยศาสนา หรือ ความเชื่อถือในรูปแบบของการ สั่งสอน การปฏิบัติกิจความเคารพสักการบูชา สวดมนต์ และการถือปฏิบัติพิธีกรรม ไม่ว่าโดยลำพังตัวเอง หรือร่วมกับผู้อื่นในประชาคม และในที่สาธารณะหรือส่วนตัว

ข้อ 19 บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความคิดเห็นและการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะยึดมั่นในความเห็นโดยปราศจากการแทรกสอด และที่จะแสวงหา รับผิดชอบต่อแจ้งข่าวรวมทั้ง ความคิดเห็น โดยผ่านสื่อใด ๆ และโดยมิต้องคำนึงถึงเขตแดน

ข้อ 20 (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งการชุมนุมและการสมาคมโดยสงบ (2) การบังคับให้บุคคลเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมจะกระทำมิได้

ข้อ 21 (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเข้ามีส่วนร่วมในรัฐบาลแห่งประเทศของตน ไม่ว่าโดยตรงหรือผ่านทางผู้แทนซึ่งได้รับการเลือกอย่างเสรี (2) บุคคลทุกคนมีสิทธิเข้าถึงเท่าเทียมกันในบริการสาธารณะในประเทศของตน (3) เจตจำนง

ของประชาชนจะเป็นฐานแห่งอำนาจของรัฐบาล เจตจำนงนี้จะแสดงออกโดยการเลือกตั้งตามวาระเวลาอย่างแท้จริง ด้วยการให้สิทธิออกเสียงอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันและโดยการลงคะแนนลับหรือวิธีการลงคะแนนอย่างเสรีที่คล้ายคลึงกัน

ข้อ 22 บุคคลทุกคนในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม ต่างมีสิทธิในความมั่นคงทางสังคมและมีสิทธิในการได้มาซึ่งสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม อันเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับความมีชีวิตชีวาของเขาและการพัฒนาบุคลิกภาพของเขาอย่างเสรี ทั้งนี้โดยกระทำผ่านความเพียรพยายามแห่งชาติ การประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยสอดคล้องกับการจัดโครงสร้างและทรัพยากรของแต่ละรัฐ

ข้อ 23 (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะทำงานที่จะเลือกอย่างเสรี ที่จะมีส่วนในการทำงานที่ยุติธรรมและพอใจและที่จะได้รับความคุ้มครองจากการว่างงาน (2) บุคคลทุกคนมีสิทธิในการรับค่าตอบแทนเท่ากันสำหรับการทำงานที่เท่ากันโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติใด ๆ (3) บุคคลทุกคนผู้ทำงานมีสิทธิในรายได้ซึ่งยุติธรรม และเอื้อประโยชน์เพื่อเป็นประกันสำหรับตนเองและครอบครัวสำหรับการดำรงชีวิตมีค่าควรแก่ศักดิ์ศรีของมนุษย์ และถ้าจำเป็นก็ชอบที่จะได้รับความคุ้มครองทางสังคมอื่น ๆ เพิ่มเติม (4) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะก่อตั้งและเข้าร่วมสหภาพแรงงานเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของตน

ข้อ 24 บุคคลทุกคนมีสิทธิในการจะพักผ่อนและเวลาว่าง รวมทั้งการจำกัดเวลาทำงานที่ชอบด้วยเหตุผลและมีวันหยุดครั้งคราวที่ได้รับค่าตอบแทน

ข้อ 25 (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอสำหรับสุขภาพและความอยู่ดีของตนและครอบครัวรวมทั้งอาหาร เสื้อผ้าที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาล และ บริการสังคมที่จำเป็น และสิทธิในความมั่นคงในกรณีว่างงาน เจ็บป่วย

ทุพพลภาพเป็นหม้าย วยชรา หรือการขาดปัจจัยในการเลี้ยงชีพอื่นใด ในสถานการณ์ที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของตน (2) มารดาและบุตรชอบที่จะได้รับการดูแลและความช่วยเหลือเป็นพิเศษเด็กทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นบุตรในหรือนอกสมรสย่อมได้รับความคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน

ข้อ 26 (1) บุคคลมีสิทธิในการศึกษา การศึกษาจะเป็นสิ่งที่ให้เปล่าโดยไม่คิดมูลค่า อย่างน้อยที่สุดในขั้นประถมศึกษาและขั้นพื้นฐาน ขั้นประถมศึกษาให้เป็นการศึกษาภาคบังคับ ขั้นเทคนิคและขั้นวิชาชีพเป็นการศึกษาที่จะต้องจัดมีขึ้นโดยทั่ว ๆ ไป และขั้นอุดมศึกษาเป็นขั้นที่จะเปิดให้ทุกคนเท่ากันตามความสามารถ (2) การศึกษาจะมุ่งไปในทางพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์อย่างเต็มที่ และเพื่อเสริมพลังการเคารพต่อสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นมูลฐานให้แข็งแกร่ง ทั้งจะมุ่งเสริมความเข้าใจขันติและมิตรภาพในระหว่างประชาชาติ กลุ่มเชื้อชาติ หรือกลุ่มศาสนา และจะมุ่งขยายกิจกรรมของสหประชาชาติเพื่อการขำรงสันติภาพ (3) บิดามารดามีสิทธิก่อนผู้อื่นที่จะเลือกชนิดของการศึกษาสำหรับบุตรหลานของตน

ข้อ 27 (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าร่วมการใช้ชีวิตทางด้านวัฒนธรรมในประชาคมอย่างเสรี ที่จะพึงใจในศิลปะและมีส่วนในความสำเร็จก้าวหน้าและผลประโยชน์ทางวิทยาศาสตร์ (2) บุคคลทุกคนมีสิทธิในการรับความคุ้มครองประโยชน์ทางด้านศีลธรรมและทางวัตถุอันเป็นผลได้จากการประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์ วรรณกรรมและศิลปะ ซึ่งตนเป็นเจ้าของ

ข้อ 28 บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะมีระเบียบทางสังคมและระหว่างประเทศที่จะเกื้อกูลให้การใช้สิทธิและเสรีภาพบรรดาที่ได้รับในปฏิญญานี้บรรลุอย่างสมบูรณ์

ข้อ 29 (1) บุคคลทุกคนมีหน้าที่ต่อประชาคมอันเป็นที่เดียว ซึ่งบุคลิกภาพของตนจะพัฒนาได้

อย่างเสรีและเต็มความสามารถ (2) ในการสิทธิและเสรีภาพ บุคคลทุกคนต้องอยู่ในบังคับของข้อจำกัดเพียงเท่าที่ถูกระบุโดยกฎหมายเท่านั้น เพื่อความมุ่งประสงค์ให้ได้มาซึ่งการยอมรับ และการเคารพ โดยชอบในสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น และเพื่อให้สอดคล้องกับข้อกำหนดอันยุติธรรมของศีลธรรมความสงบเรียบร้อยของประชาชาติและสวัสดิการโดยทั่ว ๆ ไปในสังคมประชาธิปไตย (3) ไม่ว่าในกรณีใด ๆ สิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ จะใช้ให้กับความมุ่งประสงค์และหลักการของสหประชาชาติไม่ได้

ข้อ 30 ไม่มีบทบัญญัติใด ๆ ในปฏิญญานี้ที่จะแปลความได้ว่าให้สิทธิใด ๆ แก่รัฐ กลุ่มชนหรือบุคคลใด ๆ ที่จะประกอบกิจกรรม หรือกระทำการใด ๆ อันมุ่งต่อการทำลายสิทธิ และเสรีภาพใด ๆ บรรดาที่ได้รับบัญญัติในบทบัญญัติฉบับนี้

จากที่ได้กล่าวมาแล้วเบื้องต้นในเรื่องสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่ได้บัญญัติเป็นข้อพื้นฐานเรื่องสิทธิมนุษยชนไว้ผู้เขียนสามารถชี้ให้เห็นถึงข้อเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติได้ดังนี้

จากตารางที่ 1 พบว่าเมื่อเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้ให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ในลักษณะที่สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวาง แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีสิทธิบางประการตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันยังมิได้กล่าวไว้ คือ สิทธิในการลี้ภัย, สิทธิเสรีภาพในการถือและเปลี่ยนสัญชาติ, สิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่พอเพียงต่อสุขภาพและความเป็นอยู่, สิทธิของบุตรนอกสมรส, สิทธิในความมั่นคงและได้รับผลทางเศรษฐกิจ

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญราชอาณาจักร พ.ศ. 2550 กับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ¹

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550	กฎหมายภายในของไทย
1 สิทธิเสรีภาพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน	ม. 4, 30	-
2 สิทธิเสรีภาพที่เสมอภาคโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ	ม. 30	-
3 สิทธิในการดำรงชีวิตและความมั่นคงแห่งร่างกาย	ม. 32	ประมวลกฎหมายอาญา
4 เสรีภาพจากการถูกบังคับให้เป็นทาส	-	-
เสรีภาพจากการถูกบังคับให้อยู่ภายใต้ภาวะจำยอม	ม. 32	ประมวลกฎหมายอาญา
5 เสรีภาพจากการถูกทรมานหรือการลงโทษที่โหดร้าย	ม. 32	ประมวลกฎหมายอาญา
6 สิทธิในการได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย	ม. 30	กฎหมายแพ่ง-พาณิชย์
7 สิทธิในการได้รับความคุ้มครองโดยไม่เลือกปฏิบัติ	ม. 30	-
8 สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติจากศาลต่อการละเมิดสิทธิ	ม. 39, 40	วิธีพิจารณาความอาญา วิธีพิจารณาความแพ่ง
9 เสรีภาพจากการถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศโดยพลการ	ม. 32, 34, 39	วิธีพิจารณาความอาญา
10 สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีในศาลอย่างเป็นธรรม	ม. 39, 40, 197	วิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีพิจารณาความอาญา
11 สิทธิในการได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ความผิด	ม. 39	วิธีพิจารณาความอาญา
เสรีภาพจากการไม่ถูกบังคับใช้กฎหมายอาญาย้อนหลัง	ม. 39	ประมวลกฎหมายอาญา
12 สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในครอบครัว ในสถาน เสรีภาพในการสื่อสาร	ม. 33, 35 ม. 45, 46, 47	กฎหมายแพ่ง-พาณิชย์
13 เสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย	ม. 34	กฎหมายคนเข้าเมือง
14 สิทธิในการลี้ภัย	-	-
15 สิทธิเสรีภาพในการถือและเปลี่ยนสัญชาติ	-	กฎหมายสัญชาติ
16 สิทธิในการสมรสและสร้างครอบครัว	-	กฎหมายแพ่ง-พาณิชย์
17 สิทธิในการถือครองทรัพย์สิน	ม. 41	กฎหมายแพ่ง -พาณิชย์
เสรีภาพจากการถูกยึดทรัพย์สินโดยพลการ	ม. 42	
18 เสรีภาพในความคิด มโนธรรมและในการนับถือศาสนา	ม. 37	-
19 เสรีภาพในความคิดเห็นและการแสดงออก	ม. 36, 45, 46	กฎหมายสื่อสารมวลชน

¹ ปรับปรุงเพิ่มเติมในวิชญ์ เครื่องาม. 2535. “สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ” ใน สู่สิทธิมนุษยชน สิทธิหรือหน้าที่ในประเทศไทยปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 36-38.

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550	กฎหมายภายในของไทย
20 เสรีภาพในการร่วมชุมนุม และในการรวมกันเป็นสมาคม	ม. 63, 64, 65	-
21 สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองโดยผ่านการเลือกตั้ง สิทธิในการเข้าถึงบริการสาธารณะ	ม. 99 ม. 49, 51, 54	กฎหมายเลือกตั้ง
22 สิทธิในความมั่นคงและการได้รับผลทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม	-	-
23 สิทธิที่จะเลือกทำงานและได้ค่าตอบแทนที่เป็นธรรม สิทธิที่จะเข้าร่วมสหพันธกรรมกร	ม. 43, 44 ม. 64	กฎหมายแรงงาน กฎหมายแรงงาน
24 สิทธิที่จะพักผ่อนและมีเวลาว่างจากการทำงาน	-	กฎหมายแรงงาน
25 สิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่พอเพียง สิทธิในการรักษาพยาบาลที่จำเป็น สิทธิในความมั่นคงจากการว่างงานหรือขาดไร้อาชีพ สิทธิของบุตรนอกสมรส	- ม. 51 - -	- กฎหมายสาธารณสุข กฎหมายประกันสังคม -
26 สิทธิในการศึกษา	ม. 49, 50	กฎหมายการศึกษา
27 สิทธิทางวัฒนธรรม สิทธิในความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์	ม. 66 -	- ทรัพย์สินทางปัญญา

สังคมและวัฒนธรรม, สิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่พอเพียง และสิทธิในความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์

ต่อมาหลังการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแล้วประเทศไทยก็ได้ก้าวสู่สนธิสัญญาพหุภาคี คือ สนธิสัญญาที่มีรัฐมากกว่าสองรัฐขึ้นไปตกลงร่วมเป็นภาคีสันติสัญญา และได้มีการขยายข้อความให้ละเอียดครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ด้วยการร่างกติการะหว่างประเทศที่มีผลบังคับทางกฎหมาย และสหประชาชาติมีมติรับรอง ดังนั้นเมื่อประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสันติสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนฉบับใดก็ตาม ประเทศไทยก็ต้องปฏิบัติตามพันธะของสนธิดังกล่าวในฉบับนั้น ๆ สนธิสัญญาหลัก ที่ประเทศไทยเป็นภาคีร่วมด้วย

จากตารางที่ 2 พบว่า ไม่ว่าจะป็นอนุสัญญา คำประกาศ หรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ แสดงออกถึงเจตนารมณ์ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นมาตรฐานระดับนานาชาติที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชนที่มีผลผูกพันทางกฎหมายที่ประเทศต่าง ๆ ที่เป็นภาคีต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติรวมถึงประเทศไทย ฉะนั้น ประเทศไทยต้องปฏิบัติตามและรับผิดชอบตามพันธกรณีของสนธิสัญญาระหว่างประเทศ

ตัวอย่างเหตุการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของไทย

แม้ว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

จะมีการประกาศมาแล้วเป็นเวลายาวนานถึง 57 ปี ซึ่งมีการรับรู้ร่วมกันในบรรดาประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติทั่วโลกแต่การละเมิดสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังปรากฏอยู่ในบรรดาประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติทั่วภูมิภาคอย่างมากมาย และในสังคมไทยหากผู้คนในสังคมยังเพิกเฉยต่อปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นต่อไป แนวโน้มของการละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ทวีความรุนแรงและยากต่อการแก้ไข¹ อาจส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมวัฒนธรรมและประเพณีของไทยได้ในอนาคต

จากเหตุการณ์หลายอย่างในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยทำให้เห็นว่าการพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ แต่ถึงปัจจุบันถึงจะมีการพัฒนาขึ้น เรื่องสิทธิมนุษยชนก็ยังพัฒนาได้ยังไม่ดีพอ ถึงจะมีความก้าวหน้าในบางเรื่อง เช่น เรื่องทอส่งก๊าซไทยมาเลเซีย เรื่อง กฟผ. เรื่องคดีตากใบ เป็นต้น แต่มันก็ยังถือว่าน้อยอยู่ถึงจะมีบางเรื่องที่ได้รับการแก้ไขแล้ว แต่มีอีกหลายเรื่องเลยที่เคียวยังไม่ได้รับการแก้ไข เช่น เรื่องความรุนแรงต่อเด็กและสตรี เรื่องการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เรื่องภูมิละเลยสิทธิของคนพิการ สนามบินสุวรรณภูมิ เป็นต้น ทำให้เห็นว่า เรื่องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยยังต้องมีการพัฒนาอีกมาก ผู้เขียนขอยกตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยมาให้ดูว่ามีเรื่องอะไรบ้าง

1. กรณีกลุ่มผู้คัดค้านทอส่งก๊าซไทย-มาเลเซีย

เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2545 ประชาชนกลุ่มผู้คัดค้านโครงการทอส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย ได้รวมตัวกันเพื่อยื่นหนังสือเสนอข้อเรียกร้องให้ทบพวนการอนุมัติโครงการก่อสร้างทอส่งก๊าซและโรงงานแยกก๊าซธรรมชาติ

ไทย - มาเลเซีย ต่อนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีที่จะมาประชุมคณะรัฐมนตรี (นอกสถานที่) ณ โรงแรมเจ.บี. อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในวันที่ 21 ธันวาคม 2545 โดยนัดหมายให้มีการพักรอ ณ สวนหย่อม ใกล้อาคารจอดรถโรงแรมเจ.บี. และกลุ่มผู้ชุมนุมเดินทางถึงทางเข้าถนนจุดศูนย์บริเวณสะพานจุด - บุญสูง เวลาประมาณ 20.00 นาฬิกาแล้วไม่สามารถเดินทางไปยังจุดนัดหมายที่บริเวณสวนหย่อมใกล้อาคารจอดรถโรงแรมเจ.บี. ได้ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจได้วางแนวลาดหนามแผงเหล็กและเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ตั้งแถวปิดกั้นไว้ซึ่งได้มีการเจรจาต่อรองกันเกี่ยวกับสถานที่ที่จะใช้ชุมนุม และในระหว่างที่รอผลการเจรจาอยู่นั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจได้เดินการสลายการชุมนุมมีการจับกุมผู้ชุมนุมบางคนมีบางคนได้รับบาดเจ็บ และรถยนต์ที่ใช้ขนส่งผู้ชุมนุมได้รับความเสียหาย และทำให้ผู้ชุมนุมเสียเสรีภาพในการชุมนุม ผู้แทนชาวบ้านจำนวน 24 คนจึงฟ้องเรียกค่าเสียหายดังกล่าวต่อศาลปกครองสงขลา

วันที่ 1 มิถุนายน 2549 ศาลปกครองจังหวัดสงขลาได้มีคำพิพากษา โดยเห็นว่าผู้ฟ้องคดีทั้ง 24 คน และ กลุ่มผู้ชุมนุมได้ชุมนุมในที่สาธารณะโดยสงบและปราศจากอาวุธ ถือเป็นการใช้เสรีภาพในการชุมนุม ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติรับรองไว้ ดังนั้น การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ ได้ใช้อำนาจตามกฎหมายด้วยการผลักดันให้มีการสลายการชุมนุม ถือเป็นการกระทำทางปกครองที่จำกัดเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธของผู้ฟ้องคดีทั้ง 24 คนกับกลุ่มผู้ชุมนุมโดยไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ จึงเป็นการกระทำละเมิดต่อเสรีภาพในการชุมนุมด้วยการใช้อำนาจตามกฎหมายทำให้ผู้ฟ้องคดีที่ 1 ถึงผู้ฟ้องคดีที่

¹ สุทิน นพเกตต์.2549. เพิ่งอ้าง.หน้า 55-56.

ตารางที่ 2 สนธิสัญญาหลักที่ประเทศไทยเป็นภาคี

อนุสัญญาและกติการะหว่างประเทศ ด้านสิทธิมนุษยชนไทยเป็นภาคี	สมาชิกใหญ่ สหประชาชาติได้รับรอง	มีผล บังคับใช้	ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี โดย/เมื่อ	มีผลใช้บังคับ กับประเทศไทย
1. อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการ เลือกปฏิบัติสตรีในทุกรูปแบบ	18 ธ.ค. 22	3 ก.ย. 24	ภาคยานุวัติ 9 ต.ค. 28	8 ก.ย. 28
2. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก	20 พ.ย. 32	2 ก.ย. 33	ภาคยานุวัติ 27 มี.ค. 35	26 เม.ย. 35
3. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิ พลเมืองและทางการเมือง	19 ธ.ค. 09	23 มี.ค. 19	ภาคยานุวัติ 29 ต.ค. 39	30 ม.ค. 40
4. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิ ทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม	16 ธ.ค. 09	3 ม.ค. 19	ภาคยานุวัติ 5 ก.ย. 42	5 ธ.ค. 42
5. อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือก ปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ	21 ธ.ค. 08	4 ม.ค. 32	ภาคยานุวัติ 28 ม.ค. 46	28 ก.พ. 46

24 ได้รับความเสียหาย โดยไม่อาจอยู่หม่อมต่อไป เพื่อรื้อยื่นหนังสือเสนอข้อเรียกร้องต่อนายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีที่จะมาประชุมคณะรัฐมนตรี (นอกสถานที่) ที่โรงแรมเจ.บี.หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในวันที่ 21 ธันวาคม 2545²

ศาลจึงพิพากษาให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้ฟ้องคดี เป็นเงินคนละ 10,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี นับแต่วันฟ้องเป็นต้นไป จนกว่าจะชำระเสร็จสิ้น โดยให้ชำระภายในกำหนดเวลา 30 วัน นับแต่วันที่ มีคำพิพากษา

2. กรณีสิทธิพลเมือง สัญชาติไทย²

คดีแม่อาจเป็นคดีที่อ้างตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 40 (พ.ศ. 2540) เนื่องจากอยู่ ๆ นายอำเภอ ก็ไปถอนสัญชาติคนพันกว่าคน คดีคนไทย ปลัดถิ่น ที่ระนอง ก็คือคนไทยจำนวนหนึ่งถูก แบ่งแยกไปอยู่ ในเขตปกครองของอังกฤษและ พม่า แถบเทือกเขา ตะนาวศรี แล้วมีความยากลำบาก

ก็หนีมาอยู่แถวจังหวัดระนองจำนวนนับหมื่นคน หัวหน้าของคนกลุ่มนี้ก็ยังพูดภาษาไทยภาคใต้ พยายามที่เคลื่อนไหว เพื่อจะให้ได้ สัญชาติ ดำรง ไม่พอใจก็เลยจับใส่กุญแจข้อหาเข้าเมืองโดย ผิดกฎหมายซึ่งเราก็อธิบายยกประเด็น เรื่องความ เป็นคนไทย เนื่องจากว่าในระเบียบราชการหรือ ในสารบบทางกฎหมายมีคำว่าสัญชาติ-เชื้อชาติ จึงเอาเรื่องเชื้อชาติมาสู้ ว่าไม่ได้เข้าเมืองโดย ผิดกฎหมาย เพราะเรามีเชื้อชาติไทยมีประวัติศาสตร์ มีความเป็นมาต้องสืบพยานสิ่งเหล่านี้มา

ซึ่งในที่สุดศาลจังหวัดระนองก็พิพากษายก ฟ้องว่าคน ๆ นี้ไม่ถือว่าเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายตาม กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง เพราะว่าเป็นคนที่มีเชื้อ ชาติไทยและสามารถพิสูจน์ได้ในทางประวัติศาสตร์ ในทางสังคมวิทยา

3. กรณีสิทธิชุมชน³

กรณีคดีกระเหรี่ยงที่คดีนี้เป็นปัญหาเรื่อง สิทธิชุมชน ซึ่งมีผลกระทบจากเหมืองแร่ตะกั่ว

² คู่มือเพิ่มเติมในสุทิน นพเกตุ. 2549. สิทธิมนุษยชนศึกษา : ยุทธศาสตร์สู่การสร้างวัฒนธรรม วิถีชีวิตสิทธิมนุษยชนและ สุจริตชน. กรุงเทพฯ : นครปฐมการพิมพ์. หน้า 204-206.

³ <http://www.prachatai.com/journal/2005/12/6853>.

ซึ่งรัฐบาลบอกง่ายมาก การแก้ปัญหาวงกะเหยิงที่คลิตี้จะง่าย มีคนอยู่ประมาณ 30 - 40 ครอบครัวเท่านั้น ย้ายออกจากห้วยคลิตี้ให้พ้นห้วยจากห้วยที่มีมลภาวะเสีย แก้ไขได้ง่ายมาก ลงทุนอย่างมากก็ 5 ล้านบาท แต่ปัญหาก็คือว่า คนเหล่านี้ควรจะถูกย้ายหรือเหมืองควรจะรับผิดชอบ สิทธิของชาวบ้านที่อยู่ที่นี่มา 100 กว่าปีอยู่ตรงไหน

คดีกะเหยิงป่าผาก คือ ชุมชนกะเหยิงเขาจะทำไร่ ไม่ไร่ไร่เลื่อนลอย แต่เป็นไร่หมุนเวียน บางทีคนกะเหยิงอาจจะอยู่ก่อนคนไทยด้วยซ้ำในดินแดนไทย กรมป่าไม้บอกว่าหยุดอยู่ไว้แค่ 5 ไร่ อีก 5 - 6 ไร่ ที่เคยหมุนเวียนไปถูกตัดสิทธิ์ จากนั้นก็จับที่เลวร้ายมาก คือมีคนหนึ่งป่วย ให้รัฐส่งฟ้องโดยไม่ได้แจ้งล่วงหน้า บอกให้ตำรวจไปเอาตัวมาวันนี้เงินประกันตัวแทบไม่มีเลย คัดค้านการประกันคดีที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ติดต่อห้ามกันมาศาล ซึ่งก็เป็นปัญหาหมาก

กรณีคดีชาวบ้านปากน้ำปราณ (บุรี) อีกคดีหนึ่งซึ่งเป็นเรื่องสิทธิชุมชนเหมือนกัน ซึ่งเป็นประเด็น ในวันนี้ ผู้เขียนคิดว่าเราต้องสู้ก็คือคดีปากน้ำปราณ ถ้าเราไปเที่ยวชุมชนปากน้ำที่เป็นแม่น้ำหรือคลอง แล้วติดต่อกับทะเล มันจะเป็นเขตน้ำขึ้นน้ำลง แลวนั้นเป็นโคลนดินแล้วบ้านชาวบ้านมักจะอยู่เหนือขึ้นไปประมาณ 1 - 2 กิโลเมตร แล้วก็มีส่วน ผลไม้บ้าง มีอะไรบ้างเพราะว่าชาวบ้านทำประมงขนาดเล็กไม่สามารถทำได้ทั้งปี และชีวิตของเขาจะอยู่ได้ต้องมีทั้งพืชไร่ พืชสวน อาจจะมีนาผืนเล็ก ๆ และก็อาชีพประมงขนาดเล็ก ซึ่งแน่นอนว่าการทำอาชีพประมงขนาดเล็กของเขา เขาจะต้องใช้พื้นที่บริเวณปากน้ำเป็นที่ตากแห ตากอวน หรือเก็บเรือบ้าง

และเพื่อป้องกันขโมยก็ต้องสร้างกระต๊อบเล็ก ๆ ชั่วคราว เฉพาะใช้บางช่วง อาจจะผลัดกันมาเฝ้า

ปรากฏว่าวันดีคืนดี อบต. บอกว่ามันเป็นอุปาทศน์ ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยว บอกให้ชาวบ้านออกไป และระบุว่าที่ดินดังกล่าวเป็นที่สาธารณะ เมื่อชาวบ้านไม่ยอมออกจากที่ดินนั้นก็ ถูกจับส่งขึ้นศาลตอนนั้นก็อยู่ในการพิจารณาของศาล ที่เราจะสู้ก็คือถ้าคุณไม่ให้เขาใช้ที่ตรงนั้น ก็คือเขาก็ต้องเลิกอาชีพประมงขนาดเล็ก เพราะเป็นไปไม่ได้ที่คุณจะแบกเรือของคุณไปอีกหนึ่งกิโลเมตรกว่า ๆ ไปเก็บมัน เป็นวิถีชีวิตของเขาที่มีมาเป็นมาร้อย ๆ ปีแล้ว แล้วคุณก็บอกว่าเป็นที่สาธารณะ คุณต้องออกไป ไม่ออกมีความผิดตามกฎหมายอาญา แต่ผู้เขียนก็ไม่ทราบว่ายัยการฟ้องไปได้อย่างไร

4. กรณีใช้มือถือแอบถ่ายใต้กระโปรง ขณะขึ้นบันไดเลื่อน⁴

กรณีสาวธรรมศาสตร์ถูกหนุ่มโรคจิต ใช้มือถือแอบถ่ายใต้กระโปรง ขณะขึ้นบันไดเลื่อน บนสถานีรถไฟฟ้ามหานคร เจ้าตัวเปิดฉากบุกรุกชกคอเสื้อ แต่คนร้ายสะบัดหนีรอด โดยผู้เสียหายได้นั่งรถประจำทางจากบ้านเพื่อไปฝึกงานที่สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ตั้งอยู่ที่ชั้น 7 อาคารห้างสรรพสินค้าดิเอ็มโพเรียม ถนนสุขุมวิท โดยลงรถที่สถานีรถไฟฟ้ามหานคร จากนั่นได้ขึ้นบันไดเลื่อนจากฝั่งสุขุมวิท ซอย 35 เพื่อขึ้นไปบนสถานีรถไฟฟ้ามหานครและข้ามฝั่งไปยังห้างดิเอ็มโพเรียมขณะยืนอยู่ที่บันไดเลื่อน รู้สึกว่ามีสิ่งของมาถูกที่ชายกระโปรง เมื่อหันไปดูก็พบมีชายวัยกลางคนกำลังถือโทรศัพท์มือถืออยู่ตนในหวัดตัวหันและต้องการจับให้ได้พร้อมหลักฐานจึงตรงเข้าชกชกคอเสื้อ พร้อมทั้งถามว่า ทำอะไร แต่ชาย

⁴ <http://www.geocities.com/jc400jc/web/crime/rights.htm>

คนนั้นก็สะบัดหลุดและหนีไปได้ แม้นจะเรียกยามให้ช่วยจับไว้แล้ว

กรณี นักศึกษาสาวจากมหาวิทยาลัยศรีปทุม เจอพวกโรคจิตในห้องน้ำห้างสรรพสินค้า ขณะที่ตนกำลังทำภารกิจส่วนตัว สังเกตว่าห้องน้ำข้าง ๆ มีเสียงปิดประตู ไม่นานนักก็มีผู้ชายถือโทรศัพท์มือถือที่ถ่ายรูปได้ยื่นเข้ามาทางพื้นห้องน้ำ ตอนนั้นตนตกใจมากรีบวิ่งออกมาจากห้องน้ำทันที

กรณี น.ส.จรรยา ฤกษ์อร่าม นักศึกษาสาวจากมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมโดนแอบถ่ายได้กระโปรง และมีประสบการณ์ถูกจับก้นบนรถสองแถว ขณะนั้นตนยืนอยู่บนรถสองแถวกำลังเดินทางกลับบ้าน จู่ ๆ มีผู้ชายเข้ามาจับก้น ตอนนั้นโมโหมากจึงตัดสินใจขากถีบผู้ชายคนนั้นตกลงรถสองแถวไปเลย

กรณี น.ส.พัชชา ทองไขว้ นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ขณะตนกำลังเดินขึ้นบันไดเลื่อนรถไฟฟ้าย่านทีเอส สถานีชิดลม มีผู้ชายโรคจิตใช้โทรศัพท์มือถือมาส่องบริเวณก้น โดยก่อนหน้านี้อสังเกตว่าผู้ชายคนดังกล่าวเดินตามตนมาตลอดทางมีท่าทีพิรุณ ไม่น่าไว้วางใจ ตนเลยใช้วิธีจ้องหน้าเพื่อให้เขารู้ว่าเรารู้ตัวเขาจึงรีบเดินหนีไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นแท้ที่จริงการละเมิดสิทธิมนุษยชนนั้นมิได้เป็นเพียงการกระทำที่ผิดต่อกฎหมายบ้านเมืองเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการละเมิดสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทางกาย ทางวาจา ทางด้านจิตใจ หรือแม้แต่ทางสายตา ตลอดจนพฤติกรรมที่ดูหมิ่นเหยียดหยาม ความด้อย โอกาส หรือความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาฐานะหรือชาติพันธุ์ ตลอดจนการละเลยนิ่งเฉยต่อสิทธิที่ประชาชนพึงได้รับจากบุคลากรของภาครัฐ การนิ่งเฉยละเลยในสิทธิต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชนโดยพ่อแม่ หรือครู อาจารย์ สิ่งเหล่านี้ ก็ถือว่าเป็นการ

ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิความเป็นมนุษย์อย่างแน่นอน⁵ กรณีตัวอย่างการละเมิดสิทธิมนุษยชนดังที่ผู้เขียนได้ยกมานั้นเป็นเพียงรูปแบบหนึ่งเท่านั้นแท้ที่จริงแล้วในสังคมไทยบ้านเรา การละเมิดสิทธิมนุษยชนมีเกือบทุกวันไป ไม่ว่าจะปรากฏให้เห็นในหน้าหนังสือพิมพ์ หรือในเว็บไซต์ต่าง ๆ ผู้เขียนจึงเชิญชวนให้ผู้อ่านทั้งหลายได้ตระหนักถึงการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชนทั้งของตนเองและผู้อื่นทุกเมื่อ เพราะไม่ว่าจะยากดีมีจน มีสภาวะทางกายภาพ สุขภาพ ครอบครัวยุติธรรมหรือไม่ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต้องเท่าเทียมกัน ไม่ละเมิดสิทธิซึ่งกันและกัน ความเป็นประชาธิปไตย ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้

บทสรุป

การพัฒนาของแนวความคิดสิทธิมนุษยชนทั้งในทางสากลและในประเทศไทย จะเห็นได้ว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคนบนโลกไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ชนชาติ ประเทศ เพศ ศิพพรณ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม สติปัญญา ความสามารถ ฐานะ เศรษฐกิจ เป็นมหาเศรษฐี กระจ่าง เป็นคนชั้นสูง ชั้นต่ำ ฐานะทางการเมืองเป็นนายกรัฐมนตรี หรือประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้ง ฯลฯ สิทธิมนุษยชนจึงมีลักษณะสากล เพราะมนุษย์ทุกคนมีลักษณะโดยพื้นฐานเหมือนกัน มีร่างกาย จิตใจ เลือด เนื้อ หูตา จมูก แขนขา มีความต้องการอาหาร ที่อยู่ เสื้อผ้า ยารักษาโรค ร้อน ร้อนหนาว เจ็บปวด ฯลฯ ไม่ว่าจะชาย หญิง ศิพพาค่า ศิพพาว คนยุโรป คนเอเชีย คนอเมริกา คนไทย ฯลฯ

บ่อเกิดสิทธิมนุษยชนในแต่ละประเทศนั้น อาจมาจากปัจจัยเงื่อนไขคล้ายกัน คือ ปัจจัยเงื่อนไขภายนอก คือ สภาพทางสังคม ระบบเศรษฐกิจและ

⁵ สุทิน นพเกตุ. 2549. เฟิงอ้าง. หน้า 212.

ระบอบการเมืองการปกครองของรัฐหนึ่ง ๆ ปัจจัยเงื่อนไขภายใน คือ การรวมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคม มีภาษา เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม รูปแบบการดำเนินชีวิต และกฎหมายของรัฐ โดยเฉพาะความเป็นพลเมืองของรัฐ ซึ่งมีลักษณะของสิทธิพลเมือง ดังนั้นสิทธิมนุษยชนมาจากสภาพดังกล่าวเช่นกัน

ปัจจุบัน สหประชาชาติได้จัดกลุ่มและเน้นประเภทของสิทธิมนุษยชนในการออกกติกาอนุสัญญาาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และยังมีสิทธิมนุษยชนเฉพาะกลุ่ม เช่น สิทธิเด็ก สิทธิสตรี สิทธิแรงงาน สิทธิของชนชาติส่วนน้อย

เพื่อให้เราได้ขบคิดกันต่อไปในเรื่องสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีคำถามว่าจะทำอย่างไรให้รัฐและสังคมเคารพสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง และจะทำอย่างไรให้สิทธิมนุษยชนเป็นหลักการทางการเมืองและการปกครองของประเทศไทย ? ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสิทธิและเสรีภาพคือบทพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน

เราจะเห็นได้ว่าสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ประกอบด้วยสิทธิและเสรีภาพในประเด็นต่างๆ สามารถแยก

ออกได้ถึง 19 ประเด็นหรือสิทธิ ได้แก่ การรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, การรับรองความเสมอภาคของบุคคล, สิทธิในชีวิตและร่างกาย, สิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคล, สิทธิและเสรีภาพในการศึกษาหาความรู้, สิทธิในการได้รับการรักษาพยาบาล, สิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ, สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารสาธารณะและข้อมูลทางราชการ, สิทธิในการแจ้งความร้องทุกข์ในเรื่องต่าง ๆ และมีสิทธิฟ้องหน่วยงานของรัฐได้, สิทธิของบุคคลวัยต่าง ๆ สิทธิของผู้บริโภค, สิทธิของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม, สิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญา, สิทธิของบุคลากรของรัฐ เสรีภาพในการนับถือศาสนา, เสรีภาพในการประกอบอาชีพการงาน, เสรีภาพทางการเมือง, เสรีภาพของสื่อมวลชน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสิทธิและเสรีภาพในประเด็นเหล่านี้คือ บนพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

ดังนั้นประเด็นปัญหาสำคัญที่คนไทยจะต้องช่วยกันขบคิดกันต่อไป คือ สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องพุ่มเพอใยไร้สาระ หรือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ โดยเฉพาะสำหรับคนจน คนไร้อำนาจ ส่วนในระดับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้นแล้ว เราจะผลักดันให้เกิดการเคารพสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริงได้อย่างไร

บรรณานุกรม

- กมล กมลตระกูล. 2548. เอกสารบรรยายเรื่องสิทธิมนุษยชนและกลไกการคุ้มครองสิทธิ. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน (กปส.). 2544. กลไกคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท (FES).
- คำนึ่ง ชัยสุวรรณรักษ์ และธีระพล บุญสร้าง. 2546. ประชาธิปไตยในวิถีชีวิตไทย. กรุงเทพฯ: วีเจ พรินติ้ง.
- จรัส คิชฐาภิชัย. 2547. สิทธิมนุษยชน สิทธิพลเมือง และสิทธิชุมชน. เอกสารการประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 5.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. 2543. สิทธิมนุษยชน “สากล” กับปัญหาความจริงแท้ในวิถีสังคมไทย. สรรนิพนธ์ทางวิชาการเนื่องในวาระหนึ่งศตวรรษปรีดี พนมยงค์. จรัญ โฆษณานันท์ บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.

- ชะวักชัย ภาคินธุ. 2548. กระบวนการเรียนรู้และปฏิบัติการสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรินติ้งเฮ้าส์.
- นรนิติ เศรษฐบุตร. 2544. สารานุกรมการเมืองไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาการพัฒนาประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. 2547. หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- บันลือ คงจันทร์. 2533. คู่มืออาสาสมัครส่งเสริมสิทธิประชาชนทั่วไป. กรุงเทพฯ : สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.).
- พฤทธิสถาน ชุมพล. 2546. สิทธิมนุษยชน ในคำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.
- วิทยากร เชียงกุล. 2539. แด่โลกและชีวิต ปรัชญาความคิดบุคคลสำคัญของโลก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มิ่งมิตร.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. 2545. สารานุกรมการเมืองไทย เล่ม 2 นรนิติ เศรษฐบุตร บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาการพัฒนาประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 86.
- สุชุม นवलสกุล. 2546. การเมืองการปกครองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุทิน นพเกตุ. 2549. สิทธิมนุษยชนศึกษา : ยุทธศาสตร์สู่การสร้างวัฒนธรรม วิถีชีวิตสิทธิมนุษยชนและ สุจริตชน. กรุงเทพฯ : นครปฐมการพิมพ์.
- อุดม รัฐอมฤต, นพนิธิ สุริยะ และบรรเจิด สิงคะเนติ. 2544. การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 กรุงเทพฯ : นานาส์พิมพ์, หน้า 13 (บทคัดย่อ).

เว็บไซต์

กรมการปกครอง. ม.ป.ป. :เว็บไซต์

http://www.phongphit.com/index.php?option=com_content&task=view&id=19&Itemid=2

<http://th.wikipedia.org/wiki/สิทธิมนุษยชน>.

<http://www.prachatai.com/journal/2005/12/6853>.

<http://www.geocities.com/jc400jc/web/crime/rights.htm>

เส้นทางการจำหน่ายสู่...ผู้บริโภค

Channel to Customer

มนิรัตน์ รัตนพันธ์¹

Maneerat Rattanaphan

Abstract

The route for product delivery and giving satisfaction to customers require marketing channel strategy, which is a part of marketing mix and has an effect on others such as pricing strategy, product strategy, and marketing promotion strategy. In terms of pricing strategy, the pricing has to be set at a reasonable price and suitable to the distribution channel. For example, products sold at a grocery shop usually have lower cost than those sold at a supermarket store. Product strategy is also needed. This is because different products will be suitable for different market channel. Daily products should be placed at a retail shop while specific demand products should be sold by a middle man or a company representative, for instance. Another important strategy is marketing promotion strategy. This strategy should be corresponded to marketing channel strategy. Marketers have to carefully consider who is a target market, either a customer or a middle man. In addition, they need to consider a customer for their purchasing behavior. Some customers prefer buying goods at a department store while others buy through internet. Marketers then should carefully choose marketing channel which is suitable for products, price, promotion and customers by looking at (1) marketing channel structure: direct or indirect channel, (2) marketing channel management related to three product distribution levels: fair, selective and specific, and (3) factors for choosing marketing channel including markets, products, competitors, company, middle man, and market condition. In addition, marketers should aware of rapidity, and accuracy. This can be done through the use of advanced technology in product delivery and cooperativeness from colleagues to meet customers' needs and satisfaction.

Key words : *Strategic marketing channel, marketing mix, pricing strategy.*

---

¹ อาจารย์สาขาวิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ 125/502 ถ.พลพิชัย อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

บทคัดย่อ

เส้นทางที่จะทำให้ผลิตภัณฑ์ถึงมือผู้บริโภค และสามารถสร้างความพึงพอใจแก่ผู้บริโภคได้นั้นต้องอาศัยกลยุทธ์ช่องทางการตลาด ซึ่งกลยุทธ์ช่องทางการตลาดถือเป็นส่วนประสมทางการตลาดอีกหนึ่งตัว ที่นักการตลาดทุกคนต้องให้ความสำคัญ เพราะกลยุทธ์ช่องทางการตลาด จะส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจส่วนประสมทางการตลาดตัวอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นกลยุทธ์ราคา เพราะการกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ นักการตลาดต้องกำหนดราคาให้เหมาะสมกับการเลือกสถานที่ในการจำหน่าย เพราะการเลือกวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตามร้านค้าปลีกสมัยเก่า เช่น ร้านโชห่วย หาบเร่ ฯลฯ ย่อมมีต้นทุนไม่เท่ากับร้านค้าปลีกสมัยใหม่ เช่น ร้านสะดวกซื้อ ห้างสรรพสินค้า ฯลฯ กลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ เนื่องจากผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทย่อมเหมาะสมกับช่องทางการตลาดที่แตกต่างกัน เช่น ผลิตภัณฑ์บริโภคประเภทสะดวกซื้อ ควรวางจำหน่ายตามร้านค้าปลีกประเภทสะดวกซื้อ ผลิตภัณฑ์เจาะจงซื้อ ควรเลือกคนกลางประเภทตัวแทนจัดจำหน่าย เป็นต้น กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาด ต้องสอดคล้องกับกลยุทธ์ช่องทางการตลาด เพราะนักการตลาดต้องพิจารณาว่าจะส่งเสริมการตลาดไปยังคนกลุ่มใด เช่น ส่งเสริมการตลาดโดยตรงไปยังผู้บริโภค หรือ ส่งเสริมการตลาดไปยังคนกลาง เป็นต้น นอกจากกลยุทธ์ช่องทางการตลาดจะส่งผลกระทบต่อส่วนประสมทางการตลาดแล้ว นักการตลาดจำเป็นต้องคำนึงถึงผู้บริโภคด้วย เนื่องจากผู้บริโภคแต่ละคนมีพฤติกรรมการเลือกซื้อไม่เหมือนกัน เช่น ผู้บริโภคบางกลุ่มนิยมซื้อผลิตภัณฑ์ตามห้างสรรพสินค้า บางกลุ่มนิยมซื้อผลิตภัณฑ์ทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ดังนั้น การตัดสินใจเลือกช่องทางการตลาด นักการตลาดต้องตัดสินใจเลือกช่องทางการตลาดที่สอดคล้องกับผลิตภัณฑ์ ราคาการส่งเสริมการตลาด และผู้บริโภค โดยพิจารณาองค์ประกอบการตัดสินใจเลือกช่องทางการตลาด คือ 1.โครงสร้างช่องทางการตลาดซึ่งมี 2 ช่องทาง คือช่องทางการตลาดทางตรง และช่องทางการตลาดทางอ้อม 2.แนวทางการจัดการช่องทางการตลาด เกี่ยวกับระดับการกระจายผลิตภัณฑ์แบบทั่วถึง แบบเลือกสรร หรือแบบเจาะจง 3.ปัจจัยในการพิจารณาเลือกช่องทางการตลาด ซึ่งจำเป็นต้องคำนึงถึงตลาดผลิตภัณฑ์ คู่แข่งขัน บริษัท คนกลาง และสภาพแวดล้อมทางการตลาด นอกจากนี้ควรยึดหลักความรวดเร็ว ความถูกต้องด้วยการเลือกใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เหมาะสมในการส่งมอบผลิตภัณฑ์ และได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่ายในองค์กร เพื่อตอบสนองความต้องการ ตลอดจนสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภค

คำสำคัญ : *กลยุทธ์ช่องทางการตลาด, ส่วนประสมทางการตลาด, กลยุทธ์การตั้งราคาสินค้า*

บทนำ

ปัจจุบัน ผู้บริโภคมีเวลาน้อยลง ผู้หญิงผู้ชายทำงานนอกบ้าน จึงมีความต้องการความสะดวกสบายในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์มากขึ้น และเป็นยุคที่ผู้บริโภครับรู้ข่าวสารได้อย่างกว้างขวาง เนื่องจากเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีวิวัฒนาการอย่างรวดเร็ว ประกอบกับการแข่งขันที่ยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น ทำให้นักการตลาดต้องตัดสินใจเลือกช่องทางการตลาดที่เข้าถึงผู้บริโภค โดยการเพิ่มความสะดวกสบายให้กับผู้บริโภคมากที่สุด และนักการตลาดต้อง

สามารถตอบสนองอรรถประโยชน์แก่ผู้บริโภคอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นการส่งมอบผลิตภัณฑ์ได้ถูกต้องตามสี ขนาด คุณสมบัติ ที่ลูกค้าต้องการ (Form utility) ส่งมอบในช่วงเวลาที่ผู้บริโภคต้องการ (Time utility) ส่งมอบผลิตภัณฑ์ตามสถานที่ที่ผู้บริโภคสะดวก (Place utility) และช่วยให้ผู้บริโภคมีกรรมสิทธิ์ในผลิตภัณฑ์นั้น ๆ (Possession utility) ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ให้นักการตลาดเข้าถึงผู้บริโภค จนนำไปสู่การตัดสินใจซื้อ

ดังนั้น นักการตลาดต้องศึกษาองค์ประกอบของเส้นทางของผลิตภัณฑ์เพื่อสามารถส่งมอบผลิตภัณฑ์ให้แก่ผู้บริโภค และผู้บริโภคได้รับความพึงพอใจสูงสุด

ก่อนที่จะตัดสินใจเลือกเส้นทางสู่ผู้บริโภค ผู้เขียนขออธิบายความหมายของ“เส้นทางสู่ผู้บริโภค” ดังนี้

เส้นทาง (Channel) หมายถึง การเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์จากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภค โดยมีการส่งมอบหรือการโอนกรรมสิทธิ์ผลิตภัณฑ์ ซึ่งอาจจะอาศัยคนกลางหรือไม่ก็ได้

ผู้บริโภค (Consumer) หมายถึง บุคคลที่ซื้อผลิตภัณฑ์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ส่วนตัว หรือใช้ภายในครอบครัว ไม่ได้ซื้อเพื่อกำไร ซึ่งอาจเรียกผู้บริโภคกลุ่มนี้ว่าเป็นผู้บริโภคคนสุดท้าย

เส้นทางการจำหน่ายสู่ผู้บริโภค (Channel to consumer) หมายถึง ระยะเวลาที่ผลิตภัณฑ์จะเปลี่ยนกรรมสิทธิ์จากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคคนสุดท้าย ซึ่งผู้บริโภคซื้อผลิตภัณฑ์เพื่อใช้ส่วนตัวหรือใช้ภายในครอบครัว

องค์ประกอบของเส้นทางสู่ผู้บริโภค

เพื่อให้สามารถส่งมอบผลิตภัณฑ์สู่ผู้บริโภคคนสุดท้าย นักการตลาดต้องตัดสินใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของเส้นทางหรือช่องทางการตลาดสู่ผู้บริโภค ซึ่งประกอบด้วยเรื่องต่างๆ ดังนี้ 1. โครงสร้างช่องทางการตลาด 2. แนวทางการจัดการช่องทางการตลาด 3. ปัจจัยในการพิจารณาเลือกช่องทางการตลาด

1. โครงสร้างช่องทางการตลาด

ช่องทางการตลาด จะเริ่มจากผู้ผลิต ส่งมอบผลิตภัณฑ์ไปจนถึงผู้บริโภค ซึ่งจะมีความยาวของช่องทางการตลาดไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับจำนวนระดับของคนกลางในช่องทางการตลาดนั้น ๆ และขึ้นอยู่กับประเภทของผลิตภัณฑ์ ว่าเป็นผลิตภัณฑ์

อุปโภคบริโภค หรือผลิตภัณฑ์บริการ ซึ่งสามารถแบ่งโครงสร้างช่องทางการตลาดเป็น 2 ช่องทาง คือ

1) **ช่องทางการตลาดทางตรง** (Direct Marketing Channel) หรือช่องทางการตลาด 0 ระดับ (zero-level channel) เป็นช่องทางการตลาดที่จำหน่ายโดยไม่ผ่านสมาชิกคนกลาง (marketing intermediaries) อาจจะใช้บุคคลหรือสื่อเป็นตัวกลางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคโดยตรง

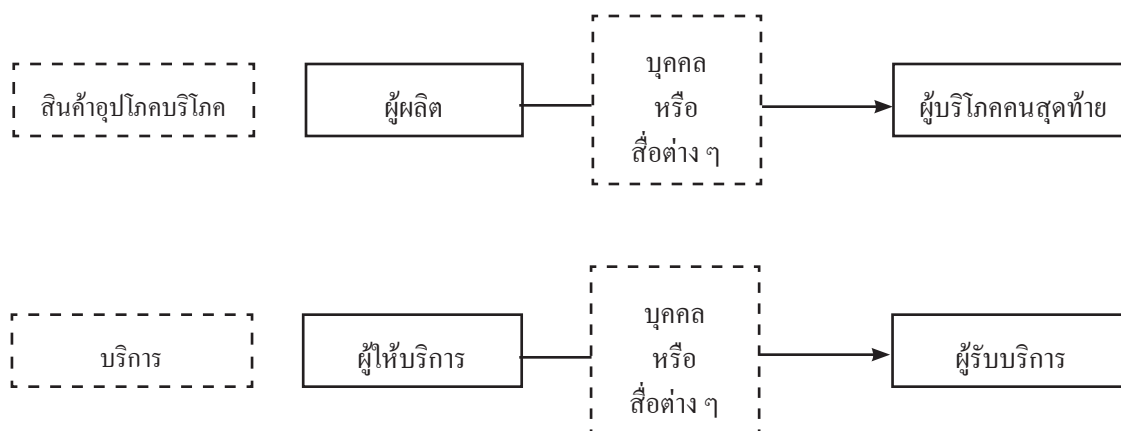
(1.1) การใช้บุคคลเสนอขาย เช่น เสนอขายผลิตภัณฑ์โดยใช้พนักงานเสนอขายแบบการเผชิญหน้าระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย (face to face selling) หรือเสนอขายโดยใช้ตัวแทนจำหน่ายอิสระในรูปแบบการจำหน่ายแบบการตลาดชั้นเดียว (Single Level Marketing : SLM) หรือการจำหน่ายแบบการตลาดหลายชั้น (Multi Level Marketing : MLM)

(1.2) การใช้สื่อเสนอขาย เช่น การเสนอขายผลิตภัณฑ์ทางอินเทอร์เน็ต โทริศัพท จดหมายตรง แคล็ตตาล็อก สื่อกระจายเสียง หรือที่เรียกว่า การตลาดทางตรง (Direct marketing) ส่วนใหญ่จะพบเห็นธุรกิจหลาย ๆ ธุรกิจ ใช้การเสนอขายโดยใช้บุคคลและสื่อผสมผสานกัน ไป ดังรูปที่ 1

2) **ช่องทางการตลาดทางอ้อม** (Indirect Marketing Channel) หรือช่องทางการตลาดตั้งแต่ 1 ระดับขึ้นไป เป็นช่องทางการตลาดที่ผู้ผลิตจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ่านสมาชิกคนกลางไปยังผู้บริโภค ซึ่งมีหลายระดับดังนี้

(2.1) ช่องทางการตลาด 1 ระดับ (One-Level Channel) เป็นการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากผู้ผลิตผ่านสมาชิกคนกลาง 1 ประเภท และสมาชิกคนกลางจะเป็นผู้ส่งมอบผลิตภัณฑ์ไปยังผู้บริโภค สมาชิกคนกลาง อาจจะเป็นผู้ค้าปลีก (Retailer) หรือตัวแทน (Agent) เป็นต้น

(2.2) ช่องทางการตลาด 2 ระดับ (Two-Level Channel) เป็นการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์จาก

รูปที่ 1 โครงสร้างช่องทางการตลาดทางตรง

ผู้ผลิต ผ่านสมาชิกคนกลาง 2 ประเภท และสมาชิกคนกลางจะเป็นผู้ส่งมอบผลิตภัณฑ์ไปยังผู้บริโภค สมาชิกคนกลาง อาจจะเป็นผู้ค้าส่ง (Wholesaler) และผู้ค้าปลีก (Retailer) หรือตัวแทน และผู้ค้าปลีก เป็นต้น

(2.3) ช่องทางการตลาด 3 ระดับ (Three-Level Channel) เป็นการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ่านสมาชิกคนกลาง 3 ประเภท และสมาชิกคนกลางจะเป็นผู้ส่งมอบผลิตภัณฑ์ไปยังผู้บริโภคสมาชิกคนกลางอาจจะเป็นตัวแทน ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก หรือตัวแทน นายหน้า ผู้ค้าปลีก เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าช่องทางการตลาดทางอ้อม มีหลายช่องทาง และมีสมาชิกคนกลางจำนวนมากในการช่วยจัดจำหน่ายและกระจายผลิตภัณฑ์ ดังรูปที่ 2 และ 3

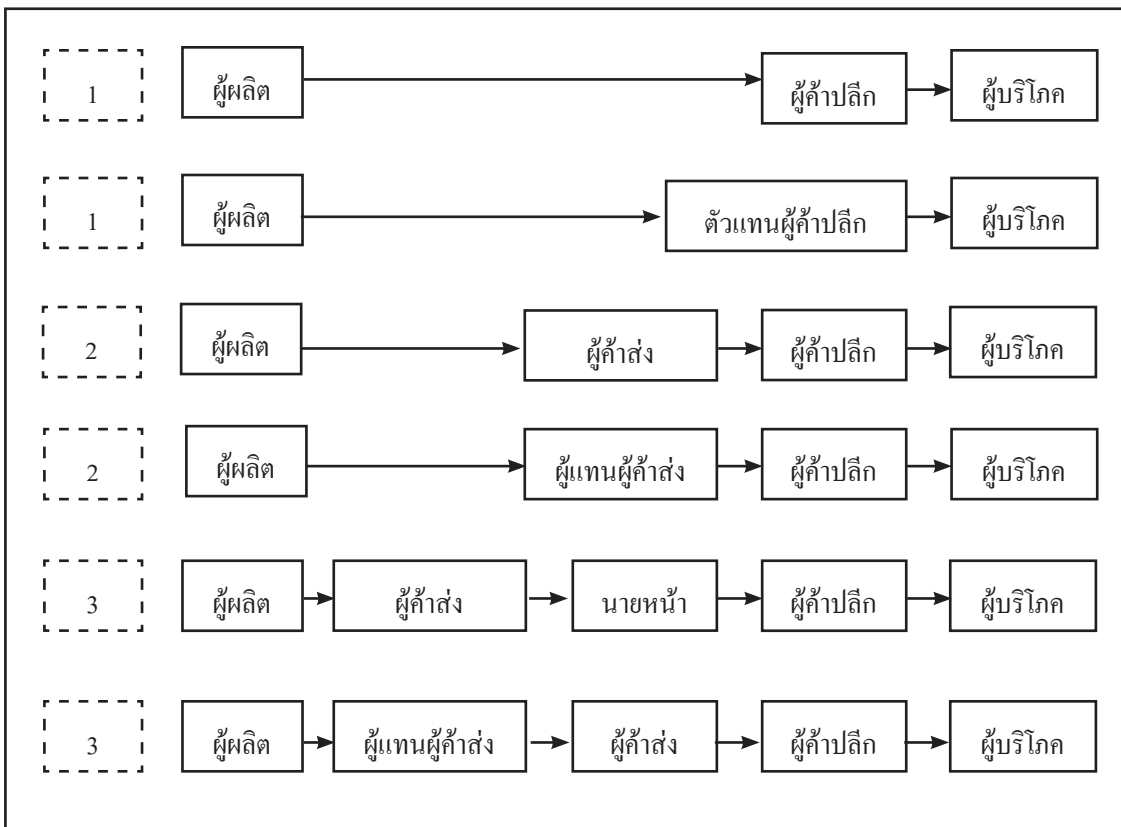
นอกจากนี้ ปัจจุบันนักการตลาดนิยมเลือกช่องทางการตลาดตามระบบการตลาดหลายช่องทาง (Multi-Channel Marketing Systems) ซึ่งจะช่วยทำให้สามารถเข้าถึงผู้บริโภคเป้าหมายได้มากขึ้นอย่างรวดเร็ว กล่าวคือ เลือกทั้งช่องทางการตลาด ทางตรง และช่องทางการตลาดทางอ้อม ควบคู่กันไป เช่น จัดจำหน่ายตามร้านค้าปลีก และทางอินเทอร์เน็ต ด้วย เป็นต้น

2. แนวทางการจัดการช่องทางการตลาด

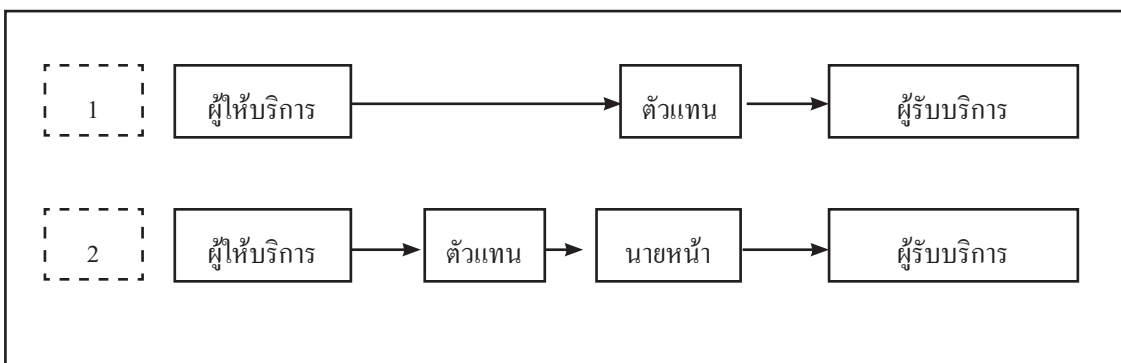
เป็นวิธีการกำหนดจำนวนคนกลาง ที่จะใช้ในการจัดจำหน่ายของแต่ละช่องทางการตลาด ว่าควรมีอย่างน้อยเพียงใด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทผลิตภัณฑ์ ตำแหน่งผลิตภัณฑ์ และนโยบายของธุรกิจ เช่น ช่องทาง 1 ระดับ จะจัดจำหน่ายผ่านพ่อค้าปลีกจำนวนกี่ร้าน หรือควรตัดสินใจเลือกโครงสร้างช่องทางการตลาดแบบทางตรง หรือทางอ้อม หากเลือกช่องทางอ้อมจะเลือกช่องทาง 2 ระดับ หรือ 3 ระดับ เป็นต้น ซึ่งนโยบายการจัดจำหน่ายแบ่งเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

- 1) การจัดจำหน่ายแบบทั่วถึง
- 2) การจัดจำหน่ายแบบเลือกสรร
- 3) การจัดจำหน่ายแบบเจาะจง

1) การจัดจำหน่ายแบบทั่วถึง (Intensive distribution) มีลักษณะการจัดจำหน่ายที่ผู้ผลิตพยายามที่จะกระจายผลิตภัณฑ์ให้มากและรวดเร็ว มีวัตถุประสงค์เพื่อครอบคลุมตลาดให้ได้มากที่สุด จึงเลือกช่องทางการตลาดที่ผ่านสมาชิกคนกลางหลายระดับ หรือจำนวนคนกลางหลาย ๆ ราย ซึ่งเหมาะสมกับผู้บริโภคที่มีจำนวนมาก อยู่กระจัดกระจาย มีความ

รูปที่ 2 ช่องทางการตลาดทางอ้อมของผลิตภัณฑ์อุปโภคบริโภค

รูปที่ 3 ช่องทางการตลาดทางอ้อมของผลิตภัณฑ์บริการ

ต้องการความสะดวกในการซื้อ มาก ลักษณะผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับนโยบายนี้คือ ผลิตภัณฑ์บริโภคประเภทสะดวกซื้อ เช่น ยาสีฟัน ผงซักฟอก สบู่ น้ำยาล้างจาน และผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมประเภทวัสดุสิ้นเปลือง เช่น วัสดุสำนักงาน เป็นต้น

2) การจัดจำหน่ายแบบเลือกสรร (Selective distribution) มีลักษณะการจัดจำหน่ายที่ผู้ผลิตจะเลือกใช้จำนวนคนกลางอย่างจำกัดในเขตพื้นที่การขายหนึ่ง หรือเลือกช่องทางการตลาดน้อยระดับ ซึ่งเหมาะสมกับผู้บริโภคที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน อยู่กันอย่างไม่กระจัดกระจายมากนัก ลักษณะผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับนโยบายนี้ คือ ผลิตภัณฑ์บริโภคประเภทเปรียบเทียบซื้อ เช่น กระเป๋า รองเท้า โทรศัพท์มือถือ และผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมประเภทชิ้นส่วนประกอบ เช่น ล้อรถยนต์ กระเบื้อง เป็นต้น

3) การจัดจำหน่ายแบบเจาะจง (Exclusive distribution) มีลักษณะการจัดจำหน่ายที่ผู้ผลิตจะเลือกใช้คนกลางเพียงรายเดียวในเขตพื้นที่หนึ่ง ๆ หรือมีลักษณะเลือกคนกลางเป็นผู้แทนจัดจำหน่ายแต่เพียงผู้เดียว มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการสร้างและรักษาภาพพจน์ของธุรกิจ ซึ่งช่วยให้ผู้ผลิตสามารถควบคุมดูแลคนกลางให้ดำเนินงานตามกรอบที่ผู้ผลิตต้องการได้อย่างใกล้ชิด และจะทำให้คนกลางมีความซื่อสัตย์ในการช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งเหมาะสมกับผู้บริโภคน้อยราย ซึ่งมีความพยายามในการซื้อสูง ลักษณะผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับนโยบายนี้คือ ผลิตภัณฑ์บริโภคประเภทเจาะจงซื้อ เช่น รถยนต์ ยี่ห้อ BMW หรือผลิตภัณฑ์ที่จำเป็นต้องมีการบริการหรือให้คำแนะนำแก่ผู้บริโภค เช่น ธุรกิจประกันภัย และผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมประเภทสิ่งติดตั้ง เช่น เครื่องจักร เป็นต้น

3. ปัจจัยในการพิจารณาเลือกช่องทางการตลาด

การพิจารณาตัดสินใจเลือกช่องทางการตลาด ซึ่งมีหลายโครงสร้าง นโยบาย และสมาชิกคนกลาง

ก็มีหลายประเภท ช่องทางการตลาดแบบใดจะเหมาะสม และสามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้อย่างแท้จริง นักการตลาดต้องพิจารณาจากปัจจัยในการเลือกช่องทางการตลาด ดังต่อไปนี้

- 1) ปัจจัยด้านบริษัท
- 2) ปัจจัยด้านคนกลาง
- 3) ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์
- 4) ปัจจัยด้านตลาด
- 5) ปัจจัยด้านคู่แข่ง
- 6) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

1) ปัจจัยด้านบริษัท (Company consideration) หรือผู้ผลิต การตัดสินใจเลือกช่องทางการตลาด ผู้ผลิตควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

(1.1)ฐานะทางการเงินของบริษัท การตัดสินใจเลือกสมาชิกคนกลางแต่ละประเภท จะส่งผลกระทบต่อด้านการเงินต่อธุรกิจ เพราะคนกลางบางประเภทจะซื้อผลิตภัณฑ์เป็นสิทธิ์ของคนกลางทันที เช่น ผู้ค้าปลีก ผู้ค้าส่ง แต่คนกลางบางประเภทไม่มีกรรมสิทธิ์ในผลิตภัณฑ์เป็นเพียงผู้ที่ทำหน้าที่กระจายผลิตภัณฑ์ไปยังผู้บริโภคแทนผู้ผลิต เช่น ตัวแทน และคนกลางบางประเภทมีหน้าที่แนะนำ ช่วยเหลือให้ผู้ผลิตและคนกลางมาพบกันเพื่อตกลงเจรจาซื้อขายกัน เช่น นายหน้า ดังนั้นหากผู้ผลิตมีฐานะทางการเงินมั่นคง คล่องตัวทางการเงินอยู่แล้ว สามารถเลือกคนกลาง ประเภทที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในผลิตภัณฑ์ เช่น ตัวแทน นายหน้า แต่หากผู้ผลิตมีฐานะทางการเงินไม่มั่นคง หรือสภาพคล่องไม่ดีมากนัก ควรเลือกคนกลางที่เมื่อซื้อผลิตภัณฑ์แล้วจะมีกรรมสิทธิ์ในผลิตภัณฑ์ทันที เช่น ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก เป็นต้น

(1.2)ความต้องการควบคุมช่องทางการตลาด หรือสมาชิกคนกลาง ผู้ผลิตบางรายมีนโยบายในการควบคุมคนกลางอย่างใกล้ชิดให้ปฏิบัติตามข้อตกลงเงื่อนไขต่าง ๆ จึงมีการคัดเลือกคนกลางที่เหมาะสม

กับผลิตภัณฑ์และยอมรับเงื่อนไขของผู้ผลิตได้ ดังนั้นคนกลางที่ผู้ผลิตจะสามารถควบคุมได้เป็นอย่างดีคือตัวแทน ซึ่งเป็นตัวแทนของผู้ผลิต หรือตัวแทนของผู้จัดจำหน่ายนั่นเอง แต่คนกลางที่ผู้ผลิตไม่สามารถควบคุมได้มากนัก และมีอิสระในการจัดจำหน่ายอย่างเต็มที่ คือ ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก

(1.3) ความสามารถในการบริหารจัดการจำหน่ายเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ต้องพิจารณาว่าตนเองมีความรู้ความสามารถด้านการบริหารจัดการจำหน่ายหรือไม่ เพราะหากผู้ผลิตไม่มีความรู้ความสามารถหรือประสบการณ์ด้านนี้อย่างดีพอ ย่อมจะส่งผลกระทบต่อการกระจายผลิตภัณฑ์ไปยังผู้บริโภคในทางที่ไม่สู้ดีนัก ดังนั้น คนกลางที่เหมาะสมคือพ่อค้าส่ง พ่อค้าปลีก เป็นต้น แต่หากผู้ผลิตมีความสามารถในการบริหารจัดการจำหน่ายเป็นอย่างดี ผู้ผลิตสามารถจัดจำหน่ายด้วยตนเองได้

2) ปัจจัยด้านคนกลาง (Middlemen consideration) นอกเหนือจากการพิจารณาตนเองแล้ว ผู้ผลิตยังต้องพิจารณาคคนกลางที่จะช่วยในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ซึ่งต้องพิจารณาคคนกลางในเรื่องต่อไปนี้

(2.1) การให้บริการของคนกลาง นอกเหนือจากหน้าที่หลักของคนกลางคือการจัดจำหน่ายและกระจายผลิตภัณฑ์แล้ว ผู้ผลิตอาจจะพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่คนกลางจะให้แก่ผู้ผลิตที่นอกเหนือจากหน้าที่หลัก ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือด้านการโฆษณา การส่งเสริมการขาย การแนะนำผลิตภัณฑ์แก่ผู้บริโภค ฯลฯ

(2.2) ทักษะคติของคนกลางที่มีต่อนโยบายของผู้ผลิต คนกลางต้องมีความเข้าใจ และสามารถยอมรับกติกา เงื่อนไข ข้อตกลง และนโยบายของผู้ผลิตเป็นอย่างดี เพื่อให้การจัดจำหน่ายเป็นไปตามวัตถุประสงค์อย่างเดียวกันกับผู้ผลิต

(2.3) ประวัติของคนกลาง ประวัติจะเป็นสิ่งหนึ่งในการพิจารณาเลือกคนกลาง ไม่ว่าจะเป็นอายุ

การดำเนินงาน ฐานะทางการเงิน ธุรกิจที่คนกลางจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้ ฯลฯ เพราะสิ่งเหล่านี้หมายถึงประสบการณ์ด้านการจัดจำหน่ายของคนกลางนั่นเอง

3) ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (Product consideration) ผลิตภัณฑ์ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการตัดสินใจเลือกช่องทางและนโยบายของทางการตลาด ซึ่งต้องพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

(3.1) ประเภทของผลิตภัณฑ์ ผู้ผลิตต้องพิจารณาประเภทของผลิตภัณฑ์ และเลือกช่องทางการตลาดให้เหมาะสม เช่น ผลิตภัณฑ์บริโภคที่นำเข้าได้ง่าย หรือแพซัน จะเหมาะสมกับช่องทางการตลาดทางตรง หรือช่องทางทางการตลาด 1 ระดับที่ไม่ผ่านคนกลางมากนัก เพื่อรักษาผลิตภัณฑ์ให้สดใหม่และไม่ล้าสมัย หรือผลิตภัณฑ์บริการที่ผู้รับบริการจำเป็นต้องเข้ารับบริการ ณ สถานบริการ ผู้ให้บริการจำเป็นต้องเลือกทำเลที่ตั้ง และจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานบริการอย่างครบครัน เป็นต้น

(3.2) มูลค่าผลิตภัณฑ์ การคำนึงถึงราคาของผลิตภัณฑ์ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นเช่นกัน เนื่องจากผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูง การจัดจำหน่ายผ่านคนกลางจำนวนมากย่อมไม่ปลอดภัย และผลิตภัณฑ์ประเภทนี้ผู้บริโภคมีความพยายามสูงในการหาซื้ออยู่แล้ว จึงเหมาะสมกับช่องทางทางการตลาดทางตรง หรือช่องทางทางการตลาดทางอ้อมที่ผ่านคนกลางไม่มากนัก

(3.3) วงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ ผู้ผลิตต้องปรับกลยุทธ์ทางการตลาดต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์แต่ละตัว เช่น หากผลิตภัณฑ์ที่จัดจำหน่ายอยู่ในช่วงเจริญเติบโต ผู้ผลิตส่วนใหญ่จะตัดสินใจเลือกช่องทางทางการตลาดเพื่อให้ครอบคลุมตลาดให้กว้างที่สุดเพื่อป้องกันการแข่งขันโดยจำหน่ายผ่านคนกลางหลาย ๆ ระดับ หลาย ๆ ราย และหลาย ๆ ช่องทาง หรือหากผลิตภัณฑ์อยู่ในช่วงเจริญเติบโตเต็มที่ ผู้ผลิตจะรักษาระดับคนกลางไว้

หรือหาตลาดใหม่ ๆ เพิ่มหรือขยายช่องทาง การตลาด ไปสู่ตลาดต่างประเทศ เป็นต้น

4) ปัจจัยด้านตลาด (Market consideration) ตลาดในที่นี้ คือ ผู้บริโภคคนสุดท้าย ผู้บริโภคมีความแตกต่างกัน ดังนั้นต้องเลือกช่องทางการตลาดให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายเพื่อให้สามารถเข้าถึงผู้บริโภคอย่างแท้จริง โดยต้องศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภค เช่น ตลาดวัยรุ่น ควรเลือกจัดจำหน่ายผ่านร้านค้าสะดวกซื้อ หรือห้างสรรพสินค้า ตลาดวัยทำงานควรเลือกจัดจำหน่ายทางตรง หรือจัดจำหน่ายทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

5) ปัจจัยด้านคู่แข่ง (Competitive consideration) การจะตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งในการดำเนินธุรกิจ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ธุรกิจต้องรู้จักตนเอง และคู่แข่งของธุรกิจเป็นอย่างดี การพิจารณาช่องทางการตลาดของคู่แข่งก็เช่นกัน เพื่อธุรกิจจะได้เปรียบเทียบกับและศึกษาถึงผลสำเร็จของช่องทางการตลาดของคู่แข่ง และนำมาปรับใช้กับธุรกิจของตนเองได้

6) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม (Environmental consideration) สภาพแวดล้อมเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่นักการตลาดจะต้องคำนึงถึง ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมการจับจ่ายใช้สอยผลิตภัณฑ์กฎหมายที่ควบคุมให้นักการตลาดต้องดำเนินกิจกรรมการจัดจำหน่ายตามจริยธรรม เช่น บางธุรกิจทำการตลาดแบบแชร์ลูกโซ่ ซึ่งถือว่าผิดกฎหมายการขายตรงอย่างร้ายแรง เป็นต้น

เส้นทางสู่ผู้บริโภค...ต้องยึดหลัก FIRST

นอกเหนือจากองค์ประกอบของเส้นทางสู่ผู้บริโภคแล้ว สิ่งที่นักการตลาดต้องตัดสินใจเกี่ยวกับช่องทางการตลาด เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ถึงมือผู้บริโภค และสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภคได้ นั้น นักการตลาดต้องยึดหลัก FIRST ดังนี้

F = Fast เป็นการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์อย่าง

รวดเร็ว ตรงตามเวลาที่ผู้บริโภคต้องการ ดังนั้นทุกกระบวนการตลาดต้องมีความแม่นยำในเรื่องของเวลา เช่น ผลิตผลิตภัณฑ์ได้ทันตามเวลา พิจารณาด้านระยะเวลาการเดินทางของผลิตภัณฑ์ ว่าผู้ผลิตควรเลือกวิธีการขนส่งทางใด จึงจะสามารถส่งมอบผลิตภัณฑ์ได้ทันตามเวลา รวมทั้งผลิตภัณฑ์บริการที่ต้องสามารถบริการผู้รับบริการได้อย่างรวดเร็ว ธุรกิจบริการบางธุรกิจให้ความสำคัญกับเรื่องการบริหารเป็นอย่างมาก จึงมีการกำหนดระยะเวลาการรับบริการให้กับผู้รับบริการ หากผู้รับบริการไม่ได้รับบริการ ตามระยะเวลาที่กำหนด จะได้รับสิ่งชดเชย เช่น รับบริการฟรี เป็นต้น

I = Internal marketing การตลาดไม่ควรให้ความสำคัญกับผู้บริโภค หรือสมาชิกคนกลางเพียงอย่างเดียว เพราะการจะกำหนดกลยุทธ์การเข้าถึงลูกค้าให้ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง ย่อมมาจากทุกคน ทุกฝ่ายในองค์กรธุรกิจนั้น ๆ ดังนั้น นักการตลาดต้องให้ความสำคัญกับการตลาดภายในองค์กรด้วย เช่น ฝ่ายขาย เป็นฝ่ายที่ทราบความต้องการของผู้บริโภค สามารถพยากรณ์ยอดขายได้อย่างแม่นยำว่า ผู้บริโภคต้องการผลิตภัณฑ์มากน้อยเพียงใด ในช่วงฤดูกาลใด เพื่อประสานงานกับฝ่ายผลิต ในการผลิตผลิตภัณฑ์ได้ทันตามปริมาณ และเวลาที่ลูกค้าต้องการ ฝ่ายการเงินก็สามารถคำนวณต้นทุนทั้งหมดได้อย่างถูกต้อง โดยพิจารณาพร้อมกับฝ่ายการตลาด ว่าฝ่ายการตลาดมีกิจกรรมส่งเสริมการขาย หรือมีสิ่งจูงใจให้กับสมาชิกคนกลางอย่างไร หรือการจัดจำหน่ายมีคนกลางหลายระดับหรือไม่ เพราะสิ่งเหล่านี้ถือเป็นต้นทุนผลิตภัณฑ์ซึ่งนำมา กำหนดราคาผลิตภัณฑ์ทั้งสิ้น

R = Right การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้ถูกต้องตามคำสั่งซื้อของผู้บริโภค เพราะไม่มีผู้บริโภคคนใดที่จะพอใจเมื่อได้รับผลิตภัณฑ์ที่ไม่ตรงตามความต้องการของตนเอง ดังนั้นการเข้าถึงผู้บริโภค

ต้องส่งมอบสิ่งที่ถูกต้องที่สุดให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งประกอบด้วย 6 R's ดังนี้

Right time หมายถึง ส่งมอบผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามเวลาที่ผู้บริโภคต้องการ ผลิตภัณฑ์บางอย่างสามารถสร้างความประทับใจ โดยการส่งมอบก่อนเวลาที่ตกลงไว้ เช่น การสั่งซื้อผลิตภัณฑ์ทางอินเทอร์เน็ต ผู้จำหน่ายได้แจ้งไว้บนเว็บไซต์ว่าจะส่งมอบผลิตภัณฑ์ให้ผู้บริโภคภายใน 7 วัน หลังจากได้รับเงิน แต่หากผู้จำหน่ายรายใดส่งมอบได้ก่อนเวลา จะทำให้ผู้บริโภค พึงพอใจ เพราะผู้บริโภคย่อมต้องการได้รับผลิตภัณฑ์เร็วที่สุด เพราะได้ชำระเงินไปแล้ว

Right cost หมายถึง ต้นทุนที่ไม่สูงเกินไป นักการตลาดควรจัดการต้นทุนด้านการจัดจำหน่ายอย่างรัดกุม โดยการพิจารณาเลือกช่องทางการตลาดสมาชิกคนกลาง และกิจกรรมการกระจายผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้ต้นทุนสูงเกินไป เพราะหากต้นทุนสูงเกินไปย่อมส่งผลกระทบต่อราคาผลิตภัณฑ์ที่สูงขึ้น หรือกำไรที่น้อยลง

Right quality หมายถึง คุณภาพ รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ตรงตามคำสั่งซื้อ ผู้ผลิตต้องมั่นใจได้ว่า ผลิตภัณฑ์ที่ส่งมอบแก่ผู้บริโภคต้องถูกต้องตามความต้องการของผู้บริโภค ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบ ขนาด สี คุณสมบัติ รุน ยี่ห้อ เป็นต้น และผลิตภัณฑ์ถึงมือผู้บริโภคอย่างไม่นับสลาย หรือเสียหายแม้แต่น้อย เพราะการส่งผลิตภัณฑ์ผิด space ที่ผู้บริโภคต้องการ ย่อมเป็นการตัดโอกาสการรับคำสั่งซื้อในครั้งต่อไปอย่างแน่นอน

Right quantity หมายถึง การส่งมอบผลิตภัณฑ์ถึงมือผู้บริโภคด้วยปริมาณที่ถูกต้อง หากผู้ผลิตส่งมอบผลิตภัณฑ์เกินจำนวนที่สั่งซื้อ ไม่น่าจะเป็นปัญหาต่อผู้บริโภคมากนัก หากแต่จะทำให้ธุรกิจเสียต้นทุนเพิ่มขึ้น แต่หากผู้ผลิตส่งมอบผลิตภัณฑ์น้อยกว่าจำนวนที่สั่งซื้อ จะทำให้ผู้บริโภคขาดความเชื่อมั่นต่อธุรกิจอย่างร้ายแรง

Right place หมายถึง ผลิตภัณฑ์ส่งถึงมือ

ผู้บริโภค รายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ส่งมอบผลิตภัณฑ์ ก็เป็นจุดที่สำคัญที่จะสร้างความพึงพอใจ ดังนั้นข้อมูลที่อยู่ของผู้บริโภค หรือที่อยู่ในการจัดส่ง ผลิตภัณฑ์ จึงเป็นส่วนสำคัญในการส่งมอบ และสร้างความมั่นใจได้ว่าผลิตภัณฑ์ได้ส่งถึงผู้บริโภคอย่างแน่นอน

Right possession หมายถึง การมอบกรรมสิทธิ์ในตัวผลิตภัณฑ์ให้กับผู้บริโภค การที่ผู้บริโภคซื้อผลิตภัณฑ์ ไม่ว่าจะซื้อผลิตภัณฑ์ด้วยเงินสด หรือเครดิตก็ตาม แสดงว่าผู้บริโภคต้องการเป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ดังนั้นนอกเหนือจากการตัดสินใจเลือกช่องทางการตลาดแล้ว ผู้ผลิตต้องคำนึงถึงการโอนกรรมสิทธิ์ให้กับผู้บริโภคด้วย

S = Satisfaction การสร้างความพึงพอใจแก่ผู้บริโภค การเข้าถึงผู้บริโภคด้วยกลยุทธ์ช่องทางการตลาดนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่นักการตลาดต้องสร้างความสะดวกสบายให้กับผู้บริโภค เพราะผู้บริโภคต้องการความสะดวกสบายในการเลือกซื้อ และรับมอบผลิตภัณฑ์ จะเห็นได้ว่าหลายธุรกิจได้ปรับกลยุทธ์การจัดจำหน่ายหลายช่องทางมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภค เช่น การจัดจำหน่ายผ่านร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ เพราะต้องการช่วยผู้บริโภคในการซื้อผลิตภัณฑ์ได้อย่างหลากหลาย ในสถานที่แห่งเดียว (One stop shopping) หรือซื้อผลิตภัณฑ์ได้ตลอด 24 ชั่วโมง เป็นต้น

T = Technology ยุคเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ได้มีการนำเทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการจัดการระบบการจัดจำหน่าย และการกระจายผลิตภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นเกี่ยวกับช่องทางการตลาด ที่นำเทคโนโลยีมาใช้เป็นช่องทางการตลาดทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือระบบการสั่งซื้อผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคสามารถสั่งซื้อทางอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ แล้วธุรกิจสามารถบันทึกเป็นฐานข้อมูลผู้บริโภคได้เลย หรือระบบคลังสินค้า ที่สามารถตรวจเช็คจำนวนผลิตภัณฑ์ได้อย่างทันทีและถูกต้อง แม่นยำ

หรือแม้แต่ระบบการขนส่ง ที่สามารถตรวจสอบระยะทางหรือตรวจสอบได้ว่า ขณะนี้รถที่บรรทุกผลิตภัณฑ์กำลังเดินทางอยู่ ณ แห่งใด และสามารถคำนวณระยะเวลาที่ผลิตภัณฑ์ถึงมือผู้บริโภคได้อย่างแม่นยำ รวมถึงระบบการจัดเก็บผลิตภัณฑ์โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยที่สามารถจัดเก็บผลิตภัณฑ์ได้นานขึ้น โดยสามารถรักษาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้คงเดิมไว้ได้

สรุป

การจัดการช่องทางการตลาด มีความสำคัญในการส่งมอบผลิตภัณฑ์ให้ถึงมือลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ซึ่งต้องกระทำให้

สอดคล้องกับกลยุทธ์การตลาดตัวอื่น ๆ และยึดหลักความรวดเร็ว ความถูกต้อง ด้วยการเลือกใช้เทคโนโลยีทันสมัย เหมาะสมในการส่งมอบผลิตภัณฑ์ และได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่ายในองค์กร เพื่อตอบสนองความต้องการตลอดจนสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภค

อย่างไรก็ตามนักการตลาดไม่เพียงแต่จัดการด้านช่องทางเท่านั้น ยังจะต้องพิจารณาเรื่องระบบการกระจายผลิตภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นระบบการจัดเก็บผลิตภัณฑ์ ระบบการสั่งซื้อ การชำระเงิน ระบบคลังผลิตภัณฑ์ ระบบการขนส่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่นักการตลาดต้องพิจารณาควบคู่ไปกับช่องทางการตลาดเพื่อให้สามารถเข้าถึงผู้บริโภคอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- ฉัตยาพร เสมอใจ. 2549. การบริหารการตลาด. กรุงเทพฯ : บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน).
- ยุพิน พิทยาวัฒน์ชัย. 2546. เอกสารประกอบการสอน วิชา การจัดการช่องทางการตลาด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยหอการค้า.
- รวีพร คู่เจริญไพศาล. 2549. การกระจายช่องทางการตลาดและลอจิสติกส์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริ ภูพงษ์วัฒนา. 2549. การจัดการช่องทางการตลาด. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงดาว.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. 2543. หลักการตลาด. กรุงเทพฯ : บริษัท ซีระฟิล์ม และไซเท็กซ์ จำกัด.
- สุโขทัยธรรมาราช, มหาวิทยาลัย. สาขาวิชาวิทยาการจัดการ. 2544. การจัดการช่องทางการจัดจำหน่ายและกระจายสินค้า. เอกสารการสนชควิชา 32433. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- อุทิศ ศิริวรรณ. 2549. การจัดการตลาด (ฉบับเอเชีย). กรุงเทพฯ. บริษัทเพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า จำกัด (แปลจาก Marketing Management an Asian Perspective. by Kotler, P.et al.)
- Kotler, Philip and Gary Armstrong. 2005. Principles of Marketing. 11th ed. New Jersey : Prentice-Hall.
- Kotler, Philip and Kevin Lane Keller. 2006. Marketing Management. 12th ed. New Jersey : Prentice-Hall.
- Rosenbloom, Bert. 2004. Marketing Channels, A Management View. 7th ed. Canada : Thomson South-Western.

วิจารณ์หนังสือ ทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ ของ ศาสตราจารย์ ดร.วรเดช จันทรศร

หนังสือเล่มนี้กลั่นกรองมาจากกรอบแนวคิด และทฤษฎีทางการนำนโยบายไปปฏิบัติของผู้เขียนซึ่งมีประสบการณ์และทำงานเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการเข้าไปมีส่วนร่วมกับภาครัฐฯ ในการกำหนดนโยบายร่วมกับส่วนราชการ โดยเป็นคณะกรรมการในหลายตำแหน่ง ตลอดจนการเป็นที่ปรึกษาในหลายภาคส่วนงาน หรือการเป็นคณะกรรมการสภามหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนหลายแห่ง ทำให้มีความรู้ที่ตกผลึกเป็นกรอบแนวคิดที่ประยุกต์ใช้กับสังคมไทยได้เป็นอย่างดี โดยมีกรอบนโยบายที่สามารถอธิบายเรื่องการนำนโยบายไปปฏิบัติได้ โดยมีการนำเสนอเป็นตาราง และแผนภูมิไว้ในแต่ละบทที่ได้เขียนไว้ แต่ที่เป็นจุดเด่นและน่าสนใจมากสำหรับหนังสือฉบับนี้คือ กรอบที่นำเอาการนำนโยบายไปปฏิบัติของประเทศไทยที่สามารถอธิบายได้ชัดเจนถึงความสำเร็จหรือล้มเหลวในแต่ละนโยบายได้เป็นอย่างดี โดยมีการแสดงตารางและแผนภูมิการศึกษาที่เกี่ยวข้องมาอธิบายปรากฏการณ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ผู้เขียนได้เกริ่นไว้ในคำนำถึงการเขียนหนังสือดังกล่าวว่าต้องการนำเสนอทฤษฎีเชิงบูรณาการของการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยการรวบรวมกรอบแนวคิดและทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติที่เป็นสากล และองค์ความรู้ทางวิชาการมาเป็นแนวทางในการเขียนเรื่อง การนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อต้องการพัฒนาทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติที่สามารถอธิบายถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อ การนำนโยบายไปปฏิบัติหลายแห่ง เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐสามารถพัฒนามาตรการที่จะเพิ่มโอกาสหรือความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ และเพื่อลดโอกาสของความล้มเหลวและผิดพลาดลง เพราะที่ผ่านมานโยบายสาธารณะของประเทศไทย แม้ว่าจะมีการผลักดันหรือส่งเสริมโดยมาตรการหลายอย่างก็ตามแต่ แต่ก็มีหลายนโยบายที่ไม่ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวโดยสิ้นเชิง หรือบางนโยบายบางส่วนไม่ได้นำมาดำเนินการ เพราะนโยบายสาธารณะที่ประสบความสำเร็จมีผลสืบเนื่องด้านมูลค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยรวมด้านต่าง ๆ ของประเทศ แต่นโยบายที่ประสบความสำเร็จล้มเหลวหรือไม่ประสบความสำเร็จ มีผลเสียหายหลายด้าน เช่น เศรษฐกิจ บุคลากร สังคม มูลค่าการผลิต และประโยชน์ของประเทศในระยะยาว ที่ทำให้เสียโอกาสในการแข่งขันในระดับนานาชาติหรือระดับโลกต่อไป

ในแต่ละบทที่ผู้เขียนได้เขียนไว้ทั้งหมด 6 บท พอสรุปย่อแต่ละบทได้คือ

บทที่หนึ่ง ความเป็นมาของการศึกษาการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษา กรอบทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา ประโยชน์ที่ได้รับ โดยมีตัวอย่างที่เป็นบูรณาการของผู้เขียนเองบางส่วนในการอธิบายการศึกษาครั้งนี้

บทที่สอง เป็นการสำรวจวรรณกรรมทั้งของไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ประวัติความเป็นมาของการศึกษาในระดับจุลภาคและมหภาค ขั้นตอนและกระบวนการการนำนโยบายไปปฏิบัติ ผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการนำนโยบายไปปฏิบัติ และนำมาสังเคราะห์เบื้องต้นเพื่อนำเสนอในแง่มุมตามตาราง หรือตัวอย่างแผนภูมิที่ได้นำเสนอในบทที่สอง ที่รวบรวมมาจากการสำรวจวรรณกรรมต่าง ๆ

บทที่สาม และ บทที่สี่ เป็นการสังเคราะห์ทฤษฎีนิรนัยและอุปนัย ทั้งสองบทมีความต่อเนื่องและเชื่อมโยงซึ่งกันและกันในแต่ละบท โดยตัวอย่างตารางตัวแบบของแต่ละทฤษฎี และแผนภูมิในการนำเสนอทฤษฎีต่าง ๆ เช่น ของ Van Meter, D. and Van Horn, Sabatier, P.A. and Mazmanian, Hambleton, Alexander, Robert เป็นต้น มาใช้ในการสังเคราะห์และอธิบายเป็นกรณีศึกษา เช่น กรณีศึกษานโยบายของวิทยาลัยครู กรณีศึกษาด้านนวัตกรรมที่เป็นเทคโนโลยี หรือ กรณีศึกษาด้านนวัตกรรมในการดำเนินงาน เป็นต้น และมีการสังเคราะห์แต่ละนโยบาย

บทที่ห้า เป็นการสังเคราะห์องค์ความรู้เชิงบูรณาการด้านนิรนัยและอุปนัยของการศึกษาที่ผ่านมาทั้งหมดเพื่อนำมาสู่การพัฒนาทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยมีตัวอย่างการศึกษาและมีการอธิบายเป็นตารางและแผนภูมิไว้ในบทดังกล่าว เพื่อทำการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ได้นำมาเป็นแบบในการศึกษาคั้งนี้

บทที่หก เป็นการสรุปภาพรวมของการศึกษาคั้งนี้ มีการอธิบายปัญหาและข้อเสนอแนะทางยุทธศาสตร์เพื่อประโยชน์ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน และเพื่อการพัฒนาด้านองค์ความรู้ในอนาคต ที่ได้มาจากการศึกษาและบูรณาการเพื่อสร้างกรอบทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ

โดยภาพรวมของหนังสือฉบับนี้ จะมีตารางและแผนภูมิอธิบายไว้ในทุกบทและมีข้อสรุปและข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการอภิปรายในการพัฒนาองค์ความรู้ระยะยาวต่อไป ในผลสรุปบทสุดท้ายผู้เขียนก็ยอมรับว่า เทคโนโลยีที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมีผลกระทบต่อหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนเป็นอย่างมาก ในการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพราะทำให้เงื่อนไขและข้อจำกัดในบางด้านต้องลดน้อยไปหรือถูกขจัดออกไป

ภายใต้ยุคโลกาภิวัตน์และการบริหารงานแบบธรรมาภิบาลที่ผ่านมาในสังคมของยุโรปและอเมริกา ทำให้บทบาทของภาครัฐน้อยลงไปมาก ทำให้การศึกษาในด้านการนำนโยบายไปปฏิบัติมีผู้สนใจศึกษาไม่มากนัก เพราะภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทมากกว่าภาครัฐในช่วงหลายปีที่ผ่านมา แต่ผลจากปัญหาด้านเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาที่มีผลกระทบต่อทั่วโลก ทำให้บทบาทของรัฐในการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติจะเพิ่มมากขึ้นในช่วงการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในระดับต่าง ๆ ทำให้มีผลต่อเนื่องถึงความสนใจในการศึกษาเรื่องดังกล่าวมากขึ้นในอนาคต

โดย... รวี มโนมัยสันติภาพ¹

¹ อาจารย์ สำนักส่งเสริมและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ 125/502 ถ.พลพิชัย อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

วารสารหาคัดใหญ่วิชาการเป็นวารสารพิมพ์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยหาคัดใหญ่รวมทั้งสถาบันและหน่วยงานอื่น ๆ ทั่วประเทศ โดยเน้นสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งจัดพิมพ์เป็นราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ; ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน, ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม) บทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารนี้ ต้องมีคุณค่าทางวิชาการอย่างเด่นชัด ซึ่งไม่เคยพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร รายงาน หรือสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารนี้ได้ผ่านการตรวจสอบเชิงวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิที่กองบรรณาธิการเรียนเชิญ บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสารฯ จำนวน 2 เล่ม พร้อมทั้งสำเนาบทความ (reprint 5 ชุด)

ประเภทผลงานที่ตีพิมพ์

- (1) บทความวิจัย (Research paper) เป็นผลงานที่เตรียมจากข้อมูลที่ผู้เขียน หรือกลุ่มผู้เขียนได้ค้นคว้า วิจัยด้วยตนเอง
- (2) บทความวิชาการชนิดอื่น ๆ (Article) ซึ่งแยกเป็นบทความปริทัศน์ (Review article) ซึ่งเรียบเรียงจากการตรวจเอกสารวิชาการในสาขานั้น ๆ และบทความพิเศษ (Special article) ซึ่งเสนอความรู้ทั่วไปในด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน

การเตรียมต้นฉบับบทความ

รับตีพิมพ์ผลงานทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ต้นฉบับพิมพ์ด้วยตัวอักษร Angsana New ภาษาอังกฤษ ขนาด 15 ภาษาไทยขนาด 15 พิมพ์ 1 คอลัมน์ในกระดาษขนาด A4 พิมพ์หน้าเดียว เว้นขอบซ้ายขอบขวาขอบบน และขอบล่าง 1.25 นิ้ว ใช้ระยะบรรทัดแบบ double-spacing พร้อมระบุหมายเลขหน้าและบรรทัด ความยาวของเรื่องพร้อมตารางและภาพประกอบ ไม่เกิน 15 หน้า เมื่อจัดระยะบรรทัดเป็นแบบ single-spacing

1. ชื่อเรื่อง (Title) ควรกะทัดรัด ไม่ยาวจนเกินไป
2. ชื่อผู้เขียน (Authors) ชื่อเต็ม-นามสกุลเต็ม ภาษาไทยและภาษาอังกฤษของผู้เขียนครบทุกคน พร้อมตำแหน่งและสถานที่อยู่ สำหรับผู้เขียนที่ให้การติดต่อให้ใส่ที่อยู่โดยละเอียด พร้อมหมายเลขโทรศัพท์/โทรสาร และ E-mail address ที่สามารถติดต่อได้ และใส่เครื่องหมายดอกจันกำกับด้วย
3. ชื่อเรื่องย่อ (Running head) กำหนดชื่อเรื่องย่อเพื่อเป็นหัวเรื่องแต่ละหน้าของบทความที่พิมพ์
4. บทคัดย่อ (Abstract) จะปรากฏนำหน้าตัวเรื่อง มีความยาวไม่เกิน 500 คำ บทคัดย่อประกอบด้วย คำนำสั้น ๆ ไม่เกิน 2 บรรทัด ตามด้วยวัตถุประสงค์หลัก วิธีการวิจัยโดยย่อ ๆ ผลการทดลอง และผลสรุป บทคัดย่อ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การเขียนบทคัดย่อไม่ใช่หัวข้อและย่อหน้าโดยไม่จำเป็น
5. คำสำคัญ (Key words) ให้มีคำสำคัญเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ 3-5 คำ
6. เนื้อเรื่อง (Text) ใช้หัวข้อดังนี้

(1) บทนำ (Introduction) เพื่ออธิบายถึงความสำคัญของปัญหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยรวมถึง การตรวจเอกสาร (Literature review) เพื่ออ้างอิงงานในเรื่องเดียวกันที่ทำมาแล้ว พร้อมวัตถุประสงค์ไว้ในตอนสุดท้ายของบทนำ การตรวจเอกสารหลาย ๆ เล่ม เขียนแบบเชื่อมความ ให้อ่านต่อเนื่องกันได้ความหมาย

ใช้ระบบนามปี (name-year system) เช่น สมรรัตน์ แก้วนิล (2547) พบว่าปัจจุบันนี้เกษตรกรมีอัตราการเป็นหนี้เพิ่มขึ้น และเกษตรกรที่ทำนามีอัตราการเป็นหนี้สูงกว่าเกษตรกรที่ทำสวน สอนง โกศลวัฒน์ (2548) แสดงความเห็นว่าการให้เกษตรกรมีอาชีพเสริม มีส่วนทำให้การเป็นหนี้ลดลง บทความแต่ละเรื่องที่ใช้ไม่ต้องแสดงรายละเอียดมากเกินไป

(2) วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการ (Materials and Methods) หรือวิธีการวิจัย ทดลอง (Research Procedures) อธิบายเครื่องมือและวิธีการวิจัยให้ชัดเจน เขียนแบบเรียงความ ย่อหน้าเมื่อจบแต่ละหมวดใช้หัวข้อให้น้อยที่สุด

(3) ผลการวิจัย (Results) เขียนแบบเรียงความ เสนอผลการทดลองอย่างชัดเจน ตรงประเด็น ควรมีรูปภาพ และ/หรือตารางประกอบ การอธิบายผลในตารางและรูปภาพต้องไม่ซ้ำซ้อนกัน

รูปภาพและกราฟในการส่งต้นฉบับให้แยกออกจากเนื้อเรื่อง โดยให้มี 1 รูปต่อ 1 หน้า คำบรรยายอยู่ใต้รูป บันทึกเป็นไฟล์ที่มีนามสกุล JPEGs ที่ความละเอียด 300 dpi ขึ้นไปเท่านั้น ถ้าเป็นภาพถ่ายกรุณาส่งภาพต้นฉบับ (original) ไม่รับภาพประกอบบทความที่เป็นการถ่ายสำเนาจากต้นฉบับและภาพสแกน เนื่องจากจะผิดต่อคุณภาพในการพิมพ์ และจะพิมพ์ภาพสีเมื่อจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น เช่น แสดงสีของดอกไม้ เป็นต้น กรณีที่เป็นรูปลายเส้นให้วาดโดยใช้หมึกสีดำที่มีเส้นคมชัด หมายเลขรูปภาพ และกราฟ ให้เป็นเลขอารบิก คำบรรยายและรายละเอียดต่าง ๆ อยู่ด้านล่างของรูปภาพ และกราฟ

ตาราง แยกออกจากเนื้อเรื่อง โดยให้มี 1 ตารางต่อ 1 หน้า หมายเลขตารางให้เป็นเลขอารบิก คำบรรยายอยู่ด้านบนของตาราง รายละเอียดประเภทตารางอยู่ที่เชิงอรรถ (footnote)

(4) การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการอภิปรายผลการวิจัย เพื่อให้ผู้อ่านมีความเห็นคล้อยตาม เพื่อเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อเสนอเส้นทางที่จะให้ประโยชน์ หาข้อยุติในผลการวิจัย ฯลฯ ควรอ้างอิงทฤษฎีหรือการทดลองของผู้อื่นประกอบผลการวิจัยและการอภิปรายผล (Results and Discussion) อาจนำมาเขียนไว้ในตอนเดียวกันก็ได้

(5) บทสรุป (Conclusion) สรุปประเด็นและสาระสำคัญของงานวิจัย

(6) กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgements) อาจมีหรือไม่มีก็ได้

(7) เอกสารอ้างอิง (References) ถ้ามีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ให้เรียงภาษาไทยขึ้นก่อนในแต่ละกลุ่มเรียงตามลำดับตัวอักษร วิธีการเขียนตามตัวอย่างดังนี้ :

หนังสือ

ธงชัย สันติวงศ์ และชัยยศ สันติวงศ์. 2548. พฤติกรรมบุคคลในองค์กร. กรุงเทพฯ: ประชุมช่าง จำกัด.

Furedi, F., and Federic, C. 1996. Population and Development: A Critical Introduction. New York: St Martin Press.

บทความวิจัยจากวารสาร

สุนทรีย์ สุวิปกิจ. 2522. ปัจจัยที่ทำให้สตรียอมรับการคุมกำเนิดแบบต่าง ๆ. วารสารสังคมศาสตร์การแพทย์ 2: 71-77.

Callwell, J. 1996. Demograph and social science. Population Studies 50: 305-333.

การส่งต้นฉบับ

ส่งต้นฉบับ 1 ชุด และสำเนา 1 ชุด พร้อมแผ่นดิสเก็ตถึงกองบรรณาธิการวารสารหาดใหญ่วิชาการ สำนักส่งเสริมและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ 125/502 ถนนพลพิชัย อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

ใบสมัครสมาชิก วารสารหาดใหญ่วิชาการ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เรียน บรรณาธิการฝ่ายผลิต

ข้าพเจ้า (นาย, นาง, นางสาว) .....นามสกุล.....

สังกัด-ที่อยู่.....

มีความประสงค์จะสมัครเป็นสมาชิกวารสารหาดใหญ่วิชาการ เป็นรายปี (2 ฉบับ 100 บาท)

โปรดส่งวารสารมาตามที่อยู่ ดังนี้

.....
.....
.....

เงื่อนไขการชำระเงิน

โอนเงินเข้าบัญชี มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ (สำนักส่งเสริมและบริการวิชาการ)

ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขาพัทลุง 2 ประเภทออมทรัพย์ เลขที่บัญชี 915-0-03008-6

และสำเนาใบโอนเงินมายังฝ่ายฝึกอบรมและเผยแพร่ สำนักส่งเสริมและบริการวิชาการ

ทางโทรสาร 0-7420-0383

ทั้งนี้ท่านประสงค์ให้ออกใบเสร็จรับเงินในนาม

บุคคล ชื่อ .....

สถาบัน .....

ขอแสดงความนับถือ

.....
(.....)
ตำแหน่ง.....

